

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Bc. Eva KREPLOVÁ
Ženské organizace a politická reprezentace žen. Případová
studie ženských organizací v ČR.

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Pavel Šaradín Ph.D.

OLOMOUC 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: „Ženské organizace a politická reprezentace žen. Případová studie ženských organizací v ČR.“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Velké poděkování patří Doc. Mgr. Pavlu Šaradínovi Ph.D. za odborné rady a vstřícnost při zpracovávání této práce. Děkuji také pěti osloveným členkám jednotlivých ženských organizací, které souhlasily s poskytnutím rozhovoru, bez jejichž pomoci by tato práce nemohla vzniknout. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat kamarádce Annette za veškeré poskytnuté rady, a především mé skvělé mamince za její nekonečnou trpělivost a podporu, nejen během psaní této diplomové práce, ale během celého studia.

Obsah

Úvod.....	6
1. Je podprezentace žen opravdovým problémem české i zahraniční politiky?	18
1.1. Teorie politické reprezentace žen.....	18
1.2. Ženy v české politice v číslech.....	21
1.3. Ženy a politika ve světě, nejen v číslech.....	24
2. Proč je v politice málo žen?	29
3. Proč bychom měli chtít více žen v politice?	43
4. Ženské organizace fungující ve vnitřní struktuře politických stran.....	51
5. Analýza ženských organizací v ČR	59
5.1. Ženské organizace v ČSSD	59
5.1.1. Oranžový klub.....	60
5.1.1.1. Cíle a funkce Oranžového klubu	61
5.1.1.2. Členství.....	61
5.1.1.3. Bariéry a strategie.....	63
5.1.1.4. Vztah ČSSD a Oranžového klubu – ovlivňování stranické politiky .	66
5.1.1.5. Argumenty pro vyšší zastoupení žen v politice.....	67
5.1.1.6. Budoucnost spolupráce a dosavadní největší úspěch Oranžového klubu	69
5.1.2. Sociálně demokratické ženy	70
5.1.2.1. Cíle a funkce Sociálně demokratických žen.....	71
5.1.2.2. Členství.....	72
5.1.2.3. Bariéry a strategie.....	73
5.1.2.4. Vztah ČSSD a SDŽ – ovlivňování stranické politiky	75
5.1.2.5. Argumenty pro vyšší zastoupení žen v politice.....	76
5.1.2.6. Budoucnost spolupráce a dosavadní největší úspěch SDŽ.....	76
5.2. Ženská organizace v KDU-ČSL – Sdružení žen KDU-ČSL	78
5.2.1. Cíle a funkce Sdružení žen.....	79
5.2.2. Členství	80
5.2.3. Bariéry a strategie	82
5.2.4. Vztah KDU-ČSL a Sdružení žen – ovlivňování stranické politiky	84
5.2.5. Argumenty pro vyšší zastoupení žen v politice	87

5.2.6.	Budoucnost spolupráce a dosavadní největší úspěch Sdružení žen	88
5.3.	Ženské organizace v KSČM.....	90
5.3.1.	Komise žen ÚV KSČM	90
5.3.1.1.	Cíle a funkce Komise žen ÚV KSČM.....	92
5.3.1.2.	Členství.....	94
5.3.1.3.	Bariéry a strategie.....	96
5.3.1.4.	Vztah KSČM a Komise žen – ovlivňování stranické politiky	98
5.3.1.5.	Argumenty pro vyšší zastoupení žen v politice.....	99
5.3.1.6.	Budoucnost spolupráce a dosavadní největší úspěch Komise žen ..	100
5.3.2.	Levicové kluby žen	101
5.3.2.1.	Cíle a funkce Levicových klubů žen	102
5.3.2.2.	Členství.....	104
5.3.2.3.	Bariéry a strategie.....	105
5.3.2.4.	Vztah KSČM a LKŽ – ovlivňování stranické politiky.....	108
5.3.2.5.	Argumenty pro vyšší zastoupení žen v politice.....	109
5.3.2.6.	Budoucnost spolupráce a dosavadní největší úspěch LKŽ	109
5.4.	Srovnání zkoumaných ženských organizací	111
	Závěr	116
	Seznam literatury a pramenů	124
	Seznam použitých zkratk, tabulek a grafů	139
	Abstrakt.....	141
	Abstract.....	142

Úvod

Nedostatečná politická participace žen, genderová parita či podreprezentace žen ve všech patrech politiky, toto je jen krátký výčet důležitých pojmů, které v kontextu české společnosti nezaznívají tak často, jak by měly. Problém je v tom, že slovům jako je právě participace, parita, gender, podreprezentace, většina Čechů nerozumí. Lidé neví, co konkrétního si pod danými termíny mají představit. To může být jedním z důvodů, proč se této problematice v České republice (dále jen ČR) nevěnuje tolik pozornosti, kolik by si z hlediska své závažnosti zasloužila.

Všechny výše zmíněné pojmy mají jednoho společného jmenovatele, kterým je malý počet žen v politice, chcete-li nedostatečné politické zastoupení žen ve volených orgánech. Tato tematika si jistě zaslouží, aby se široká veřejnost věnovala jejímu řešení. Jedná se totiž o vážný problém moderních demokracií. Dle stupně reprezentace a participace různorodých sociálních skupin na politickém životě se určuje a měří stupeň demokracie, a následně i legitimita celého politického systému. Svoboda a rovnost jsou přece hlavními hesly celého konceptu demokracie po celém světě. Velmi nízké zastoupení žen u moci, které pozorujeme v našich rozhodovacích orgánech, tedy představuje odklon od těchto základních tezí demokratického systému, na kterých vznikla celá naše společnost. Systém, ve kterém nemá celá polovina populace dané země možnost se rovně podílet na politické moci, nemůže kvalitně a dostatečně obhajovat její zájmy a potřeby.

Tato diplomová práce chce nabídnout exkurz do problematiky podreprezentace žen v politickém systému ČR. Ale z odlišné perspektivy, než z pouhé deskripce aktuálního stavu a počtu žen-političek, které působí v české politice. Předmětem zájmu této diplomové práce, ač to prozatím není z výše uvedeného patrné, je seznámení a představení českých ženských organizací, které fungují v rámci vybraných politických subjektů, nebo s nimi spolupracují. Samotná existence organizací tohoto typu je pro většinu české společnosti naprosto neznámá, natož bližší informace o jejich fungování či budoucích cílech. Práce proto předloží základní fakta o těchto organizacích.

Ženské organizace a podreprezentace žen v naší politice? Ano, právě ženské organizace by potenciálně mohly mít velký, snad až zásadní vliv na změny počtu a postavení žen v české politice. Hlavním cílem této diplomové práce je analýza role

těchto ženských frakcí v problému podrepräsentace žen v politice, tedy jejich vliv na větší zastoupení žen v českém politickém systému. Kromě výše uvedeného hlavního cíle, by měla práce jako celek přiblížit fungování těchto ženských organizací.

Předložená diplomová práce je založena na hledání odpovědí na následující čtyři výzkumné otázky:

V1: *Je politická podrepräsentace žen opravdovým problémem českého politického systému?*

V2: *Za jakým účelem zkoumané ženské organizace fungují, tedy co je jejich hlavním cílem?*

V3: *Mají dané ženské organizace konkrétní strategie, kterými snižují vliv bariér, které znesnadňují ženám působení v politice?*

V4: *Mohou tyto ženské organizace ovlivňovat politickou agendu strany, v jejichž vnitřní struktuře fungují, ve prospěch žen?*

K výběru tohoto konkrétního tématu diplomové práce vedlo autorku hned několik důvodů. Hlavním důvodem je dlouhodobý zájem autorky o celkovou problematiku působení žen v českém politickém systému. Tématu nedostatku žen v politice se věnovala již ve své bakalářské práci, která ale pracovala s daným jevem ze zcela jiné perspektivy¹. Problému nedostatečné repräsentace žen v politice se v české společnosti stále věnuje minimální pozornost, to vedlo autorku k myšlence, že i tato práce se bude zabývat podreprzetnací žen. Dané téma si jistě zaslouží, aby bylo předmětem společenských i politických debat. Druhým důvodem výběru tématu je mezinárodní přesah problému nedostatečného politického zastoupení žen. Nastolení rovnosti mezi pohlavími, nejen v politice, ale v kontextu celé společnosti, je hlavním cílem i mezinárodních organizací, které se snaží danou situaci monitorovat a klást důraz na její řešení. Proto je důležité dostat toto téma do širšího povědomí veřejnosti.

¹ V práci s názvem *Ženy a politika. Případová studie participace žen v okrese Šumperk*, se autorka zaměřila na nerovnoměrné zastoupení žen v jednotlivých úrovních české politiky. Počty žen participujících v polickém systému ČR klesají se zvyšující se úrovní politiky. Autorka zjišťovala hlavní důvody, kvůli kterým úspěšné lokální političky dlouhodobě působí na této úrovni a nepostupují do vyšších pater politiky, čímž přispívají k podreprzentaci žen ve vyšších úrovních české politiky (Kreplová 2015).

Důvod, který však stojí za konkrétním vymezením tématu této práce, tedy, že se práce zabývá rolí ženských organizací v problému nedostatečné reprezentace žen v politice, je jednoduchý. Je jím naprosto minimální reflexe problematiky ženských frakcí fungujících ve vnitřních strukturách politických subjektů ČR v prostoru české politologie. Během rešerší zdrojů objevila autorka tristní skutečnost, že se těmto organizacím obsáhleji věnuje jen jedna výzkumnice. Tou je Veronika Šprincová. Šprincová problematiku ženských frakcí zkoumala ve své bakalářské práci s názvem *Vývoj myšlenky podpory politické participace žen uvnitř českých parlamentních stran po roce 1989*. Následně tato autorka napsala článek *Pomohou si strany samy? Úloha ženských sdružení uvnitř politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR*, který také mapuje danou problematiku v kontextu české politiky. Chybí však jakákoliv další ucelenější publikace, která by se detailněji věnovala například mechanismům fungování těchto ženských organizací či jen podrobnějšímu představení důvodů jejich existence.

Z metodologického hlediska je tato práce případovou studií ženských frakcí existujících ve vnitřních strukturách politický subjektů ČR, jejímž cílem je přinést podrobný popis těchto organizací a jejich vlivu na zastoupení žen v české politice. Detailní deskripce zkoumaného jevu či jevů je největší výhodou této metody. Za nevýhodu je poté považována nemožnost generalizace výsledků konkrétní případové studie na celou populaci (Gimenez 2005: 327). I přesto se jedná o jednu ze základních metod kvalitativního výzkumu, která je v kontextu celospolečenských disciplín využívána. Kvalitativní výzkum se soustředí na analýzu slov, namísto čísel, na kterou je zaměřen výzkum kvantitativní (Silverman 2005: 20).

Praktická část této práce obsahuje otevřené rozhovory se zástupkyněmi vybraných ženských organizací. Samotné realizaci rozhovorů však předcházela dlouhý proces selekce politických subjektů a jejich ženských organizací, kterými se práce bude zabývat. V rámci prvotního výběru velikosti vzorku se autorka rozhodla zabývat se těmi politickými stranami a hnutími, které uspěly v předčasných volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, jež se konaly 25. a 26. 10. 2013². Práce zahrnuje ty politické subjekty, které v těchto volbách získaly více než 5 % hlasů. A proč se práce nezaměřuje

² Tato magisterská práce vznikala již od března 2017. To je hlavní důvod, proč se autorka zabývá právě parlamentními stranami, které vzešly z těchto voleb a nereflektuje aktuální výsledky voleb do Poslanecké Sněmovny Parlamentu ČR, které proběhly v druhé půlce října 2017.

i na jiné politické strany? Protože parlament a vláda jsou místa, která udávají politické směřování dané země. Pokud chceme porozumět stavu nedostatečné angažovanosti žen v politice, je klíčové zkoumat právě ty instituce, ve kterých se v moderních demokraciích tvoří reálná politika.

Na základě výše zmíněného kritéria se autorka věnuje těmto sedmi parlamentním stranám a hnutím, (seřazeno sestupně dle počtu získaných hlasů od nejúspěšnějšího subjektu v parlamentních volbách 2013): Česká strana sociálně demokratická (dále jen ČSSD), ANO 2011, Komunistická strana Čech a Moravy (dále jen KSČM), TOP 09, Občanská demokratická strana (dále jen ODS), Úsvit – Národní Koalice³ (dále jen Úsvit) a Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (dále jen KDU – ČSL).

Všech sedm výše zmíněných politických subjektů autorka nejprve podrobila krátké rešerši, ve které hledala na oficiálních webových stránkách politických stran a hnutí jakékoli zmínky o ženské organizaci, která v rámci jejich vnitřních struktur existuje či s nimi spolupracuje. V případě hned čtyř politických subjektů nebyla na webových stránkách jediná informace o možné existenci takovéto ženské platformy. Proto se autorka rozhodla tyto čtyři politické subjekty oslovit prostřednictvím e-mailu s žádostí o podání bližších informací. E-mailová korespondence byla navázána s tiskovými mluvčími těchto čtyř subjektů ANO 2011, TOP 09, ODS a Úsvit – Národní Koalice.

Tiskové oddělení hnutí ANO 2011 na opakovaně zasláný e-mail s prosbou o spolupráci na tomto výzkumu nereagovalo. Krajský manažer Olomouckého kraje Milan Passinger však v e-mailové korespondenci uvedl, že v rámci hnutí ANO 2011 žádná ženská platforma nefunguje (Passinger 2017). Tisková mluvčí strany TOP 09 Martina Macková v e-mailu také uvádí, že jako součást své struktury žádnou ženskou organizaci nemají a o jejím založení neuvažují. Nicméně podotkla, že i přes neexistenci ženské frakce mají ve svém vedení mezi pěti místopředsedy hned tři místopředsedkyně⁴

³ V parlamentních volbách v roce 2013 toto hnutí uspělo pod starým názvem Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury. Jméno zakladatele bylo z originálního názvu odstraněno kvůli dlouhodobým neshodám v rámci hnutí (více například Buchert 2015). Tomio Okamura poté s dalším odchodícím členem původního hnutí Radimem Fialou založil v roce 2015 konkurenční politický subjekt s názvem Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura, známé pod zkratkou SPD, které se ucházelo o hlasy voličů ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, jež se konaly 20. a 21. 10. 2017.

⁴ Těmito místopředsedkyněmi strany TOP 09 jsou Jitka Chalánková, Helena Langšádlová a Markéta Pekarová Adamová, aktuální stav ke 14. březnu 2017.

(Macková 2017). Situaci v ODS popsala ve svém e-mailu tisková mluvčí Jana Havelková, která vyzdvihla fungování organizace Dámský klub ODS⁵, který je však aktivní pouze na sociálních sítích. Jak Havelková v e-mailu zmiňuje, organizace Dámský klub ODS nevznikla jako oficiální orgán strany, ale spíše jen jako platforma pro aktivní ženy v ODS a v politice obecně (Havelková 2017). Za Úsvit – Národní Koalice autorka komunikovala s tajemníkem a prvním místopředsedou hnutí v jedné osobě, s panem Janem Zilvarem. Pan Zilvar reagoval na e-mail velmi stručnou odpovědí, že v rámci struktur Úsvitu – Národní Koalice ženskou organizaci nemají a ani ji neplánují založit (Zilvar 2017).

Na základě zjištěných dat z webových stránek vybraných stran a doplňujících informací od tiskových mluvčích, se bude práce zabývat těmito pěti ženskými organizacemi, kterými jsou: *Sociálně demokratické ženy*, fungující jako ženská platforma ČSSD; *Oranžový klub*, který s ČSSD spolupracuje; *Levicové kluby žen*, jež spolupracují s KSČM; *Komise žen*, která je orgánem působícím ve stranické struktuře KSČM a poslední je *Sdružení žen KDU – ČSL*.

Uvedené ženské organizace, lépe řečeno jejich zástupkyně, autorka oslovila s prosbou o účast na praktické části této práce. Spolupráce spočívala v participaci představelek vybraných ženských frakcí na polostrukturovaných rozhovorech, které jsou součástí praktické části této magisterské práce. Autorka ke spolupráci na rozhovorech oslovila ženy, které se v rámci vnitřní struktury dané ženské organizace pohybují na nejvyšších postech⁶, tzn. zastávají funkci předsedkyně

⁵ Na fungování Dámského klubu ODS se autorka dotazovala i pěti oslovených představelek zkoumaných ženských frakcí v rámci rozhovorů, které tvoří praktickou část této práce. Z jejich odpovědí je zřejmé, že tato ženská platforma reálně nefunguje jako ženská organizace v ODS. Pracuje opravdu pouze v prostoru sociálních sítí. Proto se jí autorka již dále v tomto výzkumu nezabývá.

⁶ Jedinou výjimkou v tomto vzorku je představitelka Sociálně demokratických žen. Autorka se pokoušela navázat kontakt s touto frakcí zasláním žádosti o spolupráci na tomto výzkumu na oficiální e-mailovou adresu tohoto hnutí. Na žádost opakovaně nikdo neodpovídal, proto se autorka rozhodla oslovit přímo předsedkyni Sociálně demokratických žen, paní Lenku Fojtíkovou. Ta spolupráci na rozhovoru přislíbila. Nicméně tato spolupráce zůstala pouze v podobě tohoto příslibu. Paní Fojtíková autorce nabídla, že na rozhovorové otázky odpoví písemně, vzhledem ke své pracovní vytíženosti. Během poslední telefonické komunikace paní Fojtíková zmínila, že rozhovor obsahuje otázky, na které sama nezná odpověď, a proto potřebuje více času k jejich zodpovězení. Po dvou týdnech od poslední telefonické domluvy přestala s autorkou jakkoli komunikovat. Z časových důvodů se autorka rozhodla oslovit jinou členku Sociálně demokratických žen, která by byla ochotná na rozhovoru participovat. Na autorčinu prosbu o spolupráci odpověděla kladně pouze jedna z členek tohoto hnutí. Tato konkrétní osoba však působí pouze jako členka jednom z místních klubů Sociálně demokratických žen. Nicméně je blízkou spolupracovnicí předsedkyně celého hnutí. Autorka si je vědoma toho, že tento rozhovor nesplňuje výše uvedenou

nebo místopředsedkyně, proto by jejich odpovědi měly mít silnou vypovídající hodnotu a být dostatečně reprezentativní. Rozhovory byly realizovány v průběhu listopadu 2017 v Brně a Praze. Jejich délka byla v průměru 60 minut a se souhlasem dotazovaných byly autorkou nahrávané na diktafon.

Pro tento typ výzkumu je vhodné, aby byly rozhovory realizovány polostrukturovanou formou. Základní charakteristikou takovýchto rozhovorů je předem stanovená pevná struktura otázek, na které se v průběhu dotazování tazatel ptá (Hendl 2016: 178–179). Nicméně tyto předpřipravené otázky slouží především jako scénář, který má badateli pomoci neodchýlit se od oblasti daného výzkumu, ale současně být flexibilní ve vztahu k respondentovi. Polostrukturovaný rozhovor totiž umožňuje jeho autorovi pokládat v průběhu interview další otázky, případně upřesňovat jejich významy (Šuráňová 2013: 108). To byl hlavní důvod výběru této metody sběru dat, jelikož zprostředkovává, co nejautentičtější pohled na zkoumanou problematiku. Oslovené členky jednotlivých ženských organizací, byly s otázkami rozhovoru předem seznámeny, aby věděly, na jaká témata se rozhovor zaměří.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. První část je teoretická a je tvořena čtyřmi kapitolami. První kapitola přibližuje problematiku podreprezentace žen v politice a je rozdělena do tří dílčích podkapitol. První z nich se věnuje vymezení teoretického konceptu politické reprezentace, který autorka v rámci této práce využívá. Další podkapitola nese příznačný název *Ženy v české politice v číslech*. Jsou v ní uvedeny konkrétní počty žen participujících v jednotlivých úrovních politického systému ČR. Třetí podkapitola navazuje svým obsahem na předchozí podkapitolu a má velmi obdobné tendence. Mapuje počty žen ve světové politice, prostřednictvím kterých prezentuje globálnost problému podreprezentace žen v politice. V rámci této podkapitoly autorka využívá primárně data z archivů Meziparlamentní unie.

Druhá a třetí kapitola této práce velmi úzce navazují na kapitolu první. Snaží se poskytnout odpovědi na otázky, které logicky vyvstávají po přečtení předchozí části o podreprezentaci žen v politice. Druhá kapitola odpovídá na otázku *Proč je počet žen*

podmínku, dle které by měla respondentka zastávat vyšší post v rámci struktury ženské organizace. Odpovědi této představitelky Sociálně demokratických žen nejsou tak obecné, protože jsou značně ovlivněné jejím působením právě na lokální úrovni. Nicméně se i přesto autorka rozhodla tento rozhovor zařadit do praktické části. Druhou možností bylo zcela vyřadit tuto organizaci z prováděné analýzy.

v politice tak nízký? Autorka zde uvádí několik souborů bariér, které ženám působení v politice znesnadňují. Následně se podrobněji věnuje konceptu bariér, který ve svých textech představují Petra Rakušanová Guasti a Lenka Václavíková-Helšusová. Třetí kapitola poté nabízí odpověď na esenciální otázku celé této problematiky, která zní takto: *Proč bychom měli chtít více žen do zastupitelských orgánů?* Autorka v této části prezentuje argumenty různého charakteru, které vysvětlují přínosy vyšší politické reprezentace žen.

Čtvrtá kapitola se zabývá teoretickým představením ženských organizací, které jsou vytvářeny ve vnitřních strukturách politických stran. Ženské frakce fungují jako forma spolupráce mezi ženami, která může mít pozitivní vliv na vyšší zastoupení žen v politice, ale i na celkové zlepšení postavení žen ve společnosti. Autorka v této části práce mapuje důvody vzniku tohoto typu organizací, jejich historii, která sahá až na počátek 20. století, podmínky členství i obecné cíle a funkce ženských frakcí.

Druhou část této magisterské práce tvoří praktická část. Cílem autorky v praktické části práce je analyzovat data, která získala z uskutečněných polostandardizovaných rozhovorů se členkami vybraných ženských organizací. Výsledky analýzy pomohou odpovědět na předem stanovené výzkumné otázky. Praktická část je rozdělena do tří podkapitol, které odpovídají třem politickým subjektům, kterým se v rámci dané problematiky práce věnuje. Tyto podkapitoly jsou ještě dále členěny dle počtu ženských organizací, které v konkrétní politické straně působí nebo s ní spolupracují. První podkapitola mapuje situaci v ČSSD, kde najdeme dvě ženské organizace. Proto se tato podkapitola dále dělí na část věnovanou spolku Oranžový klub a na část, která reflektuje existenci ženské frakce Sociálně demokratické ženy. Druhá podkapitola se věnuje KDU-ČSL a její jediné ženské organizaci, kterou je Sdružení žen KDU-ČSL. Poslední podkapitola praktické části se zabývá situací v KSČM. Zde obdobně jako v ČSSD působí dvě ženské organizace. Podkapitola se tedy také dále dělí na dvě části. První část je věnována působení Komise žen ÚV KSČM a druhá část mapuje spolupráci KSČM s Levicovými kluby žen.

Jednotlivé části, které se zabývají zkoumanými ženskými frakcemi se ještě dále dělí do podkapitol, které odpovídají konkrétním tématům, na které se autorka v rozhovorech dotazovala. Začátek každé této dílčí podkapitoly se věnuje vzniku ženských frakcí a důvodům jejich ustavení. První podkapitola se zabývá cíli, o jejichž

naplnění tyto organizace usilují v rámci své činnosti. Další část představuje obecné podmínky členství, ale i osobní důvody participace oslovených členek v dané ženské organizaci. Třetí podkapitola reflektuje to, jak respondentky vnímají bariéry, které svým působením znesnadňují ženám vstup do politiky. Následně mapuje i strategie, kterými se jednotlivé ženské frakce snaží mírnit vliv těchto překážek. Další část přibližuje vztah panující mezi politickou stranou a ženskou organizací, která na ni působí, zevnitř i vně stranické struktury. A také reálné možnosti těchto frakcí ovlivňovat stranickou politiku dané strany ve prospěch žen. Pátá podkapitola mapuje argumenty, které respondentky považují za zásadní v diskuzi za vyšší politické zastoupení žen. Tato část také odpovídá na otázku, zda větší počet žen ve volitelných orgánech přinese proměnu politiky. Poslední dílčí podkapitola se věnuje teoretickému ustavení celorepublikové organizace žen a také reflektuje největší dosavadní úspěchy jednotlivých ženských organizací. Toto členění slouží k větší přehlednosti celého textu.

Pokud se podíváme na literaturu, ze které autorka vychází při zpracování této diplomové práce, narazíme na velmi rozmanité české i zahraniční zdroje. Teoretická část této práce využívá především zahraniční zdroje. Pro první kapitolu, která se zabývá teoretickým konceptem politické reprezentace, je stěžejní kniha významné americké politoložky Hanny F. Pitkin *The Concept of Political Representation*. Ačkoliv byla tato publikace vydaná již v roce 1967, je dodnes velmi oblíbeným zdrojem, který bývá výzkumníky aplikován právě na reprezentaci žen v politice. Pitkin v této knize představuje komplexní teoretický rámec, ale také typologizaci politické reprezentace. Definiuje čtyři základní typy: formální, deskriptivní, symbolickou a substantivní reprezentaci. V této práci je využívána deskriptivní politická reprezentace. U tohoto typu je kladen důraz na podobnost reprezentovaného s tím, kdo ho v politických diskuzích zastupuje. To je zásadní důvod poměrně časté kritiky této teorie. Jedním z kritiků je například britská politoložka Joni Lovenduski, která v publikaci *The Oxford Handbook of Gender and Politics* konceptu deskriptivní reprezentace vytýká ono zjednodušení a omezení principu reprezentace na zmíněný požadavek podobnosti reprezentovaného a jeho zástupce. Doporučuje odhlédnout od společných charakteristik těchto dvou skupin a více se soustředit na politickou činnost daných zástupců, tedy na koncept substantivní reprezentace. Pro účely této práce je však deskriptivní reprezentace vhodným konceptem, právě kvůli své kritizované jednoduchosti. Je totiž velmi snadné ji sledovat. V této práci slouží koncept deskriptivní reprezentace pouze k teoretickému vymezení ideálního

zastoupení žen v politice, vůči kterému zkoumáme stav jejich skutečné reprezentace ve sledovaných politických systémech s otázkou, zda jsou ženy v těchto zemích opravdu podreprezentované, či nikoli.

V českém kontextu se teorii politické reprezentace žen věnuje Jitka Gelnarová v článku *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“*, který vyšel v roce 2010 v internetovém časopise Acta Politologica. V tomto textu se zabývá jak historickou proměnou fenoménu politické reprezentace, tak i argumentací k problematickému vymezení ženského zájmu v politice. Tento článek poslouží čtenáři ke zpřehlednění a lepšímu porozumění teorie politické reprezentace žen.

Na Jitku Gelnarovou v prostoru české akademické literatury navazuje Hana Havelková. V této práci bude využívána její stať *Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989*. Havelková se věnuje jak teorii politické reprezentace žen, tak i dalším tématům, která jsou s problematikou nedostatku žen v politice spojena. V tomto směru je možné ocenit snahu českých odbornic reflektovat problematiku bariér, které znesnadňují ženám vstup do politiky, i jejich další působení v ní. I když je o toto téma zájem, stále se jím komplexněji zabývá jen úzký okruh expertek. Jmenujme Petru Rakušanovou Guasti, která se společně s Lenkou Václavíkovou-Helšusovou tématu překážek systematicky věnuje v několika publikacích. Vyzdvihněme jejich stať s názvem *Ženy v mužské politice*, která vyšla ve sborníku *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*, který editovaly Hana Hašková, Alena Křížková a Marcela Linková. V tomto textu reflektují tři základní typy těchto bariér. Vycházejí z konceptu bariér Pippy Norris, který upravily a aplikovaly na politický systém ČR. Za nejsilnější bariéru, která působí na politickou reprezentaci žen, považují institucionální nastavení daného systému. Zásadní je mechanismus sestavování kandidátních listin jednotlivými politickými stranami. Jedná se o naprosto stěžejní publikaci vyjadřující se k tématu žen nejen v politice. Tento sborník mapuje postavení žen i v jiných společenských oblastech, soustředí se například na roli žen v neziskovém sektoru, ve výzkumu, v umění, či v církvi. To umožňuje čtenářům vnímat problém nedostatečného politického zastoupení žen v širším společenském kontextu. Zmíňme však i další texty těchto dvou autorek, například článek *Odcházení: Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti*, který vyšel v roce 2008 v časopisu

Gender, rovné příležitosti, výzkum nebo publikaci pouze Rakušanové Guasti z roku 2006 s názvem *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*, které mají také vysokou míru odbornosti a komplexnosti, což je činí naprosto nepostradatelnými při výzkumu nedostatku žen v politice. Bariérám se věnuje i další česká odbornice, Hana Maříková, která se jakožto socioložka, věnuje především individuálním a společenským bariérám.

Přínosným je pro celou tuto práci také sborník *Women in Parliament: Beyond Numbers*, který editovaly Julie Ballington, specialistka na politickou participaci a reprezentaci žen a Azza Karam, odbornice na genderovou problematiku. Na této obsáhlé publikaci se podíleli různí akademici, ale i bývalé a současné poslankyně. Věnuje se poměrně širokému spektru témat, které reflektuje na parlamentní úrovni. Analyzuje již dříve zmíněné překážky, kterým ženy čelí při své snaze získat parlamentní post. Následně předkládá možná řešení, jak tyto bariéry překonat – autoři diskutují možnosti změny volebního systému či zavádění kvót. Jakmile ženy získají mandát poslankyně doporučují jim strategie, kterými mohou svůj vliv v těchto rozhodovacích orgánech posílit. Součástí této publikace jsou i případové studie, které poskytují globální pohled na tuto problematiku. Velmi zajímavý je fakt, že sborník je koncipován tak, aby jej bylo možné využít jako praktickou příručku pro zvyšování participace a reprezentace žen v politice. Tento neutřelý formát je jedním z dalších pozitiv tohoto titulu, je to poměrně inovativní přístup k odborné literatuře. I když se sborník problematice ženské politické participace věnuje pouze na úrovni parlamentu, je velmi inspirativním zdrojem pro tuto diplomovou práci, která se věnuje i jiným úrovním vládnutí.

Jedním z nejdůležitějších zdrojů, ze kterých tato práce čerpá je bezesporu publikace *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. Jejimi autorkami je čtveřice českých socioložek, jmenovitě Marta Vohlídalová, Hana Maříková, Marie Čermáková a Romana Volejníčková. Za velký přínos tohoto textu lze považovat především jeho aktuálnost, vyšel na konci roku 2016, takže přináší čerstvý pohled na téma žen v politice. Dalším jeho pozitivem je zcela jistě kombinace kvantitativních a kvalitativních dat, která jsou obsažena v jednotlivých kapitolách. Kvantitativní data vycházejí z dotazníkového šetření, jež bylo realizováno v rámci projektu *Ženy a muži v rovnováze* v roce 2014. Data kvalitativní jsou primárně obsažena ve velmi otevřených rozhovorech se 13 ženami-politickými, které zastávaly v době rozhovorů vrcholné politické pozice. Vybrané ženy zastávaly především funkce poslankyň a senátorek. Jednotlivé rozhovory

mají čtenáři blíže představit životní cestu žen-političek od útlého dětství, až po současnost. Tyto zajímavé rozhovory doplňují teoretické kapitoly, které jim předcházejí. V rámci těchto kapitol se autorky věnují teoretickým přístupům k postavení žen v politice, bariérám, které na ně v tomto prostředí působí a také názorům české veřejnosti na politickou reprezentaci žen. Tuto publikaci lze hodnotit jako výjimečně zdařilý počin v kontextu české odborné literatury.

Nejzásadnějším problémem této diplomové práce bylo nalézt zdroje, které se přímo zabývají problematikou ženských frakcí, které fungují ve strukturách politických stran. Jak je zdůrazněno výše, nedostatek informací o těchto organizacích byl jedním z hlavních impulsů, proč se autorka rozhodla tomuto konkrétnímu tématu v diplomové práci věnovat. V české odborné literatuře naprosto absentují publikace, které by reflektovaly fungování těchto ženských organizací. Pokud se nějaký autor či autorka o ženských frakcích ve svém textu zmíní, je to jen jednoduché konstatování, že podobné organizace existují. Ještě jednou zmiňme bakalářskou práci Veroniky Šprincové, která nabízí ojedinělý pohled na komplexnější fungování těchto ženských frakcí. O nerefluktování toho tématu v kontextu české politologické vědy svědčí i fakt, že Šprincová v kapitole věnované právě ženským frakcím, vychází primárně z osobních rozhovorů se členkami jednotlivých ženských organizací, které působí v českých politických stranách.

V případě zahraničních zdrojů byla situace o poznání pozitivnější. Ale ani v tomto prostoru se nejedná o hlavní politologické téma. Autoři se věnují tématu ustavování a následnému fungování ženských frakcí spíše jen partikulárně v rámci výzkumu, který je primárně orientovaný na jiné téma – například na nízkou míru zastoupení žen v politice. Většina zdrojů mapuje působení těchto ženských organizací na území Afriky nebo Latinské Ameriky, kde mají poměrně silné postavení ve stranické struktuře daných politických stran, které jim umožňuje účinně artikulovat téma inkluze žen do politiky. Zásadním zdrojem, který je nutné v tomto hodnocení použité literatury zmínit, je článek *Maximizing Opportunities: Political Parties, Women's Wings and the Gender Agenda in Africa's Developing Democracies* od Rhody Osei-Afful, která je výzkumníci v Ghanském centru pro demokratický vývoj (Ghana Centre for Democratic Development). Ta v tomto článku velmi komplexně sumarizuje mechanismus fungování ženských frakcí. Hned na začátku zmiňuje historii zakládání těchto

organizací, která sahá až k počátku 20. století. Nejedná se tedy o nový koncept organizací, jak by se mohlo zdát z hlediska většinového nereflektování tohoto tématu v české literatuře. V další části textu popisuje funkce, které mohou tyto ženské organizace v politickém systému plnit. Upozorňuje, že efektivita jednotlivých ženských frakcí se liší v závislosti na jejich etablované pozici ve vnitřní struktuře konkrétní politické strany. Velmi silné jsou ženské organizace v Africe, jak již bylo zmíněno. Ale Osei-Afful zdůrazňuje aktivitu i ženských frakcí v Srbsku či Chorvatsku, které svou činností zajistily kvóty pro ženy v parlamentních volbách. Hlavním přínosem tohoto článku je univerzálnost informací, které obsahuje. Ač je sama autorka z Ghany a často odkazuje na fungování afrických ženských frakcí, jsou základní principy fungování tohoto typu organizací stejné po celém světě, proto se tento článek stal tak cenným zdrojem.

Velmi důležitým zdrojem, ze kterého práce také vychází a neměl by být opomenut, je kompletní publikační činnost Fóra 50 %. Fórum 50 % je hlavním aktérem prosazující téma nedostatečného zastoupení žen v politice v neziskovém sektoru. Aktivita této organizace se zaměřuje především na propagaci této problematiky v prostoru české veřejnosti. V mezinárodním kontextu podobnou roli zastává Meziparlamentní unie (IPU) a Mezinárodního institutu pro demokracii a volební podporu (IDEA). Tyto dvě organizace každoročně vydávají několik publikací, které se zabývají problematikou žen v politice. Většina těchto publikací je volně dostupná na jejich oficiálních webech a při psaní této práce byly také četně využívány. Hlavním zdrojem kvantitativních dat byl Český statistický úřad, především jeho volební server *Volby.cz*.

1. Je podrepräsentace žen opravdovým problémem české i zahraniční politiky?

Tato kapitola má tendence ukázat, že nedostatek žen v politice není pouhým vykonstruovaným pojmem, ale reálným problémem, který je možné sledovat ve všech úrovních české politiky i v politice zahraniční. Nejprve se autorka pokusí představit koncept politické reprezentace, který bude v kontextu této práce využíván. V další podkapitole jsou prezentována data, představující konkrétní počty žen v jednotlivých patrech české politiky. Ty mají čtenáři dokázat onu opravdovost problému podrepräsentace v průřezu celým politickým systémem ČR. Ale daná problematika se nevyskytuje jen v prostoru střední či východní Evropy. Nízké počty žen lze očekávat v kontextu celé světové politiky, vezmeme-li v úvahu již provedené výzkumy zaměřené na toto téma. Zda tomu tak je ukáží data, která budou součástí třetí podkapitoly. Ta odhalí, je-li podrepräsentace opravdu problémem globálním či nikoliv.

1.1. Teorie politické reprezentace žen

Pokud se snažíme nalézt odpověď na otázku, zda je podrepräsentace opravdovým problémem moderní společnosti, a to nejen v ČR, měli bychom se nejprve podrobněji podívat na teoretický koncept, ze kterého hodnocení politické podrepräsentace žen vychází.

Tímto konceptem je politická reprezentace, která je základním kamenem moderní formy demokracie. Tato novodobá nepřímá demokracie transformovala principy participace přímé demokracie, tak jak je známe například ze starověkých řeckých polis – kdy se vlády přímo aktivně účastnili všichni občané – do podstaty fungování politické reprezentace. Přejchod z ryze přímé demokracie na zastupitelskou demokracii byl nezbytný s ohledem na zvyšující se počet občanů, kteří chtěli participovat na politických rozhodnutích (Gelnarová 2010: 122). Z praktického hlediska je nemožné, aby se několikatisícový dav domluvil na jednom společném stanovisku. Proto vzniká koncept politické reprezentace, který řeší tento problém prostřednictvím delegování obhajoby zájmů občanů na menší počet osob, kteří se scházejí a společně jménem všech rozhodují (Childs, Lovenduski 2013: 490). Prostřednictvím principu reprezentace je možné demokratický systém vládnutí aplikovat na rozlehlá území, na kterých žije velký počet obyvatel.

A co si pod pojmem politická reprezentace představit dnes? V akademickém světě nepanuje shoda o konkrétním vymezení tohoto termínu. Neexistuje žádná univerzální definice, která by byla přijímána jako obecně platná. Hanna F. Pitkin se domnívá, že absence jednotné definice tkví v tom, že se každý akademik zabývá v kontextu teoretizace politické reprezentace něčím jiným (Pitkin 1967: 5). Všichni se však nejspíše shodnou na základní premise zastupitelské demokracie, kterou je fakt, že volení zástupci reprezentují zájmy občanů. Činnost těchto volených zástupců, a především potom vztah mezi nimi a občany, které reprezentují, je základem rozličných teorií a definic politické reprezentace (Mansfeldová, Rakušanová Guasti 2009: 15).

Již zmiňovaná Hanna Fenichel Pitkin je uznávanou americkou politoložkou a jednou z hlavních teoretiček konceptu politické reprezentace. Ve své přelomové knize z roku 1967 *The Concept of Representation* představila ucelený konceptuální rámec teorie politické reprezentace, která je dodnes velmi čteně využívána a citovaná. Pitkin odvozuje podstatu politické reprezentace od samotného významu slova reprezentace a říká následující: „*Reprezentace znamená, jak etymologický původ slova naznačuje, re-representace, tedy znovu zpřítomnění. I když to vždy znamenalo více než ono doslovné přenesení do přítomnosti, ve smyslu, že člověk přinese do pokoje knihu. Reprezentace, brána spíše obecněji, znamená dostat do přítomnosti, zpřítomnit v nějakém smyslu něco, co přece jen není přítomno doslovně či fakticky*“⁷. (Pitkin 1967: 8) Upřesňuje, že koncept reprezentace je v moderním politickém světě neodmyslitelně spjat s mechanismem, kdy lidská bytost zastupuje v rozhodovacím procesu jinou lidskou bytost (Pitkin 1967: 2).

Autorky Emanuela Lombardo a Petra Meier parafrázuji definici Pitkin do srozumitelnější formy a politickou reprezentaci označují jako jakési ujišťování se, že občané, nebo přesněji různé skupiny občanů jsou přítomni prostřednictvím svých zástupců v politických diskuzích, na kterých nemohou být přítomni fyzicky (Lombardo, Meier 2014: 3–4). Zástupci dané skupiny posléze jednájí jejich jménem.

⁷ Anglický originál citace: „*Representation means, as the word's etymological origins indicate, re-representation, a making present again. Except in its earliest use, however this had always meant more than a literal bringing into presence, as one might bring a book into the room. Rather, representation, taken generally, means the making present in some sense of something which is nevertheless not present literally or in fact.*“ (Pitkin 1967: 8)

Hanna Pitkin je také autorkou typologizace politické reprezentace. Ve výše zmiňovaném titulu ustavuje a následně popisuje čtyři základní typy politické reprezentace. Rozlišujeme formální reprezentaci, deskriptivní reprezentaci, symbolickou reprezentaci a substantivní reprezentaci (Pitkin 1967).

Tato diplomová práce při zkoumání podreprezentace žen v české i světové politice využívá deskriptivní typ politické reprezentace. Deskriptivní typ se zaměřuje na kompozici rozhodovacích orgánů. Zkoumá reprezentaci v politice dle toho, do jaké míry tyto orgány v politickém systému odráží složení dané společnosti (Schwindt-Bayer 2010: 6).

Jak podotýká Jitka Gelnarová ve svém článku *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“* u deskriptivní reprezentace je kladen důraz na podobnost reprezentovaného s tím, kdo ho v politických diskuzích zastupuje. Tento koncept se nesoustřeďuje na to, co daný reprezentující dělá, ale na jeho vnější charakteristiky⁸. Gelnarová říká: *„Deskriptivní reprezentace vychází z předpokladu, že politickými zástupci dané skupiny osob by měli být ti, kteří sami žijí život v určitém smyslu typický pro skupinu lidí, kterou reprezentují (...)“* (Gelnarová 2010: 125) Aplikujeme-li toto teoretické vymezení konceptu reprezentace na politickou reprezentaci žen, je princip deskriptivní politické reprezentace naplněn tehdy, pokud politické instituce svým složením co nejpřesněji odrážejí zastoupení žen v konkrétní společnosti.

Toto teoretické vymezení, jak vlastně daný jev nedostatku žen v politice studujeme, je důležité kvůli správné odpovědi na výše položenou otázku, zda je podreprezentace žen v politice skutečným problémem. Zásadní je určení ideálu, se kterým konkrétní stav porovnáваме. Ideálním stavem je v rámci konceptu deskriptivní reprezentace žen situace, kdy ženy zastávají takové procento postů v politice, které přesně odpovídá jejich podílu v populaci dané země. Pokud tomu tak není, jsou ženy v tomto politickém systému podreprezentované.

⁸ Šprincová a Mottlová upřesňují povahu těchto vnějších charakteristik takto: *„(..), že jako znaky podobnosti je třeba brát v úvahu pouze ty, které jsou politicky relevantní – gender totiž na rozdíl od barvy vlasů zakládá sdílenou zkušenost.“* (Šprincová, Mottlová 2016: 20–21)

Ilustrovat to můžeme na příkladu Brazílie. Brazilskou populaci tvoří 50,8 %⁹ žen. Pokusíme-li se aplikovat koncept deskriptivní reprezentace na brazilskou politiku, zjistíme, že aby byl tento koncept zcela naplněn, musely by brazilské političky získat 50,8 % všech postů v rozhodovacích orgánech. Pokud by ženy-političky v politickém systému těchto 50,8 % nezískaly, znamenalo by to, že jsou v brazilské politice podreprezentovány, protože složení rozhodovacích orgánů plně nereflektuje složení společnosti. Obdobně je možné míru podreprezentace žen pomocí deskriptivní reprezentace sledovat kdekoli na světě.

1.2. Ženy v české politice v číslech

V ČR se poměrně často provádí výzkumy veřejného mínění, jejichž cílem je zjišťování postojů občanů k tématu účasti žen v politice. Mezi takové patří například *Analýza nízkého počtu žen v politických rozhodovacích funkcích* z roku 2004 či *Postavení žen v politice očima české veřejnosti* z roku 2009. Autorka však v této kapitole využívá výsledky výzkum z roku 2014, který přináší nejnovější data o této problematice. Ten byl realizován v rámci projektu *Ženy a muži v rovnováze*. Všechny tři výše uvedené průzkumy byly provedeny Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR.

Pokud se na výsledky vybraného výzkumu podíváme blíže, zjistíme, že většina občanů ČR si je vědoma nízkého počtu žen, které participují v politice. Celkem 59 %¹⁰ dotázaných, ve výzkumu, který byl realizován Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, podpořilo názor o nedostatečném zastoupení žen v politice (Vohlídalová et al. 2016: 34). Dle výsledků tohoto šetření si je téměř 60 % občanů ČR vědomo nedostatečného zastoupení žen na moci. Ale nejspíše si neuvědomují vážnost stavu v jakém česká politická scéna z hlediska této problematiky skutečně je.

⁹ Autorka příklad Brazílie vybrala naprosto náhodně. Uvedené údaje jsou platné k 24. říjnu 2017 (Brazil Population Clock 2017).

¹⁰ Výsledek byl přejat z dotazníkového šetření, které se uskutečnilo v rámci projektu *Ženy a muži v rovnováze*, ten byl realizován v letech 2014–2016. Mimo jiné byly zjišťovány postoje české veřejnosti k ženám v politice a jejich proměny. Tohoto výzkumu se zúčastnilo 1067 obyvatel ČR, kteří byli starší 18 let. Vzorek pro výzkum byl vybrán kvótním výběrem a lze jej tedy považovat za reprezentativní k celé populaci ČR (Vohlídalová et al. 2016: 34).

Tato podkapitola si klade za cíl ukázat, že podrepräsentace žen v ČR není fabulovaný problém, ale reálný stav českého politického systému. Autorka se tuto situaci snaží zachytit pomocí počtu žen participujících v jednotlivých patrech politiky. Níže uvedená čísla a procenta nejlépe ilustrují vážnost nízkého počtu žen v české politice. Volební data týkající se této problematiky byla primárně získána z volebního serveru Českého statistického úřadu *Volby.cz*.

Nejprve se podíváme na zastoupení žen v nejvyšším výkonném orgánu ČR, tedy na ženy ve Vládě ČR. Z historického hlediska má tato úroveň vládnutí nejhorší bilanci v souvislosti s reprezentací žen v ní. Po dobu existence samostatné ČR jsme měli dvě vlády, ve které ženy naprosto absentovaly. První vládou „bez žen“ byla vláda premiéra Václava Klause, která byla u moci od roku 1992 do roku 1996. Druhou vládou, ve které nezasedla ani jedna ministryně, byla vláda premiéra Miloše Zemana. Ta vládla od roku 1998 do roku 2002. Kromě těchto dvou výše zmíněných vlád se ve všech ostatních, i těch úřednických vládách, objevila vždy alespoň jedna žena (Fórum 50 % a). V současné vládě Bohuslava Sobotky zasedají k dnešnímu dni¹¹ dvě ženy¹². Je to ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová, která zastává své místo po celé funkční období vlády (tj. od ledna 2014). A ministryně pro místní rozvoj Kamila Šlechtová, která na této pozici vystřídala Věru Jourovou v říjnu 2014 (Vláda ČR a).

Dále je pozornost věnována ženám v Parlamentu České republiky. Nejdříve se zaměříme na zastoupení žen v dolní komoře Parlamentu, tedy na Poslaneckou sněmovnu. Už od jejího vzniku až do roku 2006 byly ženy na této úrovni vládnutí stabilně zastoupeny 15 % až 17 %. Výrazná změna přišla s volbami v roce 2010, kdy se do tohoto rozhodovacího orgánu dostalo 44 žen, které získaly celkem 22 % mandátů. Tento výsledek je zatím největším ziskem pro ženy-političky na této úrovni. Ve volbách v roce 2013 došlo k propadu z těchto 22 % na 19,5 %, což znamená, že nyní¹³ v Poslanecké sněmovně zasedá 39 žen.

¹¹ Ke dni 15. 9. 2017.

¹² Během funkčního období vlády Bohuslava Sobotky v ní působily i další dvě ženy. Jednou z nich byla Helena Válková, která od 29. ledna 2014 do 1. března 2015 zastávala post ministryně spravedlnosti. Vystřídána byla Robertem Pelikánem. Další ženou, která v této vládě po delší dobu působila, byla Kateřina Valachová. Ta dva roky (od 17. června 2015 do 21. června 2017) vykonávala funkci ministryně školství, mládeže a tělovýchovy. Nahrazena byla Stanislavem Štechem (Vláda ČR b).

¹³ Nyní 15. 9. 2017.

Přesuneme-li se k horní komoře Parlamentu ČR, zjistíme, že situace je zde obdobná jako v Poslanecké sněmovně. V Senátu aktuálně najdeme celkem 15 senátorek, které obsadily 18,52 % mandátů. Stejný počet žen se v Senátu ČR objevil i po volbách v roce 2008, 2012 a 2014. Nejvíce žen-političek v tomto voleném orgánu působilo po volbách v roce 2006, kdy získaly 22,22 % mandátů. I přesto zde vidíme, že se jedná už o třetí zkoumanou úroveň vládnutí, kde zastoupení mužů výrazně dominuje nad zastoupením žen.

Ani v jedné z úrovní vládnutí, kterými se již tato kapitola zabývala, nebylo možné vysledovat žádný trend v počtu participujících žen, který by se s každými volbami opakoval. To se ovšem mění s další zkoumanou úrovní politiky, což jsou krajská zastupitelstva. V rámci voleb do krajských zastupitelstev sledujeme slabý, ale jasný trend. A to trend zvyšujícího se počtu participujících žen s každými novými volbami. V historicky prvních volbách do krajských zastupitelstev v roce 2000 ženy získaly 14,38 % mandátů. V následujících čtyřech po sobě jdoucích volbách se zvýšil podíl mandátů, jež ženy získaly ze zmiňovaných 14,38 % na 20,3 % mandátů, které obdržely ve volbách v roce 2016.

Poslední úrovní zastupitelských orgánů, které se autorka v této podkapitole věnuje, je komunální úroveň. Právě v obecních zastupitelstvech najdeme největší počet žen, které se aktivně účastní politiky. Nikde jinde nezískávají ženy tolik mandátů jako právě v rámci lokální politiky. Důvodů je hned několik. Zmíňme například to že, ženy-političky působící na této úrovni politiky mohou často svoji funkci vykonávat v místě bydliště. To jim velmi usnadňuje sladění pracovního a soukromého života. Ženy často chápou politiku jako prostředek k efektivnímu řešení konkrétních problémů. To je další důvod, proč se ve větší míře zapojují právě na této úrovni. V lokální politice se jejich politická rozhodnutí téměř okamžitě promítají do každodenních životů jejich spoluobčanů. To nejlépe koresponduje s představou žen o politické moci jako o poslání pomáhat druhým (Kreplová 2015: 54).

Relativně vysokou míru participace žen-političek na této úrovni politiky potvrzují i výsledky již zmiňovaného výzkumu veřejného mínění z roku 2015, ve kterém výzkumnice došly mimo jiné k tomuto závěru: „*Komunální politika je vnímána zpravidla jako místo, kde je snadné se prosadit a kde jsou ženy vidět, čemuž napomáhá i skutečnost,*

že řada lidí má osobní zkušenost se schopnými političkami ve svém okolí (starostkami, zastupitelkami atd.)“ (Vohlídalová et al. 2016: 35–36)

Výsledky tohoto výzkumu byly pro detailnější obraz veřejného mínění české společnosti k této tematice doplněny o výsledky analýzy a citace z celkem šesti skupinových diskuzí, které se uskutečnily v roce 2015. V těchto debatách zaznělo následující: „*Je potřeba rozlišovat úrovně politiky. Na obecní úrovni je těch žen dost (...).* (Leoš 39, SŠ, OSVČ, Praha)“ (Vohlídalová et al. 2016: 35) Ano, v obecních zastupitelstvech ženy aktuálně představují celkem 27, 05 % všech zastupitelů, což je pro české ženy-političky historicky největší volební úspěch. Ještě nikdy od roku 1994¹⁴, kdy se konaly první komunální volby v ČR, ženy nezískaly tolik mandátů jako v posledních volbách, které se uskutečnily na podzim roku 2014.

V komunální politice sledujeme silný trend stále větší a větší úspěšnosti ženských kandidátek v zisku křesel v obecních zastupitelstvech, a to v průřezu všemi dosavadními volbami. Na žádné jiné úrovni politiky ženy neslavily takový úspěch, jako právě v komunální sféře.

Z výše uvedeného je zřejmé, že z hlediska řešené problematiky, je právě posledně zmiňovaná lokální politika nejúspěšnější. Ostatní sféry politiky by se úspěchem žen v komunální politice měly inspirovat. Všechna doložená čísla v této kapitole ilustrovala, jak velký nepoměr mezi muži a ženami v zastoupení na moci na všech úrovních samosprávy je.

Ženy v ČR tvoří 50,9 %¹⁵ populace, měly by tedy dle principů deskriptivní reprezentace být takto zastoupeny ve všech úrovních politického systému ČR. Tato kapitola jasně ukázala, že tomu tak není. Podreprezentace žen je v české politice faktický problém, který je potřeba řešit. V jeho řešení mohou pomoci právě ženská hnutí, kterým jsou věnovány následující kapitoly.

1.3. Ženy a politika ve světě, nejen v číslech

V každém výzkumu je dobré, ne-li nutné i mezinárodní srovnání dané tematiky pro hlubší pochopení řešeného problému. Jinak tomu není ani u ženské podreprezentace,

¹⁴ V roce 1994 v prvních volbách do obecních zastupitelstev ČR získaly ženy 17,70 %.

¹⁵ Údaj pochází z publikace *Zaostřeno na ženy a muže 2016: Lidé a společnost*, kterou vydal v roce 2016 Český statistický úřad (Český statistický úřad 2016).

která je bohužel problémem celosvětovým. Podrobnější informace o tom, jak velkým problémem je nedostatek žen v politice, jsou k dispozici na webových stránkách Meziparlamentní unie. Meziparlamentní unie je hlavním zdrojem dat pro tuto podkapitulu. Momentálně shromažďuje data o složení národních parlamentů z celkem 180 zemí.

IPU, tedy Inter-Parliamentary Union je anglické označení Meziparlamentní unie (dále jen IPU). Založena byla v roce 1889. Za její zakladatele jsou považováni William Randal Cremer a Frédéric Passy. Po svém ustanovení se IPU stala vůbec prvním trvalým fórem, kde probíhala multilaterální jednání mezi angažovanými zeměmi (IPU a).

Dodnes je Meziparlamentní unie důležitým místem jednání mezi jednotlivými parlamenty. IPU se dnes především soustřeďuje na udržení míru a spolupráce mezi národy, a také na ustavení pevné reprezentativní demokracie (IPU b). Na tento poslední bod navazuje zájem IPU o účast žen v rozhodovacích orgánech. Na oficiálních stránkách IPU najdeme citát z roku 1992 z Yaoundé, kde Rada IPU uvedla: „*Koncept demokracie bude mít ten pravý a dynamický význam pouze tehdy, budou-li politiky a národní legislativa rozhodovány společně, muži i ženami s ohledem na zájmy a schopnosti obou polovin obyvatelstva.*“ (IPU c) Toto je dle IPU směr, prostřednictvím kterého dosáhneme opravdové demokracie, proto je zapojení více žen do politiky tak důležité.

IPU se výzkumu mapující proměny počtu žen v národních parlamentech věnuje už dlouhá léta. Na webových stránkách organizace nalezneme obsáhlý datový archiv, díky jehož záznamům můžeme pozorovat vývoj této problematiky už od roku 1997.

První komparace počtu žen v národních parlamentech se zúčastnilo 177 zemí světa. Z tohoto prvního srovnání byly získány následující výsledky¹⁶. V roce 1997 průzkum ukázal, že ženy ve světě získaly průměrně pouhých 12 % křesel v rámci všech 177 zkoumaných národních parlamentů. Pokud se podíváme podrobněji na průměrné hodnoty za jednotlivé regiony, vidíme, že nejvíce mandátů získaly ženy v roce 1997 v Evropě. V parlamentu zde průměrně bylo 13,8 % žen. Druhé místo v rámci průměrného počtu žen v národních parlamentech ve světovém srovnání získala Asie s 13,4 %. Třetí skončil region Ameriky (Severní, Střední i Jižní Amerika brány

¹⁶ Data byla aktuální k 1. lednu 1997. Autorkou uváděná procenta vždy prezentují zastoupení žen v dolních komorách daných národních parlamentů, případně procento žen v jednokomorových parlamentech (IPU 1997).

dohromady), kde v parlamentech průměrně zasedlo 12,9 % žen. Další místo obsadil Subsaharský¹⁷ region s celkem 10,1 % žen na této úrovni politiky. Pátým, z celkem šesti zkoumaných regionů, o kterých IPU získává dané informace, je region Pacifik, v jehož parlamentech se v roce 1997 vyskytovalo průměrně jen 9,8 % žen. Ještě hůře na tom byl počtem žen na této úrovni vládnutí poslední region, který IPU označuje jako Arabské státy¹⁸. Zde ženy tvořily pouhé 3,3 % zástupců v národních parlamentech.

IPU vždy ještě samostatně uvádí průměrný počet žen v národních parlamentech v severských zemích, což je v kontextu takto nízkého procenta žen v jiných regionech velice zajímavý údaj. V roce 1997 v severských parlamentech zasedlo neuvěřitelných 36,4 % žen. Toto číslo je ve srovnání s výše uvedenými průměrnými hodnotami jednotlivých regionů světa neuvěřitelně vysoké.

Skandinávské země jsou tradičně příkladem zemí, kde jsou ženy v politice silně angažované. Saadia Zahidi ve svém článku s názvem *What Makes the Nordic Countries gender Equality Winners?* se zabývá tématem rovnoprávnosti obecněji. Nezaměřuje se jen na oblast politiky. Nastiňuje důvody, proč jsou severské země z dlouhodobé perspektivy tak úspěšné v řešení této problematiky. Zahidi říká, že úspěch těchto zemí netkví v bohaté ekonomice, jak by se mohlo zdát. Je to souhra několika faktorů. Tím nejdůležitějším je možnost zkombinovat pracovní život s osobním. Ke sladování těchto dvou sfér pomáhá například sdílená účast na péči o dítě v podobě povinné otcovské dovolené kombinované s mateřskou dovolenou či štědré rodičovské dávky. Skloubení soukromého a pracovního života přispělo k většímu zapojení žen na trhu práce. Tyto faktory společně s velkými příležitostmi ve vedoucích postech vynesly země severní Evropy na pomyslný vrchol v genderové rovnosti a reprezentaci žen v politice (Zahidi 2014).

Podobné řešení by bylo vhodné implementovat i v ČR, kde je rodina často skloňovaným důvodem, proč nemáme dostatek žen v politice. Je to historicky utkvělý stereotyp společnosti, že žena má být v domácnosti, starat se o rodinu a muž je tím úspěšnějším v profesním životě a finančně zabezpečuje rodinu

¹⁷ Subsaharskou Afriku je možné nazývat také jako „Tropickou Afriku“ či „Rovníkovou Afriku“. Geograficky je to oblast afrického kontinentu, která se nachází jižně od pouště Sahara. Zeměpisnou hranici tvoří jižní okraj této pouště (Onyido 2008: 15).

¹⁸ Region označovaný IPU jako Arabské státy čítá celkem 21 členů. Jsou jimi: Alžírsko, Bahrajn, Džibuti, Egypt, Irák, Jordán, Katar, Komory, Kuvajt, Libanon, Libye, Mauretánie, Maroko, Omán, Palestina, Saudská Arábie, Súdán, Sýrie, Tunisko, Spojené Arabské Emiráty a Jemen (IPU 2016).

(Decarli Valdřová et al. 2004: 20–21). Tento názor se však jednoznačně mĳí s možnostmi žen budovat politickou kariéru. Proto je důležité klást větší důraz na prosazování politik zaměřených na sladřování soukromého a pracovního života. Aktivní je v této oblasti například ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová, která podporuje myšlenku placené otcovské dovolené. Nebo poslankyně TOP 09 Markéta Pekarová Adamová, která přichází s jiným návrhem. Nabízí vyplácení tzv. prarodičovského příspěvku, který se nebude vyplácet matkám, ale jednomu z prarodičů, který by se o dítě staral. Dodává, že: „(...) *V podstatě legalizujeme věc, která v praxi běžně funguje, ale nemá tyto výhody.*“ (Sladřování soukromého a pracovního života 2015) Toto jsou jen dva návrhy, jejichž realizace by ženám napomohla nejen ke vstupu do politiky, ale i na celý pracovní trh. To je směr, kterým by se česká politika měla dále ubírat, aby v žebříčku IPU obsadila lepší než 97. místo, na kterém se pohybuje dnes.

Vrátíme-li se zpět k IPU, poslední světové srovnání průměrného počtu žen v národních parlamentech proběhlo k prvnímu září 2017. Výsledky z tohoto sledování můžeme najít v tabulce č. 1. Mimo tyto výsledky z roku 2017 jsou zde i data z prvního sledovaného roku, tedy z roku 1997. Všechna data v následující tabulce č. 1 jsou zde uvedena proto, aby bylo zřejmé, že problematika nedostatku žen v politice se neustále vyvíjí. Naštěstí se posouvá tím správným směrem. Žen je v politice rok od roku více.

Tabulka č. 1: Ženy v národních parlamentech – progres během 20 let monitoringu

Regiony	Rok 1997	Rok 2017	Nárůst za 20 let monitoringu
Evropa	13,8 %	27,5 %	13,7 %
Ameriky	12,9 %	28,2 %	15,3 %
Asie	13,4 %	19,7 %	6,3 %
Subsaharská Afrika	10,1 %	23,9 %	13,8 %
Pacifik	9,8 %	14,6 %	4,8 %
Arabské státy	3,3 %	18,2 %	14,9 %
Celosvětový průměr	12 %	23,6 %	11,6 %

Zdroj: zpracováno autorkou na základě dat z IPU.

Pokud se podrobněji podíváme na změny, které se ve sledovaných dvaceti letech udály, objevujeme zde jasný trend ve zvyšování počtu žen na této úrovni vládnutí.

V Evropě byl nárůst žen o 13,7 %, kdy v roce 2017 ženy v národních parlamentech atakovaly hranici 30 % v podílu na moci. Podobně je tomu v Severní, Střední a Jižní Americe, která je IPU brána jako jeden region. Zde byl nárůst za sledovanou periodu dokonce o 15,3 % křesel. Ženy zde v roce 2017 získaly průměrně 28,2 % mandátů v národních parlamentech. V Asii sledujeme nárůst o 6,3 % postů. Z 13,4 % v roce 1997 na téměř 20 % mandátů v roce 2017. Čtvrtým sledovaným regionem je Subsaharská Afrika. V roce 2017 zde ženy získaly 23,9 % mandátů v národních parlamentech. Progres tedy činí téměř 14 % od prvního průzkumu z roku 1997. Následuje region Pacifik, ve kterém sledujeme minimální změny za 20 let monitorování. Za tuto časovou periodu je zde progres pouze o 4,8 % mandátů. Poslední je region Arabské státy, jak jej IPU označuje. Zde se zisk křesel pro ženy navýšil o téměř 15 %. Je to druhé největší zlepšení v rámci dvacetiletého monitoringu této problematiky organizací IPU. Ženy v tomto regionu tvořily v září 2017 průměrně 18,2 % všech zástupců v národních parlamentech.

Ženy tvoří 49,64 %¹⁹ světové populace, dle teorie deskriptivní reprezentace by měly být tímto procentem zastoupeny i v rozhodovacích orgánech všech zemích světa. Z uvedených průměrných hodnot jednotlivých regionů je zřejmé, že tomu tak není. Proto můžeme konstatovat, že nedostatečné zastoupení žen v politice je opravdu problémem celosvětovým.

Nicméně jak bylo výše uvedeno, podreprezentace žen v politice je proces, který se vyvíjí již mnoho let. Tabulka č. 1 nám dává naději, že jako společnost směřujeme správným směrem. Žen v politice opravdu přibývá, bohužel je tempo změn nedostačující velikosti tohoto problému. Je velmi povzbuzující, že průměrně ženy v národních parlamentech zastávají 23,6 % mandátů. Je to velký úspěch s ohledem na rok 1997, kdy získaly pouze 12 % křesel. Progres však trval 20 dlouhých let. Ač se samotné číslo 23,6 % mandátů může v kontextu celé této podkapitoly zdát jako poměrně vysoké. Tak není. Jeho protějškem je totiž mužská dominance reprezentovaná mnohem vyšším podílem mandátů. Muži ve světě získaly průměrně 76,4 % mandátů ve zkoumaných národních parlamentech v roce 2017. Tato dvě čísla by měla ve čtenáři evokovat pocit, že je v politice nutná změna, která daný stav nerovnováhy upraví bez nutnosti čekání po dobu minimálně dalších dvaceti let.

¹⁹ Údaj prezentuje aktuální počet žen v populaci v roce 2017 (International Data Base 2017).

2. Proč je v politice málo žen?

Jako hlavní důvod nedostatečného zastoupení žen v rozhodovacích orgánech, napříč všemi stupni politiky bývá zmiňován nezájem žen o politiku. Jana Smiggles Kavková tento argument vyvrací získanými daty z výzkumu veřejného mínění, který probíhal pod záštitou Sociologického ústavu AV ČR s pomocí Fóra 50 %. Smiggles Kavková říká: *„Z tohoto průzkumu ale jednoznačně vyplynulo, že ženy se o politiku zajímají přinejmenším tolik jako muži, ve stejné míře chodí volit i překvapivě stejně sledují politické zpravodajství. Jediný rozdíl je v míře sebehodnocení, méně žen než mužů řeklo, že politice rozumí.* (Smiggles Kavková 2015: 49) Toto šetření z roku 2015 ukázalo, že z 1068 dotázaných respondentů se 49,3 % žen a 56,1 % mužů zajímá obecně o politiku. Nejvíce se lidé informují o domácím politickém dění v ČR. V této rovině je rozdíl mezi oběma pohlavími ještě menší. Dle výsledků průzkumu se 60,8 % žen a 64,3 % mužů zajímá o aktuální politickou situaci v ČR. Zjištěné minimální rozdíly nejsou statisticky významné, čímž boří zaryté stereotypní názory o nezájmu žen o politiku (Vohlídalová 2015).

Je tedy daty podloženo, že ženy se o politiku zajímají velmi obdobně jako muži, ale složení rozhodovacích orgánů v ČR tomu vůbec neodpovídá. Zapojení žen do politických institucí by mělo být zásadní prioritou všech demokratických systémů. Ženské pohlaví představuje 50 % obyvatel ve většině zemí světa a na tomto základě by mělo být rovně a spravedlivě zastoupeno ve všech rozhodovacích orgánech dle výše zmíněných principů deskriptivní reprezentace.

Důvodem podreprezentace žen není jejich primární nezájem o politickou situaci ČR, ale přítomnost tzv. bariér, které znesnadňují ženám, jak vstup do politiky, tak i jejich další kariérní postup v této sféře. Pro další směřování tohoto výzkumu je žádoucí, aby byla nastíněna problematika bariér, které ženám znesnadňují působení v politice. Stejně tak jako existuje více definicí teorie politické reprezentace, setkáváme se u odlišných autorů s různými soubory faktorů, jež jsou považovány za překážky znesnadňující ženám působení v politice.

V mezinárodním výzkumu²⁰, jež provedla IPU v roce 2008, poslankyně, které se účastnily tohoto šetření, identifikovaly následující překážky jako ty, které ženám brání v úspěšné politické kariéře:

- povinnosti v domácnosti
- převládající kulturní postoje týkající se rolí žen ve společnosti
- nedostatečná podpora rodiny
- nedostatek sebedůvěry
- nedostatek finančních prostředků
- nedostatečná podpora politických stran

Autorka této práce záměrně prezentuje tento výzkum, jelikož přináší odlišnou perspektivu na problematiku bariér. V rámci tohoto konkrétního průzkumu totiž nebyly na téma bariér znesnadňujících vstup do politiky dotazovány jen ženy, ale i muži. Odpovědi žen a mužů se lišily. Překážky identifikované ženami jako zásadní jsou uvedeny výše. Muži označili za nejvýznamnější překážku vstupu do politiky nedostatek podpory od elektorátu. Tento faktor následuje nedostatek finančních zdrojů a stávající kulturní postoje ve společnosti. Výzkum přinesl i další poznatky. Rozdíly mezi ženami a muži nejsou jen v odlišném vnímání bariér, ale i v míře, s jakou tyto zmíněné překážky vnímají. Ženy je vnímají mnohem silněji než muži. Podíváme-li se na bariéry, které ženy a muži označili za nejsignifikantnější, je zde možné pozorovat odlišné hodnocení jejich závažnosti. Míra, s jakou ženy považují domácí povinnosti jako hlavní bariéru vstupu do politiky, je akutní. Ale muži identifikovaná největší bariéra – nedostatečná podpora elektorátu – je vnímána jako faktor, který má jen „dostatečný vliv“²¹ na jejich účast v politice. Toto zjištění může značit dvě věci. Muži buď bariérám záměrně snižují význam, nebo je skutečně nevnímají jako významné při vstupu do politiky. Tato část daného výzkumu jasně podporuje myšlenku, že pro muže je politika mnohem více přístupná, než pro ženy (IPU 2008: 17–18).

²⁰ Tento výzkum probíhal v letech 2006–2008. Účastnili se ho poslanci a poslankyně ze všech částí světa. Během těchto dvou let shromáždila IPU odpovědi 272 respondentů z celkem 110 zemí. Informace získané z tohoto dotazování byly doplněny o data z 20 osobních rozhovorů s vybranými poslanci a poslankyněmi národních parlamentů. Na výzkumu participovalo 40 % mužů a 60 % žen (IPU 2008: 8).

²¹ Autorčin překlad tohoto výrazu, tedy nedostatečný vliv, je v anglickém originále používán jako „*fair amount of influence*“ (IPU 2008: 17–18).

Další koncept bariér je mimo jiné využíván i Pippou Norris a Ronaldem Inglehartem v knize *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change around the World* (2003). V tomto titulu autoři pracují se třemi typy bariér, které znesnadňují ženám politickou kariéru. Jsou to strukturální, institucionální a kulturní bariéry. Jako strukturální překážky Norris a Inglehart označují vzdělání, socio-ekonomický stav žen a jejich podíl v odborných a manažerských povoláních. Pokud ženy působí v oblastech jako je například právo či žurnalistika, umožňuje jim to získat peníze a cenné zkušenosti, které jim následně usnadní vstup do politiky. Dále identifikují institucionální bariéry. Kladou značný důraz na povahu politického systému, a především na vliv volebního systému. Upřednostňují poměrný volební systém před většinovým systémem. Proporční systém označují jako výhodnější pro větší reprezentaci žen v politice. Posledním typem jsou kulturní překážky. Ty jsou spojovány s působením politické kultury. Problém je spatřován v existenci tradičních postojů vůči ženám v soukromé a veřejné sféře (Inglehart, Norris 2003: 127–135).

V článku *Women's Political Representation: The Importance of Ideology* pracují autorky Pamela Paxton a Sheri Kunovich s obdobnou kombinací bariér. Jen kulturní překážky nazývají jako ideové (Paxton, Kunovich 2003). Na české prostředí aplikovala tuto standardní západní teorii vysvětlující nízké zastoupení žen v politice Hana Havelková ve stati s názvem *Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989*. Konstatovala, že z hlediska sledovaných faktorů jsou podmínky pro vyšší reprezentaci žen v politice ČR příznivé. Ale pouze z části. Zdůrazňuje, že nastavení české společnosti potenciálně umožňuje mnohem výraznější politické zastoupení žen, než které aktuálně v české politice pozorujeme. Tento argument vychází především z vysoké míry vzdělanosti a zaměstnanosti žen, která v českých zemích neustále narůstá už od 50. let a z nastavení poměrného volebního systému, který také působí ve prospěch vyšší reprezentace žen v politice. Dle Havelkové je důvodem nenaplnění tohoto potenciálu naprostá absence jakéhokoliv opatření, které by aktivně podporovalo vstup žen do politiky (Havelková 2006: 29–33).

Jak je uvedeno výše, tento koncept bariér je hojně využíván výzkumníky, sociology i politology, kteří se zabývají tématem žen v politice. Je ovšem i kritizován. Kritika směřuje ke strukturálním překážkám. Je zpochybňováno jejich zařazení mezi zásadní důvody, které znesnadňují ženám vstup do politiky. Faktory zahrnuté v tomto

typu bariér nedokázaly vysvětlit odlišnosti v poměru žen v národních parlamentech, jež byly zjištěny v relativně podobných typech společnosti²². Provedená šetření ukázala, že zlepšení vzdělanostního a profesního statusu žen přispívá k usnadnění podmínek při jejich vstupu do politiky, avšak vysoký stupeň socioekonomického vývoje sám o sobě, není dostačující podmínkou pro úspěchy žen v politice (Inglehart, Norris 2003: 131).

Na teoreticko-analytický model Pippy Norris navazuje v českém prostředí Petra Rakušanová Guasti, která je přední českou odbornicí na téma politické participace a reprezentace žen. V rámci hledání důvodů nižšího zastoupení žen v politických funkcích v ČR se zaměřila na tři typy bariér: institucionální, individuální a společenské bariéry. Ty popsala společně s kolegyní Lenkou Václavíkovou-Helšusovou ve stati s názvem *Ženy v mužské politice*, která je součástí sborníku *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989* (2006). Představují zde konkrétní překážky, které znesnadňují ženám samotný start politické kariéry v politickém systému ČR. Se stejným teoretickým rámcem pracuje ve svých analýzách a výzkumech i Fórum 50 %. Proto se autorka této práce rozhodla tomuto konceptu blíže věnovat a představit jeho tři dimenze v následující části textu.

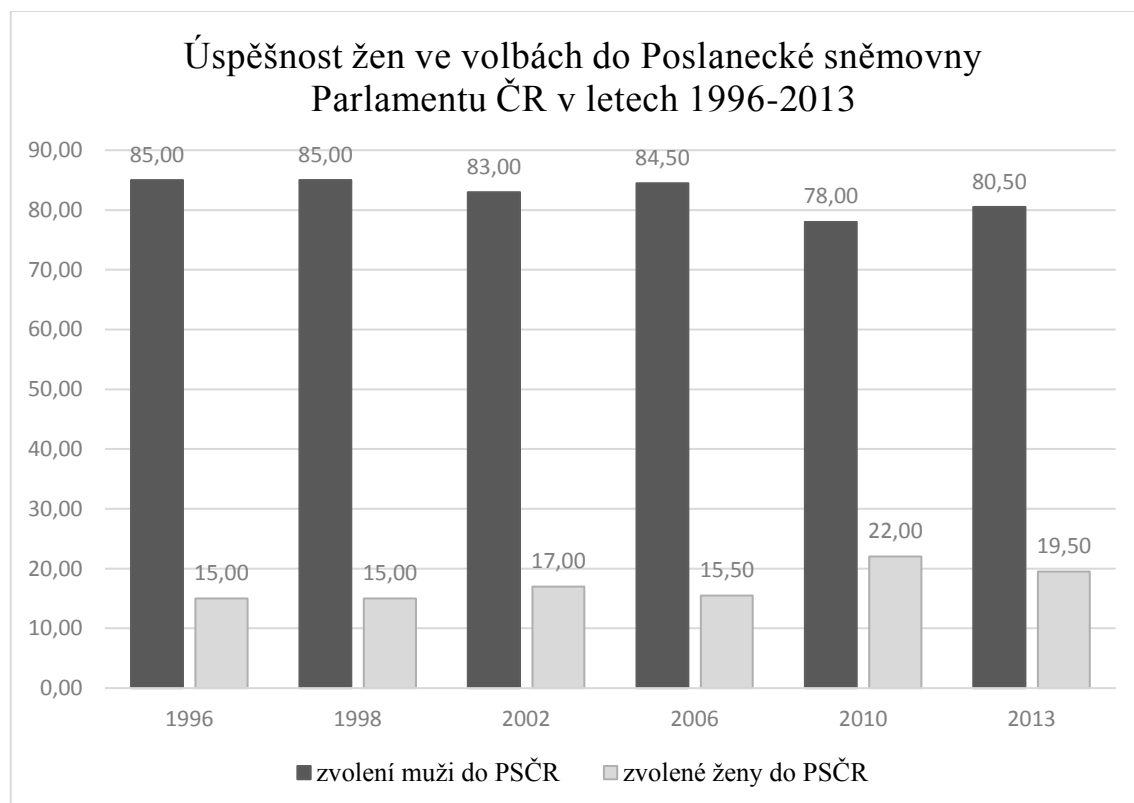
Nejprve je pozornost věnována prvnímu typu, a tím jsou institucionální bariéry. Hlavními faktory představující tento typ překážek jsou volební systém a výběr kandidátů na kandidátní listiny politických stran. Základní tvrzení, jež je podloženo výsledky komparativních mezinárodních analýz (například Matland 1998, Dahlerup et al. 2013: 23), říká, že země, ve kterých jsou političtí zástupci voleni na základě poměrného volebního systému, získávají ženy více mandátů v rozhodovacích orgánech než ve státech, kde jsou politici voleni pomocí většinového volebního systému (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 43–44).

Od původního důrazu na poměrný volební systém coby možné řešení problému podreprezentace žen v politice se pomalu opouští. Rakušanová a Václavíková-Helšusová dodávají: „*Nová zjištění ale potvrzují, že působení volebního systému na podíl žen*

²² Strukturální faktory nebyly schopné vysvětlit velké rozdíly v podobných typech společnosti. Inglehart a Norris uvádí rozdílný počet žen v parlamentu Kanady a USA. V kanadském parlamentu ženy tvořily 19,9 % všech poslanců, ale v sousedních USA jen 12,9 %. Ještě markantnější rozdíl je vidět napříč zeměmi v Evropě. V Itálii poslankyně získaly 11,1 % mandátů v parlamentu, zatímco v Nizozemí ženy obsadily 36 % křesel v parlamentu (Inglehart, Norris 2003: 131).

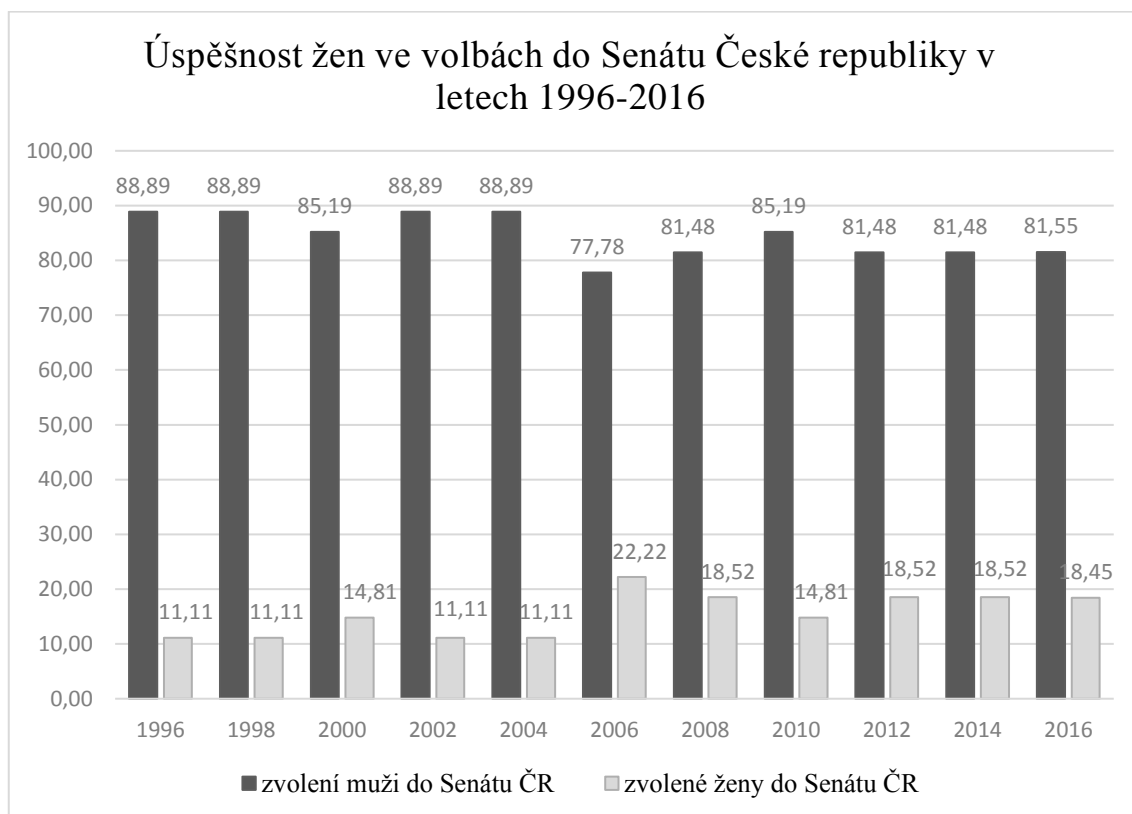
v parlamentu není přímé a jeho vliv je zprostředkován mechanismem výběru kandidátů uvnitř politických stran a fragmentací stranického systému.“ (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 44) Autorka této práce aplikuje tuto tezi na Parlament ČR, kde jsou senátoři do horní komory Parlamentu ČR voleni na základě většinového volebního systému, zatímco ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR je používán poměrný volební systém. Díky tomu můžeme pozorovat působení těchto odlišných volebních systémů na počty žen v obou komorách Parlamentu ČR. K prezentaci vlivu poměrného a většinového volebního systému na podíl žen v politice slouží data uvedená v následujících dvou grafech.

Graf č. 1: Působení poměrného volebního systému na zastoupení žen v politickém systému ČR – zastoupení žen v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 1996–2013

Zdroj: Kreplová 2015: 22.

Graf č. 2: Působení většinového volebního systému na zastoupení žen v politickém systému ČR – zastoupení žen v Senátu Parlamentu ČR v letech 1996–2016

Zdroj: autorkou upravený graf podle (Kreplová 2015: 23).

Politické zastoupení žen v Parlamentu ČR, jež je prezentované v grafu č. 1 a č. 2, potvrzuje argument o pozitivním působení poměrného volebního systému na vyšší počet žen v politice. Výjimkou je pouze rok 2006, kdy ženy získaly více křesel v Senátu než v Poslanecké sněmovně. Během těchto voleb získaly senátorky rekordních 22,2 % mandátů. V Poslanecké sněmovně obsadily ženy v roce 2006 „pouze“ 15,5 % postů poslankyň. Data v obou grafech však ukazují, že už od samotného založení těchto dvou orgánů pozorujeme jen malé rozdíly v počtu žen, které v nich participují. To potvrzuje tezi Rakušanové a Václavíkové-Helšusové o nepřímém působení volebního systému na podíl žen v parlamentu.

Pozornost se proto přesouvá k dalšímu institucionálnímu faktoru, jímž je výběr kandidátů uvnitř politických stran, tedy mechanismu sestavování kandidátních listin. Schválené seznamy kandidátů jednotlivých politických stran mezi sebou ve volbách svádějí boj o voličskou podporu. Politické strany sehrávají klíčovou roli v tomto mechanismu. Nevybírají jen způsob, jakým jsou kandidáti na tyto seznamy vybíráni,

ale určují i to, kdo bude rozhodovat o konečném výběru kandidátů či kandidátek na konkrétních listinách. Rozhodují o tom, komu je proces výběru otevřen a také ustavují požadavky na výběr kandidátů. Z těchto důvodů jsou politické strany často nazývány jako tzv. gatekeepers. Česky lze přeložit jako tzv. držitelé klíčů či strážci brány (viz. Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2008: 17–20). Fungování gatekeepers podléhá jednoduchému mechanismu, kdy během stranických procesů, například při sestavování kandidátních listin, dochází k upřednostňování kandidátů, jež jsou součástí většiny. Většinu v politických stranách tvoří muži, proto mužští gatekeepers dávají přednost mužským kandidátům před ženskými v daných stranických procesech, ale i rámci politiky obecně (Cheng, Tavits 2011: 461). Politické strany jsou ale zodpovědné za to, aby voličům nabídly prostřednictvím kandidátních listin takové kandidáty, kteří jsou nominováni k reprezentaci celé společnosti dané země (Llanos, Sample 2008: 18). Je velmi důležité, aby tak činily a nepreferovaly jen vybrané mužské kandidáty.

Miki Caul se také soustředí na roli politických stran při řešení problému podprezentace žen v politice. Pracuje se čtyřmi faktory, které se týkají vnitřního nastavení politických stran a jejich vlivu na zvýšení počtu žen v politice. Patří mezi ně: stranická organizace, ideologie strany, ženské aktivistky a stranická pravidla²³. V rámci faktoru, který se nazývá ženské aktivistky, zdůrazňuje důležitost ženského aktivismu uvnitř daných politických stran. Participují-li v politické straně ženské aktivistky, nebo zde existuje ženská organizace, může růst nátlak na podporu vyššího zastoupení žen na kandidátních listinách a politice obecně (Caul 1999: 79–98). O silném vlivu ženských organizací se zmiňují i další autoři například Richard E. Matland. Ten říká, že je velmi důležité, aby byly dané ženské frakce strany efektivně organizovány a vyšší reprezentaci žen v politice deklarovaly jako svůj cíl (Matland 2004: 4).

Hlavní institucionální bariérou je tedy výše zmíněný mechanismus sestavování kandidátních listin. Ten stále favorizuje muže jako velmi pravděpodobného vítěze voličských hlasů, proto nemají české politické strany zájem nominovat na první místa kandidátních listin ženy. Pokud jsou ženy nominované, objevují se spíše na nevolitelných místech. Neúspěch ve volbách v důsledku kandidatury z nevolitelného místa je poté

²³ Tento faktor pojmenovává Caul jako „*party rules*“ v originálním anglickém textu. Nejedná se o stanovы politické strany, jak by se mohlo z názvu zdát. Caul tímto názvem označuje vnitřní formální pravidla, která stanovují politickým stranám určitý podíl žen na kandidátních listinách. Taková opatření mají nejčastěji formu genderových kvót (Caul 1999: 83).

nejčastějším důvodem odchodu žen z aktivního politického života (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2008: 17–20, Vohlídalová et al. 2016: 32). Muži přednostně obsazují první místa na kandidátních listinách, což následně způsobuje nízké zastoupení žen ve volených politických pozicích. Pro naplnění deskriptivní politické reprezentace je nutné, aby v těchto mechanismech sestavování kandidátních listin nastala změna. Politické strany by neměly nadále fungovat jako „strážci brány“, naopak je potřeba dát ženám více prostoru v tomto procesu, aby se na kandidátních listinách mohly v dostatečném počtu a na volitelných místech účastnit soutěže o voličské hlasy. Změně mohou napomoci i aktivní ženské organizace. Ty by měly mít možnost ovlivňovat politické strany v roli gatekeepers vytvářením nátlaku, který povede k větší podpoře žen během nominačního procesu při výběru kandidátů na kandidátní listiny.

Druhým typem překážek jsou individuální bariéry. Ty obsahují tři hlavní faktory, které Rakušanová a Václavíková-Helšusová identifikovaly na základě rozhovorů s 20 vybranými političkami, které působí napříč všemi patry politického systému ČR, od komunální úrovně, po centrální. První překážkou je přetrvávající patriarchální model rodiny. Zásadním v tomto směru zůstává rozdělení povinností v rodině. Dle tradičních konvencí patriarchálního uspořádání společnosti chápeme muže jako hlavu rodiny, která finančně zabezpečuje chod celé domácnosti. Ženy jsou naopak pověřeny péčí o domácnost a děti (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 45). V minulosti byly ženy, které se věnovaly kariéře, většinou společností stigmatizovány, protože svůj pracovní život rozvíjely na úkor péče o rodinu, což neodpovídalo zásadám patriarchální společnosti (Bennhold 2010).

Postupem času tento model oslaboval díky vlivu marxistických teorií, což bylo možné spatřit například v někdejších zemích socialistického tábora, nevyjímaje tehdejší Československo. Omezení žen jen na působení v soukromé sféře bylo například Friedrichem Englesem vnímáno jako porážka ženského pohlaví. Jediné řešení této situaci spatřoval v zařazení žen do produktivní práce (Wagnerová 2009: 12–14). V socialistických režimech byly ženy zapojovány do pracovního a výrobního procesu, aby se vymanily z nebezpečného kapitalismu, který je dle ideologie komunismu uvěznil v privátní sféře (Šmausová 2011: 196–197). Emancipace žen byla jedním z ústředních cílů celé socialistické revoluce. Dle Lenina nebylo možné osvobodit dělnickou třídu, nebudou-li od kapitalismu osvobozeny také ženy (Wagnerová 2009: 12–14). Může

se zdát, že tento krok opravdu přispěl ke zrovnoprávnění mužů a žen a celkové ženské emancipaci, ale nebylo tomu tak. Zapojení žen do výrobního procesu bylo naprosto účelové. Důvodem byl nedostatek pracovní síly (Šmausová 2011: 196–197, Wagnerová 2009: 14). Přispělo to však k pozitivnímu zjištění, že ženy mohou fungovat i ve společnosti, kde existuje oslabený patriarchální model rodiny. Ale i přes jeho oslabení je argument ženských povinností vůči rodině stále zneužíván proti kandidujícím političkám (Vohlídalová et al. 2016: 68). Útoky směřují na to, že primární úlohou žen je být manželkami a matkami. To může mnohé ženy odradit od působení v politice. Proto je pro ženy-političky obecně velmi důležitá podpora a tolerance rodiny při jejich rozhodnutí kandidovat (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 45).

Druhý faktor označují jako odlišné hodnocení mužů a žen. Tato překážka v sobě zahrnuje různá měřítka pro muže a ženy v kontextu politiky. Rakušanová a Václavíková-Helšusová říkají, že: „(...) *být respektovaná a prosadit svůj názor je pro ženy velmi obtížné, protože mužský princip a způsob vnímání představuje v současné době v české politice dominantní diskurs.*“ (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 46) Tomu se vzhledem ke genderovému složení zastupitelských orgánů nelze divit. Naprosté ovládnutí politického prostoru mužským pohlavím vede mnohdy k pocitu, že ženy zde nejsou vítány – že existuje mužská solidarita bránící ženám v aktivní politické kariéře (Rakušanová 2006: 11). Muži v politice kooperují prostřednictvím tzv. „old-boy network“ či „old boys club“²⁴. Spolupráci můžeme chápat jako neformální systém vzájemné pomoci mezi muži. Síť solidarity často odepírá vstup ženám, ale i jiným sociálním skupinám do oblastí, kde jsou tyto neformální vztahy uplatňovány-například do politiky. Takto vyloučené skupiny poté zmiňují pocit nepohodlí a nevítanosti právě tam, kde politika stále funguje dle tradičního mužského chování v podobě „old boy network“ (Doley 2017). V praxi „old boy network“ zvýhodňuje členy dané sítě. Příkladem může být situace, kdy jsou do vyšších stranických pozic upřednostňováni muži, protože patří do této elitní skupiny, která v politice dominuje. Ten samý trend je uplatňován i v rámci sestavování kandidátních listin.

²⁴ Definice „old-boy network“ může znít následovně: „*‘Old-boy network‘ označuje síť neformálních vztahů, které mezi sebou vytvářejí muži svými aktivitami na pracovišti i mimo něj. Tyto sítě neformálních vztahů jsou pak muži bohatě využívány v pracovních vztazích, což znevýhodňuje ženy, které do těchto sítí zapojeny nejsou.*“ (Šnýdřová 2006: 54)

Rakušanová a Václavíková-Helšusová u faktoru odlišné hodnocení mužů a žen, zmiňují také jiné charakteristiky, jež česká společnost přisuzuje mužům-politikům a ženám-političkám. Mužům je přisuzována rozhodnost, razantnost a neústupnost. Ženy jsou vnímány jako rozvážné a pragmatické. Pozitivně jsou hodnoceny za svou empatii a citlivost, která vede k větší míře pochopení. V publikaci *Sólo pro soprán: o ženách v české politice* je často zmiňována ještě jedna ženská vlastnost a tou je nedostatek sebevědomí. Z rozhovorů s 13 političkami, které jsou součástí této publikace, vyplynulo, že nízké sebevědomí limituje ženy v jejich možném kariéřním postupu. „*Zatímco muži o sobě a svých schopnostech nikdy nepochybují.*“, zaznělo v jednom z rozhovorů (Vohlídalová et al. 2016). Nízké sebevědomí vnímá jako individuální překážku působení žen v politice i Veronika Šprincová (2017). Ženy mají často nižší sebevědomí na základě odlišné výchovy chlapců a dívek v období dětství. To se v dospělém životě projevuje například v tom, že ženy mají větší obavy z vystupování na veřejnosti a nehlásí se na pracovní pozice, pokud nesplňují všechna požadovaná kritéria. Obecně o sobě často pochybují a neumí se prosadit tak silně jako muži. Problém nízkého sebevědomí, jako jednu z individuálních bariér, lze aktivně odstraňovat na úrovních politických stran. Zásadní roli v tomto procesu mohou sehrát právě ženské organizace. Ty mohou ženám-političkám pomoci získat nové zkušenosti a vybudovat zdravé sebevědomí prostřednictvím vzdělávacích seminářů zaměřených na odstraňování předsudků či kurzů osobního rozvoje. Šprincová také zdůrazňuje pozitivní roli mentoringu, kdy zkušené političky předávají své znalosti mladším politickým talentům (Šprincová 2015: 7–23).

Posledním faktorem, který z uskutečněných rozhovorů vyplynul jako důležitý, je odlišné pojetí moci mezi muži a ženami. Rakušanová a Václavíková-Helšusová o tomto faktoru říkají: „*Muži a ženy v politice mají odlišné pojetí moci, pro ženy je méně často důležitá funkce a postavení, naopak svou roli chápou jako veřejnou službu.*“ (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 46) S odlišným pojetím moci u mužů a žen souhlasí i Lipovetsky. Tato rozdílnost se odráží v důvodech, jež vedou obě pohlaví k zapojení se do politiky. Ženám v politice primárně nejde o získání moci, což může být v rozporu s tím, jak bývá politika sama o sobě vnímána²⁵. Jejich motivací je snaha prosadit své myšlenky a dosáhnout konkrétních cílů, které pokládají za zásadní pro veřejnost. Nepřisuzují přílišnou důležitost získání kariéřního postavení či slávy. Nepřitahuje je ani možnost ovládat jiné. Z výše uvedeného vyplývá, že ženy-političky

²⁵ Některými autory je politika definována právě jako boj o moc, viz. Maříková 1997: 436.

vnímají moc především jako prostředek pomoci druhým, což potvrzuje i Lipovetsky (2000: 266).

Třetím typem bariér, které znesnadňují ženám působení v politice, jsou společenské překážky, které jsou provázány s individuálními bariérami. Síla obou typů překážek se odvíjí od toho, jak moc je konkrétní veřejnost tradiční ve svých názorech. Soustředí se především na postoje k rozdělení mužských a ženských rolí ve společnosti. Jak bylo zmíněno v části věnované individuálním překážkám, existují dvě sféry vlivu. První z nich je privátní zóna, kam je umístěna žena. Jejím opakem je sféra veřejná, která dle tradic patří muži. Tento koncept stále existuje, ale jak již bylo uvedeno, oslabuje. V rámci těchto dvou sfér byly etablovány tzv. genderové stereotypy, které ukazují, jak v dané společnosti vnímáme a rozdělujeme mužské a ženské role. *„Genderové stereotypy jsou předsudečné představy o tom, jací/jaké mají muži a ženy být a jak se mají chovat. Snaží se muže a ženy udržet v určitých rolích, které někomu vyhovují, ale pro mnohé jsou spíše překážkou, aby si zařídili život podle toho, jak sami touží, a ne podle toho, jak si to představuje jejich okolí a společnost.“* (Decarli Valdřová et al. 2004: 20)

Stereotypy známe všichni, jsou téměř nedílnou součástí lidského bytí. Decarli Valdřová přirovnává vliv předsudků k sudičce nad kolébkou, která předpovídá osud právě narozenému dítěti. Společnost na základě stereotypů velmi podobně rozhoduje o tom, jakým směrem se bude ubírat život žen a dívek, zda odlišně od života mužů, či nikoliv (Decarli Valdřová et al. 2004: 10). Předsudky nás tedy provázejí již od dětství a předávají se z generace na generaci. K jejich upevnování v minulosti napomohlo několik faktorů. Zásadní vliv na utváření předsudků v Evropě mělo křesťanství, v jehož kontextu pozorujeme dominantní postavení muže nad ženou (Vodáková, Vodáková 2003: 130). Ale také průmyslová revoluce, která vytvořila představu o přirozeném rozdělení rolí ve společnosti. Ženy zůstaly izolovány v soukromé sféře jakožto manželky a matky. Kapitalismus jim vyčlenil ještě podřadnější postavení, než měly ve středověku. Muži byli s ohledem na tradice nadále vnímáni jako živitelé rodiny (Decarli Valdřová 2004: 22).

V dnešních společnostech jsou stereotypy posilovány především zásluhou médií. Role médií je s ohledem na utvrzování předsudků značná. To, jaký obraz žen média prezentují, ovlivňuje občany, kteří jsou příjemci těchto sdělení a voliči zároveň. Způsob,

jakým média zobrazují ženy, a jak se zabývají ženskou tematikou, často ovlivňuje i samotné ženy, které o politické kariéře přemýšlí.

Nejčastěji se s předsudky setkáváme v reklamách. Ty představují ženu v rámci několika tradičních reklamních konceptů. Nejpoužívanější stereotypy, které reklama využívá, prezentují ženu jako objekt touhy, ženu-matku v domácnosti, či ženu-pilnou hospodyňku. „(...), které ze všeho nejvíc leží na srdci, aby měla uvařeno, napečeno a aby její příbytek zářil čistotou stejně jako její prádlo.“ (Ženské stereotypy v reklamě 2012) Je však nutné dodat, že reklama jako taková genderové stereotypy o ženách nevytváří. Pouze pracuje s těmi, které ve společnosti už existují. Dané společenské předsudky stylizuje a dále upevňuje v podvědomí lidí (tamtéž).

V publikaci s názvem *Women&Elections: Guide to Promoting the Participation of Women in Elections* je zmíněno, že nejdůležitější je kvalita samotného mediálního sdělení, nikoliv rozsah mediálního pokrytí dané tematiky. Rozhovory s ženami-politickými se ve větší míře zaměřují na jejich osobní vlastnosti a povinnosti, jež plynou z jejich role manželky a matky, než na jejich politické postoje. Kvalitní zpravodajství, které nevyužívá genderových stereotypů může mít zásadní dopad na zvýšení počtu žen působících jako politické kandidátky i voličky. Média by měla ženy představovat jako aktivní účastníky politického života. To následně povede k tomu, aby se společnost naučila přijímat ženy jako přirozenou součást politiky (United Nations 2005: 41).

Síla předsudků je velká, a proto je nesmírně těžké se z jejich vlivu vymanit a naučit se hodnotit ostatní, ale i sami sebe bez jejich použití. Především v osobní rovině není žádoucí, abychom se jim podřizovali a chovali se tak, jak si myslíme, že bychom dle těchto tradičních rolí měli. Někteří autoři považují boj proti zavedeným genderovým stereotypům za nutnou podmínku toho, aby daná společnost nebyla k mužům a ženám diskriminační. Diskriminace je považována za přímý důsledek uvažování, které je ovlivněno předsudky (Decarli Valdřová et al. 2004: 20–21). Eva Ferrarová s důležitostí dodává: „(...) že, musíme bojovat hlavně proti genderovým stereotypům, které už od doby kamenné jsou stále tytéž a nic na tom nezměnil vynález kola, kamenných staveb, lety do vesmíru, práce žen a podobně.“ (Ferrarová 2015: 23) Pokud vlivu genderových stereotypů podlehne, ženy budou primárně vychovávány k tomu, aby se řádně staraly

o rodinu a nevměšovaly se do politického života. Zatímco pro tuto kariéru se budou připravovat pouze muži (Maříková 1997: 440).

Stereotypy, které jsou přítomné v dané společnosti, pomáhají formovat postoje a názory občanů i k vyššímu zastoupení žen v politice. Maříková k problematice genderových překážek v ČR říká: „Česká republika patří v rámci Evropy k zemím s relativně silně zakořeněnými genderovými stereotypy o rozdělení rolí žen a mužů v rodině, silné jsou rovněž stereotypní názory ohledně dopadu zaměstnanosti matek na děti a rodinu. Tento typ postojů a náhledu lidí na míru zapojení, angažovanosti a odpovědnosti žen (a mužů) ve sféře soukromé nikterak nepřispívá k posílení postavení žen ve společnosti, kde se společenská prestiž jedinců a jejich faktická společenská moc odvíjí od jimi zastávané pozice ve sféře veřejné.“ (Maříková 2015: 30) Tento pesimistický náhled na českou společnost se nepotvrzuje ve výzkumech veřejného mínění, které pravidelně monitorují postoje široké české veřejnosti k problematice vyššího zastoupení žen v politice. Výzkum z roku 2014, který se zabýval problematikou žen v politice, přinesl následující výsledky mapující postoje české veřejnosti k danému tématu. Celkem 59 % dotázaných označilo momentální zastoupení žen v politice za nedostatečné. Nejvíce kriticky bylo hodnoceno nízké zastoupení žen ve vrcholné politice ČR. Ve výzkumu se také projevila společenská shoda²⁶ o důležitosti zapojování žen do politických a veřejných funkcí (Vohlídalová 2015).

Nadpoloviční většina respondentů (62 %) se domnívá, že je dokonce potřebné a žádoucí aktivně podporovat vstup žen do politiky. Nejvíce respondentů, celkem 61 %, preferuje opatření v podobě vzdělávání prostřednictvím informačních a osvětových kampaní, speciálních kurzů či výuky ve školách. Druhým konkrétním mechanismem, který je vstřícně přijímán 55 % účastníků tohoto průzkumu, je ten, aby se mohly politické strany dobrovolně rozhodnout, zda přijmou vnitřní opatření podporující rovné zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách, nebo ne. Méně podporovanou aktivitou je přímé zavádění kvót pro ženy do volených politických funkcí. To by podpořilo 38 % dotázaných. A jen 37 % respondentů by volilo jako vhodné opatření podpory žen v politice zavedení zákona, který by politickým subjektům ukládal povinnost rovného zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách. Z výzkumu také vyplynuly značné

²⁶ Celkem 82 % dotázaných považuje za důležité, aby se ženy zapojily do politických funkcí, kde se budou podílet na řešení aktuálních společenských problémů (Vohlídalová 2015).

rozdíly mezi postoji mužů a žen k těmto opatřením. Ženy je podporují častěji než muži. Ti se k nim staví výrazně kritičtěji (viz. Vohlídalová 2015).

V rámci tohoto šetření je možné sledovat i pozitivní změnu, která nastala oproti výzkumu veřejného mínění z roku 2006. Byl zde zaznamenán pokles názoru, že muži mají mnohem větší šance, než ženy zastávat politické funkce na celostátní úrovni²⁷ (tamtéž). Průzkumy veřejného mínění zaměřené na tematiku žen v politice jsou pravidelně opakovány a jimi prezentovaná data ukazují, že lidé jsou v ČR dlouhodobě nakloněni většímu zapojení žen do politiky.

²⁷ V roce 2006 celkem 76 % dotázaných odpovědělo na otázku „*Jaké jsou šance mužů a žen zastávat politické funkce – vrcholné politické funkce na celostátní úrovni?*“ ve prospěch mužů, tedy že muži mají větší šance než ženy zastávat tyto funkce. Ve výzkumu veřejného mínění z roku 2014 s tímto výrokem souhlasilo 67,4 % respondentů (Vohlídalová 2015: 25).

3. Proč bychom měli chtít více žen v politice?

V přechozích kapitolách byly prezentovány nízké počty žen v české a zahraniční politice, i překážky, které za touto mírou reprezentace žen stojí. Prozatím však nebylo zmíněno, proč je tento stav neakceptovatelný a měli bychom ho chtít změnit. Danou problematikou se zabývá tato kapitola, která představí několik argumentů, které podporují vyšší zastoupení žen v politice.

V již dříve zmiňované publikaci *Sólo pro soprán: O ženách v české politice* uvádí Marta Vohlídalová, jedna z autorek, v kapitole s názvem *Názory české veřejnosti na ženy v politice v datech a číslech* čtyři argumenty zdůvodňující vyšší reprezentaci žen v politice. Patří mezi ně argument diverzity, čestného přístupu, efektivity a demokratický argument. Výše uvedené argumenty zazněly v šesti skupinových diskuzích, které doplňují výsledky dotazníkového šetření probíhajícího v rámci projektu *Ženy a muži v rovnováze* (Vohlídalová et al. 2016: 3. kapitola). Autorka této práce nezaznamenala v kontextu české politologické či sociologické literatury publikaci, která by uceleně představovala argumenty podporující vyšší počty žen v politice. Dalším pozitivem této knihy je její aktuálnost, neboť vyšla v roce 2016, jak je zmíněno v úvodu této práce. Nabízí tedy nejnovější pohled na řešenou problematiku.

Prvním zdůvodněním, které podporuje větší zapojení žen do politiky je argument diverzity. Ten reflektuje přesvědčení, že ženy a muži mají odlišné vrozené vlastnosti, názory i životní postoje (Vohlídalová et al. 2016: 42). Ženský pohled na věc a osobní zkušenosti žen by na základě diverzity měly být součástí politických rozhodnutí. Tato odlišnost je reflektována v nové politické agendě, kterou do politiky ženy přinášejí. I když ženy tvoří jednu homogenní skupinu se stejnými názory, nová agenda často odráží specifické problémy, se kterými se během života potýkají především jen ženy. To vede následně k tomu, že ženy-političky upřednostňují jiná témata, než muži-politici. Ženy častěji upozorňují na sociální otázky, které zahrnují problematiku péče o děti, rovnoprávnost v platové sféře, rodičovskou dovolenou či důchody. Často zdůrazňují nutnost řešení problému chudoby. Akcentují také oblast tzv. fyzických obav²⁸, která v sobě obsahuje agendu týkající se reprodukčních práv, násilí na ženách a diskriminace, jež se děje na základě pohlaví (Ballington 2008: 32–34).

²⁸ Physical concerns v anglickém originále (Ballington 2008: 32).

Vyšší počet žen v politice by zlepšil kompletní politickou tvorbu. Přínos argumentu diverzity není jen v artikulaci nových politických témat, ale i v zařazení dlouhodobě opomíjených témat do politického programu (Králíková 2005: 26). Ženy mají také nový neotřelý pohled na již existující agendu, který byl formován prostřednictvím výše zmíněných odlišných vrozených vlastností a životních zkušeností. Autorka této práce považuje právě diverzitu – odlišnost mužů a žen – za esenciální v argumentaci za vyšší politické zastoupení žen. Bez zapojení ženského pohledu do řešení politické agendy se připravujeme o odlišnou perspektivu a nové náměty, které by zcela jistě měly v těchto politických diskuzích zaznít. Pokud ženy tvoří 50 % populace, měla by politika reflektovat i jejich vnímání dané problematiky. Nejdůležitější je však spolupráce mužů a žen v oblasti politiky. Jen to opravdu obohatí projednávanou politickou agendu. Politoložky Smiggels Kavková a Šprincová dodávají: *„Výzkumy dokazují, že smíšené kolektivy (z hlediska pohlaví, věku, zdravotního stavu či etnicity) pracují lépe, efektivněji a jsou inovativnější.“* (Smiggels Kavková, Šprincová 2013)

Druhým argumentem, který Vohlídalová zdůrazňuje, je argument čestného přístupu. Ten odráží názor, že ženy politiku jako celek kultivují a povznášejí na vyšší úroveň. Čestný přístup v sobě reflektuje odlišné důvody²⁹, které obě pohlaví vedou ke vstupu do politiky (viz. Lipovetsky 2000). Společnost předpokládá, že ženy se budou v rozhodovacích úřadech chovat čestněji než muži, protože jejich angažovanost v politice je od počátku motivována čistými úmysly. Ženy-političky chtějí především prosazovat konkrétní cíle, které budou v reálném životě pomáhat druhým. A zisk moci či kariéerní postup není jejich životní prioritou (Vohlídalová et al. 2016: 43).

V rozhovorech, které jsou součástí publikace *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*, hovoří dvě političky o tom, jak ženy mění politické prostředí i samotné chování mužů-politiků pouhou svou přítomností v rozhodovacích orgánech ČR. Ivana Cabrnachová říká: *„Podle mého názoru některé ženy politiku kultivují, protože se před nimi snaží muži chovat lépe. Vstupem žen do komunální či vrcholové politiky nebude politika tak tvrdá a možná ani tak zlá, protože se sem dostane nový úhel pohledu. Podívat se na věc i z druhé strany může znamenat posun dopředu. Řekla bych, že kultivace se nejvíce projeví v proslovech, že už politika nebude tak agresivní a bojovná.“* (Vohlídalová et al. 2016: 110) Miluše Dvorská k tématu dodává: *„A je dobré mít ženy*

²⁹ Tyto důvody jsou blíže představeny ve druhé kapitole této práce.

v politice. Dokážou tvář politiky zjemnit a udělat z ní něco lidského, z čehož ve finále těžší všichni.“ (Vohlídalová et al. 2016: 139) Tento argument však může působit dvojsečně. Ano, ženy přinesou novou jemnější energii do politické arény, ale neměli bychom si je představovat jako bytosti, které budou mít vždy pouze pozitivní vliv na fungování politiky. Svět se neskládá ze „zlých“ mužů a „hodných“ žen. Existují i „zlé“ ženy a „hodní“ muži, proto bychom neměli na základě genderových předsudků generalizovat a roli žen jako elementu, který kultivuje politiku, přeceňovat.

Další důvod pro vyšší zastoupení žen v politice souvisí s mírou korupce. Marta Vohlídalová se této problematice částečně dotýká v kontextu řešeného argumentu čestného přístupu. Existuje však celá řada výzkumů prokazujících pravdivost tvrzení, že v zemích, kde je ve volitelných orgánech vyšší deskriptivní reprezentace žen, je signifikantně nižší míra korupce. Důvodů je hned několik. Ženy jsou všeobecně vnímány jako méně ochotné riskovat než muži. Představa, že jejich korupční jednání bude odhaleno a následně potrestáno, odrazuje ženy od osobního zapojení do korupce (Esarey, Schwindt-Bayer 2015: 24) Smiggels Kavková a Šprincová říkají, že toto negativní vnímání korupce je dáno již odlišnou výchovou mužů a žen. Ženy nechtějí riskovat výsledky své práce využíváním podvodných a nezákonných aktivit v takové míře, jako muži (Kavková Smiggels, Šprincová 2013). Neměli bychom však čekat, že vyšší počet žen v politice sám o sobě zcela vyřeší komplexní a systémový problém, kterým korupce zcela jistě je. To je nereálné (Esarey, Schwindt-Bayer 2015: 26). Je však prokázáno, že rezervované postoje žen k aktivitám, které vyžadují použití etických kompromisů, by mohly alespoň přispět ke zlepšení etických standardů v celé společnosti (Kavková Smiggels, Šprincová 2013).

Třetím argumentem, který Vohlídalová představuje, je tzv. argument efektivity. Ten říká, že ženy řeší krizové situace a problémy jinými způsoby než muži. Z oněch šesti proběhlých diskuzí vyplynulo, že pokud se ženy vypořádávají s problémem, přistupují k jeho řešení jednoduše, rychle a efektivně. Dvě posledně jmenované vlastnosti – rychlé a efektivní jednání jsou s ženami často spojovány kvůli více rolím, které v životě často zastávají. To je přimělo naučit se lépe pracovat s časem a co nejefektivněji ho využít. V diskuzích zazněly i názory, které ženám připisovaly větší míru ochoty jednat o dohodě a dělat kompromisy. Toto tvrzení podporují četné studie³⁰, které dokazují pozitivní vliv

³⁰ Hana Maříková odkazuje na tyto studie Thomas 1991, Thomas, Welch 1991 či Yoder 1991 (Vohlídalová 2016: 15).

většího počtu žen v parlamentech na zvýšení průchodnosti legislativních iniciativ (Vohlídalová et al. 2016: 15). Možné zkrácení délky a zefektivnění průběhu jednání spojují s vyšším zastoupením žen v politice i Smiggles Kavková a Šprincová (2013). S argument efektivity souhlasí i politička Pavla Brady, která říká: „*Tim, jak jsme praktičtější nastaveny a máme méně času a víc povinností, mnohem méně ztrácíme čas nesmysly. To je vidět na jednáních, muži se často rádi poslouchají a mluví víc než ženy, které jsou většinou pragmatictější a věcnější.*“ (Vohlídalová et al. 2016: 98)

Čtvrtý je argument demokratický. Autorka této práce jej považuje za nejtradičnější důvod podporující vyšší zastoupení žen v politice. Akcentuje spravedlnost participace různých sociálních skupin na moci. Nereflektuje odlišné názory a perspektivy mužů a žen, které vyplývají z jejich genderových rolí, s těmi pracuje argument diverzity. Tento argument naopak zdůrazňuje to, že muži i ženy jsou v některých oblastech stejní. Mají stejná základní lidská práva. A to i ta politická, která v sobě zahrnují právo na politickou reprezentaci a participaci (Vohlídalová et al. 2016: 43).

Politická reprezentace a participace jsou považovány za fundamentální principy demokracie. Deklarují, že celé fungování demokracie je závislé na jejich občanech. Tento vztah závislosti je vyjádřen prostřednictvím smysluplné účasti všech občanů v demokratických institucích a na procesech, které v daném systému probíhají. Ústřední myšlenkou politických práv je dát každému občanovi příležitost zapojit se do fungování těchto institucí a procesů bez ohledu na jeho sociální třídu, věk, pohlaví, sexuální orientaci, kulturu, etnicitu či náboženský původ (Cordenillo, Gardes 2013: 15). Na tomto základě je zpochybňována existence takových politických institucí, které nenaplňují principy politických práv s ohledem na rovné zastoupení obou pohlaví na moci. Jak mohou takové instituce účinně a demokraticky fungovat, když není do rozhodování zapojena celá polovina obyvatel (Palmiere, Jabre 2005: 229)? Odpověď je jednoduchá, nemohou. Demokracie nemůže být skutečně funkční, pokud jsou ženy, jakožto polovina populace, vyloučeny z ovlivňování a tvorby politiky jako takové (Cordenillo, Gardes 2013: 16). Generální tajemník IPU Martin Chungong říká: „*Rovná reprezentace v mocenských pozicích je základním předpokladem pro skutečně efektivní a odpovědnou demokracii.*“³¹ (IPU 2017) Alena Králíková doplňuje: „*Vyvážená účast*

³¹ Překlad z následujícího anglického originálu: „*Equal representation in positions of power is a fundamental precondition for truly effective and accountable democracy.*“ (IPU 2017)

žen a mužů na rozhodování je základní součástí a podmínkou demokracie.“
(Králíková 2005: 27)

U jiných autorů je možné najít ještě další argumenty pro vyšší zapojení žen do politiky. Například Hana Maříková uvádí, že vyšší deskriptivní reprezentace žen, tedy jejich vyšší míra zastoupení v politice, může zvýšit viditelnost dané skupiny u celé veřejnosti. Ženy v těchto rozhodovacích orgánech získávají jakousi symbolickou úlohu, kterou ukazují, že politika není prostředím, kde působí výhradně muži. Tím se upravuje veřejné vnímání žen i jejich kompetence aktivně participovat v politice (Vohlídalová 2016: 15). Díky novému pohledu na ženy v politice oslabují také společenské stereotypy týkající se tradičních ženských rolí, které jsou podrobně popsány v předchozí kapitole (Šprincová, Mottlová 2016: 31).

Výše zmíněný argument pozitivně ovlivňuje i ostatní ženy v dané společnosti. Pokud ženy žijí v prostředí, ve kterém se ženy-političky přirozeně účastní politické soutěže a následně participují na politických rozhodnutích, samy se o politiku začínají více zajímat (Burns, Lehman Schlozman, Verba 2001: 383). A nejen to. Výzkumy dokazují, že vyšší míra deskriptivní reprezentace ve volitelných orgánech má také kladný efekt na zvyšující se politickou participaci příslušníků dané skupiny, v tomto případě žen. Ty se více aktivně zapojují do politického dění například prostřednictvím vyšší volební účasti (Tate 1991: 1161).

Vyšší míra zastoupení žen ve volitelných orgánech ovlivňuje i pocit odcizení od politiky, který je často zmiňovaným problémem moderních demokracií. Tento pocit s větším deskriptivním zastoupením žen v politických institucích klesá. Důvodem je pocit, že pokud jsou zástupci dané skupiny, tedy ženy, přítomny v rozhodovacích orgánech, obhajují zde zájmy této skupiny, které jsou následně zahrnuty do široké politické debaty (Pantoja, Segura 2003: 455–456). Jeffrey Karp a Susan Banducci doplňují, že působení žen v rozhodovacích orgánech a jejich participace na reálných politických rozhodnutích může vést ostatní ženy ve společnosti k vnímání vlády jako orgánu, který opravdu reprezentuje jejich zájmy a názory (Karp, Banducci 2008: 106).

Na pokles pocitu odcizení navazuje další argument, kterým je posílení důvěry ve vládu. K tomuto pozitivnímu efektu dojde prostřednictvím zapojení výraznějšího počtu žen do politiky. Nárůst žen-političek nepovede jen k oživení celého politického prostoru, ale především k tomu, že se v důsledku obměny politického establishmentu

do této oblasti dostane více nových lidí, kteří nebudou napojeni na stávající nepropustné mocenské sítě. To by mohlo následně vést k opětovnému posílení důvěry ve vládu (Smiggels Kavková, Šprincová 2013). Autorka této práce se ztotožňuje s argumentací Smiggels Kavkové a Šprincové. Více žen v politice povede k větší personální obměně celé politické scény, což pozitivně ovlivní důvěru v komplexní nastavení systému.

Pokud se pozorněji podíváme na všechny uvedené důvody podporující vyšší zastoupení žen v politice, objevíme v nich jeden společný trend. Tím je argumentace založená na předkládání benefitů, které s sebou větší zapojení žen do politiky přinese. Ptáme se mužů-politiků, co nového a lepšího přinese společnosti jejich zvolení? Neptáme. Proto bychom ani v případě žen-političek neměli jejich vyšší reprezentaci v politice podporovat zdůrazňováním jakési přidané hodnoty, kterou sebou do rozhodovacích procesů či celkového vnímání politiky přinesou. V jedné z šesti skupinových diskuzí, které byly součástí projektu *Ženy a muži v rovnováze*, jež je zpracován v publikaci *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*, zaznělo následující: „*Mně vadí ten předpoklad, že tam ženy musí něco přinést, že nestačí, že mají přece úplně stejné právo na to tam být jako ti muži, takže mají i úplně stejné právo jako ti muži to kazit. Ten přístup, že musíme najít, co tam ženy můžou přinést nového, jako například empatii, je podle mne vadný už od začátku.*“ (Linda 26, studentka VŠ, Praha) (Vohlídalová et al. 2016: 43–44) Autorka této práce se s tímto názorem naprosto ztotožňuje. Přesto si myslí, že výše uvedené argumenty mohou mít poměrně silný vliv na celospolečenskou diskuzi, budou-li například častěji rezonovat ve sdělovacích prostředcích.

Jak však bylo zmíněno v citátu, ženy, stejně jako muži, mají přirozená práva, která jsou garantována zákony dané země, ale i mezinárodními smlouvami a deklaracemi. Nemělo by být tedy nutné vyšší politickou reprezentaci žen podmiňovat benefity, které z ní plynou. Mezi nejvýznamnější dokumenty, které mezinárodně potvrzují rovnoprávnost žen a mužů ve všech oblastech jejich působení, patří Všeobecná deklarace lidských práv, která byla 10. prosince 1948 přijata Valným shromážděním OSN (United Nations 1948). Na ni navazuje Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, která je považována za mezinárodní deklaraci ženských práv (Jachanová Doleželová 2006). Úmluva reaguje na přetrvávající nerovné podmínky mužů a žen ve světě. Zdůrazňuje potřebu změny prostřednictvím nastolení stejných podmínek pro obě pohlaví. Politickou participací se zabývá článek sedm: „*Státy, smluvní strany, přijmou veškerá příslušná opatření k odstranění diskriminace žen v politickém a veřejném*

životě země (...).“ (United Nations 1979) I když jsou tyto dva stěžejní mezinárodní dokumenty prosazovány již několik desítek let, neustále nebyly zcela naplněny. Ve světě dodnes najdeme země, ve kterých se ženy denně potýkají s diskriminací kvůli svému pohlaví. Dle autorky je potřebné vytvářet neustálý tlak na dodržování těchto závazků. Možným řešením by bylo sankcionování těch vlád, které v řešení dané problematiky nepodnikají potřebné kroky a stagnují.

Kromě těchto dvou dokumentů je důležitá i Pekingská akční platforma³², která byla přijata na čtvrté světové konferenci o ženách. Konference se uskutečnila v roce 1995 v Pekingu pod záštitou Organizace spojených národů (dále jen OSN). Tento dokument, který je zaměřen na odstraňování diskriminace a překážek účasti žen ve všech oblastech veřejného i soukromého života, přijalo celkem 189 zemí, včetně ČR (Vláda ČR 2015). Dané země se tímto podpisem zavázaly k podpoře zrovnoprávnění obou pohlaví v zájmu rozvoje společnosti (Hendlová 2008: 9). Pro Petra Pavlíka představuje Pekingská akční platforma komplexní a dosud nepřekonaný mezinárodní standard v oblasti podpory práv žen a genderové rovnosti. Zdůrazňuje, že je stále uznávaná jako stěžejní dokument v této oblasti. Ve sborníku *Jak je to s genderovou demokracií v České republice? 20 let od Pekingské akční platformy*, který jak název napovídá, vyšel při příležitosti 20. výročí přijetí Pekingské akční platformy, Pavlík dodává: „*Ačkoliv od té doby již uplynulo dlouhých dvacet let, neztratil tento dokument nic na své aktuálnosti, mimo jiné proto, že nám stále připomíná, jak málo jednotlivé vlády udělaly pro její naplnění.*“ (Pavlík 2015: 33)

Nenaplněním cílů Pekingské akční platformy si byl vědom i Jiří Dienstbier, který v roce 2015 zastával post ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu a k výročí této deklarace řekl: „*Přestože se za posledních 20 let i díky Pekingské deklaraci podařilo dosáhnout řady úspěchů, stále na mezinárodní i české úrovni čelíme řadám výzev. (...) Podle údajů Světového ekonomického fóra z loňského roku je Česká republika v žebříčku hodnocení rovnosti žen a mužů na 96. místě z celkových 142 zkoumaných zemí. To pro nás samozřejmě nevyplývá pozitivně.*“ (Vláda ČR 2015) Ke zlepšení této problematiky by měla přispět Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014–2020. Jedná se o první strategický dokument, který je přijatý na delší období

³² Hendlová v článku *Proč česká vláda potřebuje genderový audit?* označuje tento dokument jako Platformu pro akci (Hendlová 2008: 9). V českém prostředí je však ustálenějším pojmem Pekingská akční platforma, který je využíván i v textu této diplomové práce.

a rámuje celou tuto agendu. Dokument podobného typu v české politice dlouho chyběl (Zachariášová 2015: 40).

Jak již bylo zmíněno, ačkoli nejsou cíle výše uvedených mezinárodních dokumentů dodnes zcela naplněny, neznamená to, že nejsou i nadále relevantní. Naopak. Je žádoucí neustále upozorňovat na jejich platnost, která trvá do dnešních dnů. Od jednotlivých států, které se v minulosti podpisem výše zmíněných smluv a deklarací zavázaly k prosazování těchto cílů, bychom měli žádat jejich brzké naplnění, které povede k vyšší reprezentaci žen v politice.

4. Ženské organizace fungující ve vnitřní struktuře politických stran

Autorka v této diplomové práci upozorňuje na nedostatečnou reprezentaci žen v politice, jak v české, tak i světové. Je však žádoucí zdůraznit, že i když je stávající míra zastoupení žen v rozhodovacích orgánech stále poměrně nízká, zaznamenaly ženy-političky, přesněji jejich počty v politice, za posledních 20 let značnou pozitivní změnu, která byla prezentována prostřednictvím dat z IPU v první kapitole této práce.

Za jednoho z průvodců této změny bývá označován mechanismus vytváření ženských organizací³³ v rámci vnitřních struktur politických stran. Tento typ přidružených organizací je zakládán s cílem zlepšit postavení žen v rámci konkrétní politické strany, ale i v kontextu politiky obecně. Vliv ženských organizací na problematiku podreprezentace žen v rozhodovacích orgánech potvrzuje ve svém výzkumu například Miki Caul. Ten argumentuje tím, že existence vnitřní ženské sekce by měla posílit vyjednávací pozici žen v dané politické straně. Ta by měla následně pomoci ženám k efektivnějšímu lobbování, například za jejich vyšší zastoupení na kandidátních listinách (Caul 1999: 83). Pozitivní vliv ženských organizací na zvyšování politické reprezentace žen potvrzuje i výzkum Richarda E. Matlanda. Matland však zdůrazňuje, že podmínkou opravdu efektivního působení ženské frakce na danou problematiku, je deklarace požadavku vyšší reprezentace žen v politice jako svého prioritního cíle (Matland 2004: 4).

Petra Rakušanová vnímá ustavování těchto ženských frakcí jako reakci samotného vedení politických stran na uvědomění si nedostatku žen působících v jejich strukturách, ale i v celé politice (Rakušanová 2006: 14). Jiní autoři považují zakládání ženských frakcí jako odpověď politických stran na nátlak pocházející od mezinárodních organizací, které vyžadují zavádění mechanismů podporujících genderovou rovnost v politice, k jejichž implementaci se státy v minulosti zavázaly. Nejčastěji využívanou odpovědí politických stran na tento mezinárodní nátlak je právě vytváření ženských frakcí (Palmieri 2011: 76). Beatrix Allah-Mensah nahlíží na důvody vedoucí k vytvoření ženských organizací podobně. Dle jejího tvrzení chtějí politické strany předejít možnému obvinění z nedostatečné podpory rovného zastoupení žen a mužů v politice, proto raději zakládají ony ženské sekce (Allah-Mensah 2007: 11. kapitola). Chigudu a Tchigwa přidávají kritické zdůvodnění vzniku ženských frakcí. Říkají, že tyto organizace vznikají

³³ Také známé jako ženská frakce, ženská sekce, ženská skupina či ženské křídlo.

jen z jediného důvodu a tím je mobilizace ženského elektorátu. Hlasy žen jsou velmi potřebné k zajištění vítězství dané strany ve volbách. To si stranické vedení dobře uvědomuje, a proto zakládá ženskou sekci strany, která může velmi efektivně ženy-voličky oslovit a přesvědčit je právě k volbě této konkrétní strany (Chigudu, Tchigwa 1995 citováno in Allah-Mensah 2007: 11. kapitola). Většina autorů však vnímá ženské frakce jako již zmíněný efektivní mechanismus pro zvýšení účasti žen v politické straně a politice obecně.

Ženské frakce jsou jednou z nejvíce organizovaných forem networkingu, tedy spolupráce (Fórum 50 % 2009: 20). Právě spolupráce je důležitým prvkem, který vede k lepšímu postavení a vyššímu počtu žen v politice. V jednom z rozhovorů, který je součástí již několikrát zmiňované publikace *Sólo pro soprán: O ženách v české politice* zaznělo, že možnost networkingu a sdílení zkušeností a informací je zásadní pro budování lepší pozice žen v politice (Vohlídalová et al. 2016: 97). Tento názor zastávají i zahraniční političky. Například bývalá poslankyně Zimbabwe Margaret Dongo říká: „*Ženy-političky mezi sebou musejí sdílet své zkušenosti. I to bude samo o sobě ženy inspirovat. Nebudou se cítit osamoceny a nebudou mít pocit, že jsou v rámci politického procesu izolované.*“ (Shvedova 2005: 38) Podpora vzešlá z ženských frakcí vede k překonání pocitu nejistoty a celkovému politickému posílení jejich jednotlivých členek (Compaoré 2005: 137).

V knize *Více žen do politiky? Samozřejmě! Ale jak?* je zmíněno, že organizovaná skupina fungující na principu networkingu (spolupráce) prosazuje své vize lépe než jednotlivci (Fórum 50 % 2009: 20) Proto je žádoucí, aby se ženy spojily kolem jednoho cíle, o jehož dosažení budou jako celek usilovat. Spolupráce je vnímána jako základ efektivního fungování ženských frakcí, prostřednictvím kterého mohou ženy vyvíjet společný tlak na politické strany s důrazem na zvýšení ženské reprezentace a participace v politice (Compaoré 2005: 136).

Ženské organizace vznikají především uvnitř politických stran, jak je uvedeno výše. V tomto prostoru je jednodušší onu spolupráci mezi členkami navázat. Může k ní však dojít i napříč celým politickým spektrem. Tam, kde byly podobné mezistranické organizace ženami ustaveny, měly velmi dobré výsledky. Nejčastěji tento mechanismus funguje na úrovni poslankyň. Setkat se s ním můžeme například v Nizozemí, Francii, ale i ve Švédsku (Karam, Lovenduski 2005: 194).

Celý tento mechanismus interních stranických oddílů, jejichž cílem je posílit zastoupení žen v rámci strany i v politickém procesu, není novodobým jevem. Se zřizováním obdobných ženských organizací se bylo možné setkat již na počátku 20. století. Politické strany v Evropě začaly princip ženských organizací propagovat především poté, co bylo ženám uděleno volební právo. Například v Norsku byla už v roce 1912 založena ženská sekce uvnitř Sociální demokratické dělnické strany Norska (iKNOW Politics 2007: 1). Ve Švédsku, také v rámci Sociálně demokratické strany, byla ženská organizace ustavena o osm let později, tedy v roce 1920. Dnes má tato organizace přes 300 místních klubů, které působí po celé zemi (iKNOW Politics 2009: 4). Oba uvedené příklady ženských frakcí vznikly několik desetiletí předtím, než se světové vlády zavázaly k prosazování iniciativ umožňující ženám větší zapojení do politického procesu (Osei-Afful 2014). V počátcích své existence fungovaly ženské organizace především jako pomocné platformy politických stran, které se aktivizovaly převážně v období voleb, aby svým mateřským stranám zajistily hlasy žen-voliček, jak již bylo uvedeno výše. Ženské frakce však zajišťovaly i další aktivity na podporu mužských kandidátů ve volbách, například setkání s voliči či různé benefiční akce.

Jejich role se mění až začátkem 90. let 20. století, kdy pomalu opouští svou funkci podpůrného personálu dané politické strany a začínají se stále více profilovat jako organizace prosazující vyšší zastoupení žen v politice a lepší postavení žen v celé společnosti (Htun 2005: 115). Teresa Sacchet říká, že od této transformace mají ženské frakce³⁴ kritickou dvojí roli. Z venku pracují pro danou politickou stranu a podporují ji, zatímco zevnitř usilují o změnu genderové nerovnosti v politice i ve společnosti (Sacchet 2005: 6). Ženské organizace tedy zůstávají zvnějšku loajální k mateřské straně, ale na druhé straně začínají ve své straně prosazovat i vlastní agendu, jejíž součástí je mimo jiné monitoring závazků strany k rovnosti mužů a žen, poradenství v oblasti genderových politik či vzdělávání členů politické strany v této oblasti (Roza, Llanos, Garzón de la Roza 2011: 20). Mala N. Htun tuto změnu prezentuje na transformaci ženské sekce Národní akční strany Mexika. Ta se z pouze podpůrné platformy stala účinnou stranickou organizací prosazující zvolení žen do vedoucích politických pozic. V důsledku intenzivního snažení této frakce měla Národní akční strana

³⁴ Uvedenou kritickou dvojí roli zmiňuje Teresa Sacchet (2005: 6) v kontextu ženských frakcí fungujících v rámci politických stran působících v Latinské Americe. Autorka této práce si však myslí, že tento fakt má univerzální platnost, který se nevztahuje pouze na ženské organizace v této geografické oblasti. Obě dvě role by v sobě měly mít zahrnuty všechny ženské sekce.

v roce 2003 více žen na kandidátních listinách než dvě hlavní politické strany Mexika (Htun 2005: 115).

Pokud se zaměříme na pravidla členství v ženských frakcích, zjistíme, že jsou jedním velkým otazníkem. Neexistují žádné přesně dané principy, které by byly univerzálně dodržovány všemi existujícími ženskými sekcemi na světě. Často bývá členství primárně nabízeno pouze členkám konkrétní politické strany. Například v chorvatské ženské frakci, která nese název Ženské fórum sociálně demokratické strany (Social Democratic Party Women's Forum), ale od tohoto pravidla upustily. To umožnilo zapojení žen do této platformy i bez nutnosti jejich vstupu do strany (Hatakka 2015: 49–50). Diskutovanou otázkou bývá také možné členství mužů v ženských organizacích. Odpovědí je několik, ale je nutno zdůraznit, že převažují kladná stanoviska podporující participaci mužů v těchto organizacích. Ženy jejich zapojení vnímají jako příležitost, kdy mohou muže lépe seznámit s problematikou nízkého počtu žen v politice a také jim demonstrovat reálné překážky, které ženám znesnadňují působení v politice. Výsledkem by tedy měla být větší podpora ženského snažení ze strany mužů. Dle Sonii Palmieri je zásadní, aby muži podporovali snahy ženských frakcí (Palmieri 2011: 57–58).

Další argumentace směřuje k otázce povinného či ryze dobrovolného členství v těchto ženských sekcích. Autorka se domnívá, že participace v organizaci podobného typu by měla být zcela dobrovolná a nevynutitelná. Ovšem ženská frakce irské Labouristické strany by s tímto výrokem zcela jistě nesouhlasila. Tato ženská organizace vyžaduje, aby se všechny členky strany staly její součástí. Jejich zapojení symbolizuje sjednocený hlas Labouristických žen, prostřednictvím kterého získává ženská frakce mnohem silnější pozici v rámci této strany. Na povinné členství však můžeme nahlížet i z opačného úhlu pohledu. Povinná participace může generovat členy, kteří nemají zájem usilovat o řešení ženských problémů. Tito členové mohou následně bojkotovat politickou agendu ženské frakce. A ta se tímto vlivem může stát naprosto neefektivní v plnění svých politických cílů (Hatakka 2015: 49–50).

Z výše uvedených informací může čtenář nabít dojem, že se ženské frakce orientují pouze na prosazování genderové rovnosti ve stranické politice či zlepšení postavení žen v politice a společnosti. To je ale omyl. I když je oblast politiky pro většinu těchto organizací prioritní, zabývají se i jinými tématy. Často mezi ně patří obhajoba

potřeb jiných, v politice marginalizovaných skupin, zejména dětí (Barr 2013: 13). Příkladem může být fungování Frauen union, ženské frakce CDU. Ta se kromě vyjednávání lepší pozice žen v rámci strany a politiky obecně, angažuje i v dalších oblastech, které ovlivňují postavení žen ve společnosti. Vyjadřuje se k platovým rozdílům, reprodukčním právům, vzdělávání dívek nebo pečovatelským zařízením pro děti (Fórum 50 % 2009: 20). Zmíňme i strategii ženské frakce Liberálních demokratů ve Velké Británii, která se nazývá Women Liberal Democrats. Ta pořádá kampaně na různorodá témata, která ovlivňují kvalitu života žen. (Fórum 50 % 2009: 11). Vzhledem k řešené problematice politické podprezentace žen je zásadní, aby prioritní oblastí působení ženské organizace byla právě politika.

Pokud se nyní zaměříme na cíle a funkce ženských organizací, dojdeme ke stejnému problému jako u podmínek členství. Ani zde nenajdeme univerzální seznam funkcí, které mají ženské sekce zajišťovat. Specifické cíle, o které v rámci dané politické strany usilují, se mohou v každé frakci mírně lišit. Obecně však můžeme říci, že všechny by měly vykonávat několik základních funkcí, kterým jsou věnovány následující řádky. První z nich byla již několikrát zmíněna, a tou je mobilizační aktivita těchto organizací. Ženské frakce jsou hlavními silami mobilizující ženský elektorát (Hatakka 2015: 48, Osei-Afful 2014). Snaží se apelovat na tuto konkrétní skupinu voliček a přesvědčit je, aby daly svůj hlas ve volbách jejich mateřské politické straně. Prostřednictvím tohoto oslovování a získávání hlasů voliček dochází k legitimizaci celé ženské frakce. Stává se totiž užitečnou pro danou politickou stranu (Hatakka 2015: 50).

Další základní funkcí ženských sekcí je ta, že slouží jako nástroj pomáhající ženám ve vstupu do politiky. V prostoru politické strany vytváří jakési zázemí, kde se ženy učí vzájemné solidaritě a spolupráci (Fórum 50 % 2009). Je to také místo, kde dochází k tréninku žen pro výkon vrcholných politických funkcí (Solheim 2000 citováno in Budilová 2007: 73). Školení, která zde probíhají, velmi často pomáhají k posilování sebevědomí žen, což může následně vést k jejich větší participaci v politice (Hatakka 2015: 50). Ženská frakce je tedy vhodným místem, kde mohou ženy započít svou politickou kariéru, pokud se rozhodly aktivně se v této oblasti angažovat.

Ženské frakce také obecně radí mateřským politickým stranám ve stanovení strategií a postupů na podporu lepšího postavení žen v politice (Osei-Afful 2014). Podílejí se na rozvoji stranických programů a jiných oficiálních dokumentů, do kterých vnášejí

ženskou perspektivu a genderovou problematiku (Solheim 2000: 49 cit. in Bobrovová). Následně dohlíží na účinnou realizaci těchto stranických závazků z hlediska genderové rovnosti mužů a žen (Barr 2013: 24).

Na snahu začlenit ženské zájmy do stranických politik navazují i snahy ženských frakcí o prohloubení účasti žen ve vnitřních stranických strukturách a také na stranických procesech (Osei-Afful 2014). V prostoru politických stran se ženské organizace snaží bojovat proti dlouhodobě zavedeným metodám sestavování kandidátních listin (Karam, Lovenduski 2005: 188). Usilují především o jmenování žen na volitelná místa na těchto listinách. Jak bylo uvedeno ve druhé kapitole této práce, sestavování kandidátních listin jednotlivými politickými stranami je výzkumníky považováno za zásadní překážku pro vyšší zastoupení žen v politice. Proto je tato funkce esenciální pro řešení problému podrepräsentace žen v politice.

Ženské frakce také zvyšují celkové povědomí veřejnosti o tématech a zájmech, které se primárně týkají jen žen. Patří například mezi důležité propagátory kampaní na podporu vyššího zastoupení žen v politice (iKNOW Politics 2009: 4).

Jak bylo výše zmíněno, mechanismus ženských frakcí je jakýmsi univerzálním nástrojem, prostřednictvím kterého usilují ženy organizované v jedné skupině o změnu postavení ostatních žen v politice i ve společnosti k lepšímu. Konkrétní výsledky snažení jednotlivých frakcí jsou však individuální. V některých zemích funguje tento mechanismus velmi dobře a ženské frakce dokázaly významně ovlivnit problémy, se kterými se ženy v jejich společnosti potýkaly. Rhoda Osei-Afful ve svém článku *Maximizing Opportunities: Political Parties, Women's Wing and the Gender Agenda in Africa's Developing Democracies* vyzdvihuje práci ženských frakcí v Jihoafrické republice, Kambodži, Chorvatsku a Srbsku, neboť mimo jiné své aktivity, prosazovaly i zavedení kvótního systému pro ženy v parlamentních volbách (Osei-Afful 2014).

V jiných zemích nemají ženské frakce ani vlastní politickou agendu a nezastávají tedy onu kritickou dvojí roli, která je zmiňována Teresou Sacchet. To vede k tomu, že nevěnují dostatečnou pozornost ženským otázkám, nezdůrazňují, aby byly ženy voleny do vedoucích politických pozic, a nesnaží se ani participovat na zlepšení celkového postavení žen v politice či společnosti. Tyto ženské frakce nadále působí jako podpůrné platformy mužských kandidátů strany, pro které mobilizují ženský elektorát ve volbách (Ellis 2003: 57–58). V některých zemích je zakládání ženských frakcí dodnes značně

opomíjeno. Nadezhda Shvedova spatřuje hlavní důvod v nedostatečném povědomí a absenci relevantních informací o benefitech plynoucích z fungování těchto organizací pro danou společnost (Shvedova 2005: 38).

V návaznosti na předchozí odstavce je důležité zmínit, že nejen ženské frakce ovlivňují postavení žen v politice. Důležitou roli v tomto procesu sehrávají i nevládní organizace³⁵ a jejich tlak na politické strany (Matland 2005: 95). Zásadní je také veřejná poptávka, která žádá vyšší zastoupení žen v rozhodovacích orgánech. Ta se objevuje ve společnostech, které jsou citlivé ke genderové rovnosti. Veřejná poptávka musí být natolik silná, aby muže v politických stranách přinutila podělit se o moc se ženami. Pokud by tak neučinili, přišli by o značnou část voličské podpory. Filadelfiová, Bútorová a Gyárfášová nazývají tento proces veřejného nátlaku na politické strany jako tzv. severskou cestu, která je nejelegantnějším způsobem odstranění přetrvávající nerovné participace na moci (Filadelfiová, Bútorová, Gyárfášová 2002: 343). Vlivem nevládních organizací ani veřejné poptávky se však tato práce nezabývá. Nicméně to může být impuls k dalšímu možnému výzkumu, který by se mohl orientovat právě na strategie nepolitických aktérů (nepolitických ženských uskupení) a jejich vlivu na prosazování větší politické reprezentace žen.

I když může výše uvedené působit jako oslava zakládání ženských frakcí v rámci politických stran, je tento populární mechanismus konfrontován i kritikou. Ta pracuje s názorem, že ženská křídla jsou jakýmsi prostorem, ve kterém se daná politická strana zbavuje odpovědnosti za řešení genderové politiky. Ženské frakce založené s tímto cílem jsou následně v rámci struktury strany marginalizovány. To jim znemožňuje efektivní prosazování ženských témat do stranické politiky (Osei-Afful 2014). Další kritiku přinášejí Chigudu a Tchigwa. Ta byla zmíněna již v úvodu této kapitoly. Dle těchto dvou autorů vznikají ženské organizace jen z jednoho pragmatického důvodu, kterým je mobilizace ženské části elektorátu. Hlasy této skupiny voličů mohou být ve volbách rozhodující. A právě ženské frakce mohou být cestou, jak efektivně získat jejich podporu

³⁵ Velmi aktivní je v tomto směru nezisková organizace Fórum 50 %, které dlouhodobě podporuje vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích. Zaměřují se především na prosazování systémových změn. Ve veřejném prostoru se angažuje se prostřednictvím nespočtu aktivit. Jmenujme například jejich analýzy aktuálního zastoupení žen, kampaně na podporu političek či jejich vzdělávací programy (Fórum 50 % b).

pro danou mateřskou stranu. Většina ženských sekcí však vzniká kvůli reálné snaze zlepšit postavení žen v politice a společnosti.

Obecně je ustavování ženských organizací uvnitř politických stran uznávanou strategií na podporu vyššího zastoupení žen v politice. Existence těchto ženských frakcí přináší dvojí prospěch – politickým stranám a ženám na jedné straně a celé společnosti a demokracii na straně druhé (Allah-Mensah 2007: 11. kapitola) Jejich zřízení je proto doporučováno například Organizací spojených národů, Národním demokratickým institutem, Meziamerickou rozvojovou bankou, Mezinárodním institutem pro demokracii a volební podporu či iKNOW Politics³⁶. Skutečný význam těchto ženských organizací však ještě není dostatečně probádán. Chybí rozsáhlé mezinárodní srovnávací studie, které by zmapovaly skutečný vliv ženských frakcí na problém podprezentace žen v politice i na celkové postavení žen ve světě (Cowell-Meyers, Patrick 2017: 2). To je samozřejmě příležitost pro další výzkumu. A také důkaz, že politologie není ještě zdaleka vyčerpanou disciplínou.

³⁶ iKNOW Politics je zkratkou pro International Knowledge of Women in Politics. Je to online pracoviště, které pomáhá zvoleným politikům, kandidátkám politických stran, politickým lídrům či jen jejich členům, výzkumníkům i studentům, které zajímá problematika žen v politice (IPU d).

5. Analýza ženských organizací v ČR

V následující kapitole je zpracována praktická část této magisterské práce. Praktická část spočívá v analyzování dat, které autorka získala z pěti polostandardizovaných rozhovorů s představitelkami jednotlivých zkoumaných ženských organizací. Tyto rozhovory jsou velmi otevřené a přináší autentický pohled na fungování těchto ženských frakcí. Samotný rozhovor byl rozdělen do několika oddílů otázek, na které se autorka respondentek dotazovala. Níže uvedené podkapitoly, které se věnují konkrétním ženským organizacím kopírují strukturu uskutečněných rozhovorů. Jak bylo uvedeno v úvodu této práce, toto členění slouží k větší přehlednosti celého textu. Analýza dat z realizovaných rozhovorů by měla přispět k objasnění role těchto ženských frakcí v problému politické podprezentace žen v ČR.

5.1. Ženské organizace v ČSSD

První podkapitola praktické části této práce se zabývá ženskými frakcemi, které jsou spojeny s ČSSD. Na tuto zkoumanou politickou stranu působí hned dvě ženské organizace. Jedna ženská frakce funguje v rámci vnitřní struktury strany a nazývá se Sociálně demokratické ženy (dále jen SDŽ). Zatímco druhá organizace pracuje vně ČSSD. Ta existuje pod názvem Oranžový klub. Hlavním důvodem k zařazení Oranžového klubu do této analýzy, i když nesplňuje základní podmínku, která byla stanovena v úvodu této práce, tedy pravidlo, že se autorka zaměří pouze na ženské frakce fungující uvnitř dané politické strany, bylo vyjádření Michaely Marksové v knize *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. V této publikaci je dotazována, zda v ČSSD funguje nějaký systém podporující ženy ve straně, odpovídá následovně: „V naší straně na to žádný systém není. Máme organizaci sociálnědemokratických žen, která na Západě běžně funguje, ale v naší straně fungovala tak před patnácti lety. Tehdy probíhala různá školení pro ženy – jak se mají chovat, čemu budou čelit a tak dále – ale teď to upadlo a celá organizace se v sobě jakoby zapouzdřila. Jako reakce na tuto situaci byl založen Oranžový klub. Je to alternativní struktura ke staré organizaci a vypadá dost moderně.“ (Vohlídalová et al. 2016: 162) V reakci na výše uvedenou citaci, se autorka rozhodla zabývat se v této práci oběma subjekty.

5.1.1. Oranžový klub

Rozhovor autorce poskytla paní Zuzana Brzobohatá. Oranžový klub vzniká 21. prosince 2012 jako spolek v souladu se zákonem č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (Stanovy Oranžového klubu). Hlavní důvody, jež vedly ke vzniku tohoto spolku, popisuje respondentka takto: *„Začaly jsme mít pocit, že třeba když se tvoří programové dokumenty sociální demokracie, typu volební program, dlouhodobý program, tak že vlastně ne vždy tam je úplně jasně formulován ten ženský pohled. Tedy abych to řekla správně, nejsou tam jasně formulována témata, která zajímají ženy. Rodinná témata, péče o seniory, zdravotnictví, sociální služby, to jsou takové ty věci, které ženy zajímají, ale ne vždycky je formulovaly ženy. A měly jsme pocit, že je potřeba, aby někdo tato témata dostával i do těchto dokumentů nebo třeba i do té praktické politiky.“* Autorka se dotazuje, zda by artikulace těchto témat neměla náležet do činnosti SDŽ, tedy oficiální ženské frakce fungující uvnitř ČSSD? Z odpovědi respondentky vyplývá, že SDŽ se přípravou programových tezí, ani aktivním ovlivňováním politik sociální demokracie, nezabývaly s takovou intenzitou, jakou si zakládající členky Oranžového klubu představovaly.

V další otázce byla členka Oranžového klubu požádána o charakterizování vzájemného vztahu mezi Oranžovým klubem a SDŽ. Respondentka však nejprve začala s hodnocením aktivity SDŽ. Ve srovnání s ženskými frakcemi jiných evropských sociálně demokratických stran, hodnotí činnost SDŽ poměrně kriticky. SDŽ nejsou respondentkou vnímány jako organizace, která zcela plní funkce ženské frakce uvnitř politické strany. Je to spíše organizace, která se primárně angažuje ve spolkovém životě. Respondentka říká následující: *„Když to srovnám s Evropou, tak tyto frakce jsou ženskými think-tanky v rámci těch sociálně demokratických stran, ale v Česku spíše dělají tu činnost v terénu. Přišlo mi, že SDŽ navázaly na takové to, co bylo za socialismu, že jsou společenskou organizací žen, která ale dělá mnoho dobrého.“* Respondentka dále pokračuje o SDŽ: *„Oni dělají spoustu věcí spíše takového masové charakteru, organizují dětské dny, akce k MDŽ, i pečení perníčků na Vánoce, alespoň co já znám, ty aktivní kluby. Třeba v Břeclavi je velmi aktivní klub, který dělá pravidelně bazárky pro maminky. SDŽ dělá takovou tu práci s lidmi.“* Tyto aktivity se mýjely se snahami aktivních členek ČSSD posunout téma žen do spíše programové a koncepční roviny. Celá tato situace vyústila v založení Oranžového klubu. Vzájemný vztah SDŽ a Oranžového klubu však respondentka vůbec nevnímá jako konkurenční, i když je takto často prezentován.

Říká: „*Já to tak ale vůbec neberu. Beru to tak, že každý máme svůj cíl, i své členky a ba naopak se můžeme úžasně doplňovat. A je zbytečné v tom vidět nějakou řevnivost.*“

5.1.1.1. Cíle a funkce Oranžového klubu

Další podkapitola blíže představuje cíle a funkce tohoto spolku. V oficiálních stanovách Oranžového klubu jsou stanoveny tyto hlavní cíle:

- podpora a prosazování idejí spravedlivého zastoupení žen ve veřejném a stranickém životě a dalších progresivních sociálnědemokratických idejí
- vzdělávání žen za účelem jejich zapojování do aktivního politického a jiného veřejného života
- formulace zájmů žen a jejich prosazování
- šíření a uplatňování solidarity mezi ženami v politických a dalších veřejných funkcích (Stanovy Oranžového klubu)

Všechny výše uvedené cíle jsou jasně vymezeny a soustředí se na politickou oblast. Autorka zjišťovala, která z cílových oblastí je považována v rámci činnosti Oranžového klubu za prioritní. Respondentka podotýká, že všechny cíle uvedené ve stanovách klubu jsou důležité. Oranžový klub chce působit na všechny aspekty politického života. Dále však dodává, že osobně považuje za nejzásadnější činnost v oblasti formulace zájmů žen a jejich prosazování: „*Protože vlastně když nevytvoříte legislativní podmínky pro určitou dobrou myšlenku, tak ji můžete mít, ale nepovede se vám to. Ale samozřejmě je důležité i poskytovat vzdělání, tvořit sítě a vzájemně se podporovat.*“

5.1.1.2. Členství

Členství v Oranžovém klubu se věnovala další část rozhovoru. Podmínky členství tohoto spolku jsou definovány v oficiálních stanovách, kde je psáno, že: „*Členkami/členy spolku mohou být fyzické osoby starší 16 let, které se svým smýšlením shodují s cíli spolku a sdílí sociálně demokratické hodnoty svobody, demokracie, solidarity, sociální spravedlnosti, rovnosti žen a mužů, nediskriminace na jakémkoli základě a udržitelného rozvoje a jsou připraveny se aktivně podílet na činnosti spolku v souladu s jeho cíli. Členkami/členy spolku mohou být kromě osob s českým občanstvím také osoby s občanstvím jakéhokoli z členských států Evropské unie.*“ (Stanovy Oranžového klubu)

Z těchto podmínek by se mohlo zdát, že členství v Oranžovém klubu funguje na stejném principu jako členství v jiných organizacích. Respondentka upřesňuje institut členství následovně: *„Oranžový klub není masová organizace. A vlastně tak ani na začátku nebyl koncipován. Cílem nebylo obrovské množství členek, proto je počet členek Oranžového klubu poměrně malý, dejme tomu do 50 členek. Naše filozofie je taková, aby to byl spolek organizátorek a lidí, kteří něco tvoří, než aby byly jen pasivními členy. Jinými slovy se od každé členky očekává, že tam nebude jen pasivní, ale že tam bude vyvíjet nějakou činnost podle svých schopností.“* Ač to z konkretizace podmínek členství nemusí být zcela zřejmé, respondentka dodává, že Oranžový klub je otevřen všem. Všem těm, kteří chtějí být v této problematice aktivní.

V rámci stanov je zmíněno působení tzv. Klubu přátel Oranžového klubu, který je v tomto dokumentu charakterizován jako neformální společenství osob podporující cíle a činnosti spolku (Stanovy Oranžového klubu). Respondentka objasňuje, že tento klub příznivců, jak ho sama nazývá, sjednocuje jednotlivce, kteří sympatizují s myšlenkami Oranžového klubu a chtějí podpořit jeho činnost. Respondentka vysvětluje důvody založení Klubu přátel Oranžového klubu takto: *„Máme zájem oslovit svou činností i muže, ale ti málo kdy chtějí být členy našeho spolku. Máme tedy jednoho muže, který je přímo členem. Ale ostatní chtěli spíše jen podpořit tu naši myšlenku, jak finančně, tak i tím, že jsou členy toho klubu. Takže proto tam máme toto dvojí členství, což je takové trochu netradiční. Ale myslím si, že to právě splňuje tu základní filozofii našeho klubu.“* Dodává, že mezi členy Klubu přátel Oranžového klubu najdeme některé významné osobnosti sociální demokracie, jmenovitě Vladimíra Špidlu či Jiřího Dienstbiera, ale i poslance a senátory, kteří podporují myšlenku vyššího zastoupení žen v politice.

Další série otázek mapuje osobní rovinu členství této respondentky. Autorka se nejprve ptala na hlavní důvody, které ji vedly ke vstupu do Oranžového klubu. Respondentka zmiňuje, že z důvodů pracovní vytíženosti nebyla přímo zakládající členkou tohoto spolku, nicméně, jak zdůrazňuje, byla po celou dobu svého působení v zahraničí v úzkém kontaktu s jeho zakladatelkami: *„Byla jsem v partě lidí, kteří to připravovali, ale přímo jsem nebyla zakládající členka. Vstoupila jsem od dva roky později. Já jsem nevstoupila hned, protože jsem v té době byla europoslankyně, působila jsem v Bruselu a vlastně až jsem skončila mandát, tak jsem tam vstoupila“.* Jako jeden z důvodů své angažovanosti ve spolku označuje neuspokojivou činnost SDŽ: *„SDŽ dělá*

tu mravenčí práci, to určitě, ale nedělá to, co bychom potřebovaly. To znamená, například vygenerovat myšlenky, ty cíle.“

Respondentka od své participace v Oranžovém klubu očekávala především možnost formulovat své nápady, které by mohly následně ovlivnit danou problematiku. Očekávala také vzájemnou podporu mezi členkami. A jak sama konstatuje, všechna její očekávání se naplnila.

Dále se autorka dotazovala, zda mělo členství v Oranžovém klubu nějaký vliv na politickou kariéru respondentky. Ta odpovídá, že ne, jelikož vrcholu své politické kariéry dosáhla ještě před vstupem do Oranžového klubu. Naopak své působení v tomto spolku chápe jako možnost, jak se neziskovému sektoru odvděčit za to, že mohla ve vysoké politice působit. Respondentka dodává: *„Já jsem šla do politiky z neziskového sektoru. A teď chci vracet tomu neziskovému sektoru to, že jsem mohla být v politice. Snažím se dnes neziskovkám pomáhat, řekněme, že z pozice takového mentora.“*

Poslední otázkou z oddílu věnovanému členství, se autorka dotazovala na to, zda si respondentka myslí, že je mezi českými ženami zájem o participaci v tomto typu ženských organizací. Respondentka odpovídá následovně: *„To těžko můžu posoudit vzhledem k tomu členství v našem spolku. Ale je pravda, že u nás je všeobecně malý zájem být v nějaké politické straně. Ale myslím si, že právě tyto ženské organizace by mohly být tou cestou, která vám umožní se podílet na politice, a nemusíte být členkou strany.“*

5.1.1.3. Bariéry a strategie

První otázka tohoto oddílu mapuje postoj respondentky k zastoupení žen v politice. Autorka se členky Oranžového klubu dotazovala na to, zda považuje politickou reprezentaci žen v ČR za dostatečnou. Pokud ne, tak jakými faktory si tento stav vysvětluje. Respondentka samozřejmě aktuální zastoupení žen v české politice nepovažuje za dostatečné. Osobně prosazuje alespoň 40% zastoupení žen v politice.

Následně identifikuje několik důvodů, které znesnadňují ženám aktivní působení v českém politickém systému. Jako první důvod označuje negativní chápání politiky: *„Zprvė u nás je politika na úrovni, jak říká vždy moje dcera s humorem: ‚maminka tančí u tyče, tedy maminka je politička, ale my to tajíme.‘ Tak je to jakoby zprofanované řemeslo, i když je to řemeslo jako každé jiné. A dnes jsou politici na předposledním místě,*

po nějakých uklízečkách, když to řeknu ošklivě, v žebříčku popularity, což je určitě chyba. V evropských, západních zemích to tak není. Proto tam ženy ne vždy chtějí jít.“

Respondentka zmiňuje i působení institucionálních bariér: *„Bohužel jsou to i ty formální překážky. Problém je uvnitř politických stran.“* Ale za zásadní považuje individuální překážky a stereotypy, ke kterým se vyjadřuje níže.

Jako další důvod označuje vnímání politiky jako ryze mužského prostředí, které nemusí být pro ženy komfortní: *„Za další, tím, že je tam tolik mužů, tak musíte přistoupit na mužský způsob hry. Já jsem měla velkou výhodu, že jsem původně odborník na IT, kde je také většina mužů, takže ta logika mě nepřekvapila. Ale myslím si, že ženy nechtějí jednat takovým způsobem jako muži, nechtějí se přetlačovat, ale spíše v klidu vyjednávat. Prostě navazovat kontakty a sociální vazby. A bohužel v tom mužském politickém světě to tak není, to znamená, že žena se tam nemusí cítit komfortně.“*

Čtvrtým důvodem je dle respondentky stereotypní vnímání ženy, především ty genderové předsudky, které uzavírají ženy v soukromé sféře a prezentují je pouze jako manželky a matky. *„A samozřejmě v českém pojetí politiky pořád máte mít na prvním místě tu rodinu, dlouho nic a potom možná se můžete věnovat zaměstnání a potom, když vám zbyde čas, tak možná můžete chodit cvičit nebo kandidovat do městského zastupitelstva. Já jenom říkám, že tohle je ten všeobecný pohled.“* Následně dodává, že nejtěžší je onen boj s těmito stereotypy: *„Musíte být opravdu přesvědčena, že do toho chcete jít. Všechno se dá překonat, ale chce to také podporu, proto jsou dle mého názoru strašně dobré mentoringové programy nebo znalost žen, které už tou politickou praxí prošly. Já vždycky říkám, že jsem byla 15 let ve vysoké politice, moje dcera se nadala na drogy, vyrostla, vystudovala vysokou školu a má rodinu, takže to jde. Ale to jsou otázky, které si většinou ženy kladou před vstupem do politiky. Muži si tyto otázky vůbec nekladou.“*

Touto odpovědí respondentka plynule navazuje na další oddíl otázek, které se věnují konkrétním činnostem, prostřednictvím kterých Oranžový klub snižuje vliv těchto výše uvedených bariér. Ženám, které zvažují své angažování v politice, může jistě pomoci kontakt s ženami-političkami, které si tímto procesem již samy prošly a mají četné zkušenosti s politickou činností. Tak jak to popisuje respondentka v předchozím odstavci. S takovými osobami se mohou seznámit právě v rámci ženských organizací. Pro ženy zvažující vstup do politiky mohou být jiné ženy-političky reálným důkazem

toho, že je možné politickou funkci skloubit s rodinnými povinnostmi. Respondentka dodává, že velkou pomocí mohou být mentoringové programy, které pořádá například Fórum 50 %.

Oranžový klub se v této rovině věnuje především pořádání seminářů a workshopů. Respondentka zmiňuje každoroční akci, kterou spolek pořádá: *„My se snažíme jednou za rok mít víkendovou akci, kde se konají ty formální věci jako volby, ale zbytek času se snažíme vyplnit třeba mediálním tréninkem nebo diskuzemi k daným tématům.“* Dodává, že hosty těchto diskuzí jsou velmi často významné osobnosti sociální demokracie. *„Protože vlastně máme kontakt na ty naše sociálně demokratické politiky, tak Oranžový klub pozval například premiéra, ministra zahraničních věcí, ministra pro rovné příležitosti Dienstbiera, paní Marksovou, paní Valachovou. A ti se účastnili těchto debat, které byly velmi neformální.“* Velké pozitivum popsanych diskuzí a debat spatřuje respondentka v interakci lidí aktivních na komunální úrovni politiky s lidmi, kteří připravují legislativu: *„Vlastně část těch členek je v komunální politice, takže mají možnost se zeptat lidí, kteří dělají legislativu na různé otázky a třeba jim dát i zpětnou vazbu. A protože to byly uzavřené soukromé diskuze, bývalo to velmi konstruktivní a kritické. Ale já si myslím, že je to pozitivní pro obě strany.“*

Výše respondentka zmínila i institucionální bariéry. Autorka se proto ptala, zda se Oranžový klub snaží jakkoli působit i v této rovině. Může například zasahovat do procesu sestavování kandidátních listin, i když je pozice spolku ukotvena vně vnitřní struktury ČSSD? *„Určitě se snažíme. Je to především tlak na změny v různých volebních rádech. Myslím si, že alespoň tlak na ukotvení kvót byl velice silný ze strany členek Oranžového klubu, ale ten byl samozřejmě i ze strany SDŽ.“* Respondentka přibližuje situaci ve straně ČSSD takto: *„Horko těžko se to nějak dostává do našich vnitřních směrnic. Máme teď ve volebních rádech, že na kandidátkách musí být 40 % opačného pohlaví. Ale bohužel se nepodařilo dostat do stanov princip, že to musí být jeden z trojice. Jedna ku jedné, to bylo zbožné přání, které neprošlo. Postupně jsme slevovaly z našich požadavků, jedna ze tří, ze čtyř, až ke krajní variantě jedna z pěti. Ale i to by mělo vliv na tu situaci, kdyby to prošlo.“* Respondentka následně zdůrazňuje, že SDŽ mají více formálních možností, jak do procesu sestavování kandidátních listin promlouvat.

Na konec tohoto oddílu respondentka konstatuje, že hlavní rolí Oranžového klubu v této oblasti, je trpělivě vysvětlovat mužským kolegům to, že větší zapojení žen

do politiky má smysl. Toto je jednou z funkcí Klubu přátel Oranžového klubu, o kterém respondentka říká: *„Klub příznivců nám dává možnost, že na těch akcích to těm našim kolegům více přiblížíme a oni nás následně podporují.“*

5.1.1.4. Vztah ČSSD a Oranžového klubu – ovlivňování stranické politiky

Další otázky směřovaly na vztah dané politické strany a Oranžového klubu. Autorka se dotazovala, jak by respondentka popsala vztah, který panuje mezi ČSSD a Oranžovým klubem. Ta odpovídá takto: *„Určitě je to velice dobrý partnerský vztah založený na respektu. Navíc většina našich členek působí ve stranických orgánech třeba na úrovni okresů. Není zde žádný rozkol mezi stranou a Oranžovým klubem. Je to možné chápat tak, že část členek sociální demokracie má ještě svůj vlastní spolek, ale rozhodně to není v rozporu.“* Respondentka poukazuje na to, že například paní Michaela Marksová je jak členkou Oranžového klubu, tak i místopředsedkyní strany ČSSD, čímž prezentuje, že vztah mezi těmito dvěma subjekty je opravdu pozitivní. Potvrzuje to i finanční podpora, kterou ČSSD Oranžovému klubu poskytuje, byť není přímou součástí stranické struktury: *„Sociální demokracie nás každý rok podpořila jednorázovým finančním darem, právě, abychom mohly zaplatit třeba odborníci na mediální trénink, což jsou poměrně drahé věci.“*

Dále však naznačuje, že tento vztah je úzce navázán na stávající vedení strany, které se v nejbližších měsících nejspíše změní. Tato pravděpodobná změna vyvolává v respondentce obavy. Ty popisuje následovně: *„V únoru máme sjezd a je pravda, že Oranžový klub více komunikoval s tím stávajícím vedením, a dejme tomu s takovou tou moderní evropsky levicovou částí sociální demokracie. Ted' jsme ty volby prohráli a je otázka, co bude. Kdo u nás bude předseda a jakým směrem se ta sociální demokracie bude ubírat. Je možné, že se v těch našich genderových tématech trošku budeme míjet s hlavní proudem sociální demokracie. Z toho mám docela velké obavy.“*

Autorka se dále dotazuje, zda se někdy v rámci ČSSD objevila otevřená kritika vůči existenci či fungování Oranžového klubu. Respondentka vysvětluje, že vytvoření Oranžového klubu bylo pro většinu členů ČSSD překvapivé: *„A tak ze začátku to bylo trošku překvapivé, že vzniká druhá ženská organizace, to vím, že některé ty komentáře byly v duchu, že máme SDŽ, tak proč ještě potřebujeme Oranžový klub, ale myslím si, že ted' si to už našlo své místo na slunci.“*

Další otázky mapovaly reálný vliv Oranžového klubu na stranickou politiku ČSSD. Je logické, že z formálního hlediska nemůže spolek, který stojí vně dané politické strany působit na její politickou agendu, tak silně jako organizace, která je součástí vnitřní struktury strany. To potvrzuje i respondentka: *„My jako spolek stojící mimo stanovy ČSSD nemůžeme mluvit do procesu sestavování kandidátních listin, nemůžeme navrhnout kandidáty. To by bylo nesmyslné. SDŽ má v rámci stanov určitou roli, i definovanou jakoby formálně, nejen neformálně.“* Dále respondentka představuje mechanismy, kterými SDŽ mohou působit na stranickou politiku: *„SDŽ má právo navrhnout kandidáty v rámci okresů při sestavování kandidátek, může navrhnout členky do stranických orgánů. V tomto směru je role SDŽ poměrně silná.“* Kriticky podotýká, že pouze aktivní kluby SDŽ využívají těchto formálních možností podílet se a ovlivňovat stranickou politiku.

Jak již bylo naznačeno, oficiálně Oranžový klub nemůže ovlivňovat politickou agendu ČSSD. Nicméně neformálně se o to velmi usilovně snaží. To, jak členky Oranžového klubu aktivně působí na politickou agendu popisuje respondentka na příkladu zákona o ošetrovatelském volnu: *„Volno pro péči o seniory v délce tří měsíců, tak to je myšlenka Oranžového klubu, která vznikla už v roce 2012. A tím, že naší členkou je ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová, i její náměstkyně a ředitelka odboru rodinné politiky, tak samozřejmě se danou legislativu podařilo napsat a následně ji i v této koalici obhájit.“* Respondentka dodává, že ač Oranžový klub nemá formální pravomoci ovlivňovat politickou agendu, činí tak prostřednictvím svých členek a sympatizanek, které často působí v místech, kde se o daných vládních návrzích rozhoduje: *„Tím, že naše členky působí v místech, která o tom rozhodují, tak tam logicky mohou prosazovat naše myšlenky.“* Dle další odpovědi je v tomto svém snažení Oranžový klub velmi úspěšný: *„Možná to teď bude znít neskromně, ale my, když jsme začínaly, tak jsme vydaly Oranžové desatero a z toho osm bodů se splnilo. Povedlo se nám například uzákonit nárok na školku, i zmíněné ošetrovatelské volno.“*

5.1.1.5. Argumenty pro vyšší zastoupení žen v politice

Tato podkapitola představuje argumenty, které jsou dle respondentky zásadní v kontextu diskuze za zvyšování politické reprezentace žen. Autorka se ptala, jaké jsou hlavní důvody, kvůli kterým bychom měli chtít více žen ve volitelných orgánech. Respondentka zmiňuje dva hlavní argumenty. Tím prvním je argument demokratický:

„Máme více než 50 % žen v populaci, proto by bylo ideální mít i v politice 50 %. Ale všude se uvádí, že už v okamžiku, kdy je 40 % opačného pohlaví, tak i tak se ten kolektiv chová, jako by to bylo půl na půl.“ Demokratický argument popisuje v praxi, tak jak se s ním setkala v Grónsku: *„Já tady mám takovou hezkou historku, když jsem byla jako členka delegace v Grónsku. A Grónsko má svou lokální vládu, která má devět členů. Z těch devíti členů byly čtyři ženy, včetně ministryně pro rybolov. A já jsem se jí tak společensky zeptala, jestli tam platí nějaká ta kvóta, jestli to tak musí být. Ona se tak na mě podívala s výrazem, jestli pocházím z nějaké rozvojové země a říká mi, že žen je přece 50 % v populaci, tak proč by jich ve vládě nemělo být 50 %? Opravdu na mě nevěřičně koukala, na hloupost mé otázky. Mě to přišlo jako úžasná škola demokracie, kterou jsem potkala v Grónsku.“*

Druhý argument respondentky zdůrazňuje to, že ženy do politické diskuze přinesou jiná témata než muži. Pokud není jejich životní perspektiva a názory zahrnuty do politického rozhodování, ztrácí tím celá společnost. K tomuto důvodu dodává následující: *„Víte, když nějaké zastupitelstvo je schopno dát 100 milionů na nákup pozemků TJ Baník Ostrava a pak mu chybí školky, tak tam asi mnoho žen nebude. To znamená, že jsou věci, které více zajímají ženy. A dokud v těch zastupitelstvech nebudou, tak se to prostě řešit nebude. Vidím to i u nás v zastupitelstvu, tím, jak u nás ty ženy přibývají, řešíme čím dál tím více sociálních témat.“*

Autorka se dále ptala na to, zda si respondentka myslí, že větší počet žen participujících v politice reálně ovlivní i podobu projednávané politické agendy. Respondentka je přesvědčena o tom, že vyšší politická reprezentace žen přinese konkrétní změny. Tento názor potvrzuje i výše zmíněný argument, kterým respondentka poukazuje na to, že více žen v politice přinese do této oblasti nová témata. Jedním z těchto témat mohou být dle respondentky důchody žen, které jsou většinou mnohem nižší než důchody mužů. K tomuto problému říká: *„Představte si takovou věc, že ženy, tím, že u nás pečují o děti jsou velice bity, co se týče důchodů. A nemám pocit, že by to současné zákonodárství nějak zohledňovalo. A myslím si, že v okamžiku, kdy by tam bylo více žen, tak je šance, že bychom nějakým způsobem ten rozdíl byly schopny, neříkám, že úplně eliminovat, ale pomoci tomu, aby se snižoval, což jsou metody používané například ve Švýcarsku. Zde se odvody na důchodové zabezpečení dělí u manželů na dvě poloviny. A neřeší se, kolik vydělal ten a kolik ten. Prostě to, co si společně vydělali se připiše děleno dvěma na jejich účet, což je třeba jednoduchá metoda, která může pomoci. Ženy totiž většinou*

žijí déle a ovdoví. Dokud spolu žijí dva, tak většinou není problém žít s dvěma důchody. Ale když potom zůstane jeden a většinou ta žena, tak toto opatření by jí pomohlo. Ale dokud tam ty ženy nejsou, myslím si, že za to nemá kdo bojovat.“

5.1.1.6. Budoucnost spolupráce a dosavadní největší úspěch Oranžového klubu

Poslední část rozhovoru se zabývá dvěma tématy. Prvním z nich je možnost ustavení celorepublikové organizace žen, která by sdružovala aktivní ženy napříč celým politickým spektrem. Respondentka byla dotázána, zda by bylo v budoucnu možné vytvořit podobnou organizaci v rámci českého politického systému. Respondentka reaguje takto: *„Už taková organizace vznikla. Tedy nevím, jestli je to přímo organizace, ale jmenuje se Političky napříč spektrem. Víím, že Oranžový klub se na tom nějak podílí, kolegyně se tam angažují.“* Zmiňuje, že se jedná o setkávání političek napříč politickými stranami. Celý tento projekt organizují ženy ze strany Zelených. Tato setkání by se měla zabývat tématy, která jsou ženám blízká. Respondentka dodává: *„Viděla jsem jejich záznam ze semináře věnovaný humanizaci českého porodnictví, který byl vynikající. V tomto směru si myslím, že si společná témata najdeme, například téma nerovného platového odměňování, důchodů, péče o seniory, dostupnost sociálních služeb, školek. To si myslím, že s tím musí souhlasit snad všechny političky, ať jsou pravicové nebo levicové.“*

Rozhovor uzavírá otázka mapující největší dosavadní úspěchy Oranžového klubu. Za úspěch respondentka považuje naplnění některých ideálů, které si před pěti lety Oranžový klub přál prosadit. Jak sama dodává: *„Před těmi pěti lety ty ideály vypadaly jako utopie a možná se nám i někteří pánové trošku smáli.“*

Osobně však považuje za největší úspěch prosazení zákona o ošetřovatelském volnu pro péči o seniory v délce tří měsíců. Respondentka k zákonu říká následující: *„Byla to myšlenky Oranžového klubu, která vznikla už v tom roce 2012. Pro ženy kolem 50 let je otázka péče o nemohoucí zásadní. To, že se najednou něco stane s vašimi rodiči a například po mozkové mrtvici je máte doma. Často vede k tomu, že ženy musely odejít z práce a už se nemohly vrátit. Až ten příbuzný bohužel zemřel, tak jim bylo 53 let nebo 54 let a byly tou nejohroženější skupinou. Takže nárok na ty tři měsíce ošetřovatelského volna vám pomůže celou tu situaci nějak vyřešit, najmete si ošetřovatelku, zvažíte umístění v ústavu nebo se rodina nějak rozhodne, jak to vyřeší.“* Z výše uvedené odpovědi

je patrné, že Oranžový klub se snaží opravdu reálně ovlivňovat politickou agendu a přispívat k lepšímu postavení žen, nejen v politice, ale jak dokládá tento zákon, tak i ve veřejné životě.

5.1.2. Sociálně demokratické ženy

Autorka se v tomto rozhovoru dotazovala paní Kristýny Šircové. Sociálně demokratické ženy (dále jen SDŽ) jsou zájmovým hnutím pracujícím v rámci ČSSD, jak jej charakterizují stanovy ČSSD článkem 50 (Stanovy ČSSD). Samotnému ustavení tohoto hnutí předcházela konference žen ČSSD, která se konala v březnu 1990 v Praze. SDŽ jsou poté oficiálně založeny 28. října 1990 v Olomouci. Iniciace vytvoření SDŽ se pojí především se jménem Petry Buzkové (Petrová 1994: 98). Šprincová ve své práci uvádí i další zakladatelky SDŽ, mezi které patřily: Eva Fischerová, Eva Kapounová, Alice Pišteláková, Dana Pohanková a Milada Skřivanová (Šprincová 2007: 72).

Autorka se respondentky dotazovala na důvody, které vedly k vytvoření SDŽ. Hlavním důvodem, který respondentka zmiňuje, je skutečnost, že vytvoření tohoto hnutí je zakotveno přímo ve stanovách ČSSD: *„SDŽ vznikly v rámci stanov ČSSD, když se po revoluci obnovovala sociální demokracie. SDŽ jsou součástí stanov ČSSD, což nebývá zvykem. Je tam třeba i klub seniorů.“* Zmiňuje, že existují další organizace a spolky, které spolupracují s ČSSD, ale nejsou inkorporovány v oficiálních stanovách strany. Respondentka uvádí příklad organizace Mladých sociálních demokratů. Autorka se v návaznosti na tyto spolupracující subjekty, dotazuje respondentky na vztah SDŽ a Oranžového klubu. Respondentka vysvětluje vztah takto: *„Oranžový klub je trochu něco jiného než SDŽ, má i jinou náplň. Ale je to opravdu jedna ze spřátelených organizací ČSSD.“* Dále dodává, že hlavní rozdíl mezi SDŽ a Oranžovým klubem je v tom, že SDŽ vznikly z popudu samotné strany, jelikož je tento spolek pevně zabudován ve stanovách. Zatímco Oranžový klub vznikl samovolně, jak sama říká: *„Aniž by strana chtěla, aby něco takového vzniklo.“*

Pokud se však vrátíme zpět k důvodům, které vedly k ustavení SDŽ, tak jako další označuje respondentka zájem o celkovou problematiku žen v politice, která je poměrně silným a tradičním tématem sociální demokracie: *„Tak ono to vzniklo hlavně z toho důvodu, že si myslíme, že ženy by měly mít své adekvátní zastoupení v politice.“*

5.1.2.1. Cíle a funkce Sociálně demokratických žen

Ve Statutu SDŽ, což je oficiální dokument tohoto spolku, jsou v článku dva uvedeny tyto programové cíle, o jejichž naplnění SDŽ v rámci své činnosti usilují:

- prosazovat ženy do politického, hospodářského a veřejného života na principu rovných příležitostí
- vytvářet program zaměřený na rovné postavení žen a mužů a problematiku rodiny, navrhnout jej k zařazení do programu ČSSD, aktivně se podílet na jeho plnění i mimo rámec ČSSD
- obhajovat zájmy žen, iniciovat a účastnit se řešení jejich problémů
- pomáhat při vzdělávání a zapojování žen do aktivního politického života a při rozšiřování členské základny ČSSD
- prosazovat zastoupení žen v orgánech ČSSD a na kandidátních listinách ČSSD na všech úrovních s cílem naplnit rezoluce Socialistické internacionály, Evropské sociálně demokratické strany (PES) a Mezinárodní strany socialistických žen (SIW) o rovném zastoupení žen v orgánech a na kandidátních listinách členských stran

Autorka se následně dotazovala respondentky, jaká oblast z výše uvedených cílů je pro činnost SDŽ prioritní. Respondentka říká, že: „*V obecné rovině je hlavním cílem SDŽ, rozprodit vnitrostranickou diskuzi mezi ženami*³⁷.“ Hlavními cíli jednotlivých klubů SDŽ, které tvoří organizační strukturu hnutí, je sdružování sociálně demokratických žen a sympatizantek na místní a okresní úrovni. Tyto kluby by měly pracovat jako platforma, která umožňuje členkám předkládat různé nápady či náměty na politické změny, jež je možné dále posouvat po stranické linii. Zásadní je však to, aby se ženy sdružovaly a předávaly si zkušenosti.

Silné téma, kterému se SDŽ věnují, je sladění politiky a osobního života. Respondentka představuje konkrétní návrhy, které jsou v rámci některých klubů SDŽ projednávány: „*Řešíme především péči o děti, protože to je většinou na bedrech žen. Snažily jsme se prosadit zavedení dětských koutků na ústředních výkonných výborech sociální demokracie. Ať si tam mohou delegátky dát své dítě. A nejsou omezeny*

³⁷ Respondentka měla na mysli vnitrostranickou diskuzi o postavení žen ve straně a politice obecně.

tím, že musí zůstat doma a hlídat děti. Nicméně zpětná vazba byla taková, že stejně si to každá ta žena udělala tak, aby hlídal dítě někdo doma, babičky, partneři atd.“

5.1.2.2. Členství

Členství v SDŽ je otevřeno všem ženám, které jsou starší 18 let a mají české občanství. Ve Statutu SDŽ je uvedena ještě jedna podmínky členství: *„Členství v SDŽ je neslučitelné se souběžným členstvím v jiné politické straně než v ČSSD. V takovém případě členství v SDŽ buď nevznikne, nebo automaticky zaniká.“* (Statut SDŽ) Pozitivní je zcela jistě to, že členství v SDŽ není nutně provázáno se členstvím v ČSSD. To dává možnost participovat v tomto spolku i ženám, které ač sympatizují s myšlenkami SDŽ, z nějakých důvodů nejsou členkami strany. Respondentka k podmínkám členství říká následující: *„V SDŽ mohou působit i ženy, které nejsou členkami strany. Může se angažovat kdokoliv, ale nesmí být samozřejmě členem jiné politické strany než ČSSD.“*

Ve stanovách je striktně uvedeno, že členkami mohou být pouze ženy, proč? Autorka se ptala, zda SDŽ nepřemýšlely nad tím umožnit členství i mužům. V zahraničí bývá mužská aktivita v rámci ženských frakcí poměrně vítána. *„Ale i muži mohou být členy SDŽ. Dokonce jsme takové případy měly.“*

Dále se autorka dotazovala na osobní důvody, které respondentky vedly k participaci v SDŽ. *„Zhruba v 16 letech jsem poznala svého nynějšího manžela a ten mě přivedl do Mladých sociálních demokratů. Tam jsme pořádali různé akce. Často se stávalo, že jsme tyto akce pořádaly společně s SDŽ. Téma žen mě začalo zajímat, a proto jsem v 18 letech vstoupila do sociální demokracie i do SDŽ. Tím, že jsou tyto organizace vzájemně propojené, viděla jsem ve svém zapojení velký smysl a potenciál.“* Jako důležitý impuls ke vstupu do SDŽ hodnotí respondentka to, že hnutí se stalo místem, kde mohla konzultovat svoje nápady a následně je i prosazovat.

V další části rozhovoru autorka zjišťovala, zda měla respondentka konkrétní očekávání od svého působení v SDŽ. Respondentka očekávala především zisk nových informací a nových kontaktů, které by následně mohla využít v rámci své aktivní politické kariéry.

Následně respondentka hodnotí vliv své angažovanosti v SDŽ na svou politickou kariéru. Vnímá, že její působení v SDŽ ovlivnilo nejen její politickou kariéru, ale i její osobnost. *„Byla jsem statutární místopředsedkyně celorepublikových Mladých*

sociálních demokratů, což byla funkce, která vyžadovala velkou zodpovědnost za celou tu organizaci. Člověk získal neuvěřitelné množství zkušeností, ale ty získávám i v SDŽ. Zkušenosti a kontakty pomohly i k mému osobnímu rozvoji a k tomu, že si člověk uvědomil, že tato angažovanost má cenu.“ Respondentka podotýká, že působení v podobném typu organizace je dobrým počátečním bodem pro další politickou kariéru.

V poslední otázce zaměřené na členství se autorka dotazovala, zda si respondentka myslí, že je obecně mezi českými ženami zájem o participaci v podobném typu organizace? Respondentka odpovídá takto: *„Myslím si, že mnoho žen o existenci těchto organizací vůbec neví. Neví o možnosti, že něco takového je, že existuje místo, kde se mohou s někým podělit o svůj názor a svoje zkušenosti. A také se něco nového dozvědět. Ženy, které nejsou členkami ČSSD, tak se o přidružené organizace politických stran nezajímají.“*

5.1.2.3. Bariéry a strategie

Na začátku této kapitoly autorka zjišťovala názor respondentky na zastoupení žen v českém politickém systému. Ta jej hodnotí jako nedostatečné. *„Myslím si, že žen je v politice méně, než by si zasloužily. Určitě to však není způsobeno tím, že by ženy nebyly dostatečně schopné.“* Jako dostatečné by respondentka hodnotila již 30% zastoupení žen v politice. V kontextu této odpovědi se autorka dotazuje na bariéry, které způsobují tento současný stav nedostatečného počtu žen v politice. Dle respondentky na ženy působí převážně individuální překážky, které jim znesnadňují působení v politice. Jako zásadní spatřuje vlastní rozhodnutí ženy chtít se politiky účastnit. *„A je to o tom sama se rozhodnout a překonat vlastní strach. Vlastní strach ze zodpovědnosti, z projevů na veřejnosti, vystupování před kamerami. Vlastní strach z toho, že budete více pod tlakem a více pozorovaná. Těch aspektů, které působí na ženy je mnohem více než jich působí na muže.“*

Další otázka směřovala na existenci konkrétních strategií či mechanismů, kterými se SDŽ snaží působení výše zmíněných překážek mírnit. Primární činností, kterou se SDŽ snaží snižovat bariéry je předávání zkušeností mezi jednotlivými členkami. Jako další zmiňuje respondentka pořádání seminářů. Tuto aktivitu srovnává s obdobnými činnostmi Mladých sociálních demokratů, s jejichž fungování má bohatou zkušenost, jak bylo uvedeno výše. *„Když jsem byla v předsednictvu Mladých sociálních demokratů, tak jsme dělali téměř každý měsíc nějaký vzdělávací seminář, například seminář na téma práva,*

školení. Měli jsme pozvaného nějakého odborníka, který nám k tomu něco řekl. Poté probíhala diskuze a workshopy. Něco podobného, ne ale až v takové míře, funguje i v SDŽ.“ Dodává, že semináře probíhají jednou až dvakrát ročně na témata, které si členky a členové sami zvolí. Respondentka dále upřesňuje, že: *„Akce jsou zaměřené na to, aby člověka obohatily. Teď například chystáme seminář na téma komunální politika, kde si budeme vyměňovat informace a zkušenosti z této úrovně politiky.“* Jako hlavní důvod, proč SDŽ nejsou tolik aktivní, jako Mladí sociální demokraté, označuje věkovou strukturu členské základny SDŽ, ve které dominují starší ženy důchodového věku.

Poslední otázka této podkapitola zjišťovala, zda mohou SDŽ mírnit vliv i institucionálních bariér, které bývají výzkumníky často označovány jako zásadní překážka znesnadňující vyšší zastoupení žen v politice. Autorka se respondentky ptala, jestli má hnutí SDŽ možnost ovlivňovat proces sestavování kandidátních listin ve prospěch žen. Respondentka zmiňuje, že SDŽ mohou vydávat doporučení. Tato doporučení uvádí konkrétní pořadí žen na daných kandidátních listinách, které následně hnutí podporuje a prosazuje. Jsou to ovšem nezávazná doporučení, která nemusí být respektována. Respondentka následovně vysvětluje, že v rámci ČSSD je v tomto procesu uplatňována kvóta: *„Ve stanovách ČSSD je dané, že na kandidátních listinách musí být určité procentuální zastoupení opačného pohlaví. Ve vnitrostranickém referendu bylo schváleno, že zastoupení opačného pohlaví musí být 40%³⁸.“* Zmiňuje, že o schválení této kvóty se zasadily i SDŽ. Dále respondentka dodává, že to není jediná kvóta, která zvyšuje participaci žen v politice ČSSD. Tou druhou je kvóta uplatňovaná na konferencích strany. Respondentka ji popisuje následovně: *„Na konferencích,*

³⁸ Tato kvóta je přímou součástí stanov ČSSD. Upravuje ji článek 48, odstavec pátý, ve kterém je psáno následující: *„Alespoň 40 % všech kandidátů na kandidátkách do zastupitelstva kraje a Poslanecké sněmovny musí tvořit osoby opačného pohlaví.“* (Stanovy ČSSD) Toto opatření se může jevit jako vhodné řešení problému nedostatečného počtu žen v politice. Jeho velkým problémem je však to, že blíže nespecifikuje konkrétní umístění těchto 40 % kandidátů opačného pohlaví. ČT24 před volbami do Poslanecké sněmovny ČR odvysílala v září 2017 sérii předvolebních debat. Během jedné z nich, nesla podtitul Společnost a kvalita života, a byla odvysílána 20. 9. 2017, zazněla přímá kritika této kvóty. Miroslava Němcová, kandidátka do Poslanecké sněmovny za ODS kritizovala, že ČSSD si stanovila tuto kvótu pro sestavování kandidátních listin, ale ženy byly umístěny na nevolitelná místa v případě krajských kandidátek. To Němcová nehodnotí jako efektivní řešení nedostatku žen v politice (ČT24 2017).

okresních a krajských, ale i na celostátním sjezdu je uplatňována kvóta zajišťující minimálně 25%³⁹ podíl žen z celkového počtu delegátů.“

V kontextu institucionálních bariér respondentka také vyzdvihuje formu ženské solidarity, která mezi jednotlivými členkami SDŽ existuje: *„To je obecný rys celého hnutí SDŽ, když máme konference a na kandidátce je nějaká žena, tak i když ji osobně neznáme, tak bychom jí automaticky daly svůj preferenční hlas. Chceme jí všechny podpořit a pomoci jí. Takže mezi námi funguje ženská solidarita v obrovské míře“*

5.1.2.4. Vztah ČSSD a SDŽ – ovlivňování stranické politiky

Další část rozhovoru mapovala vztah, který panuje mezi ČSSD a hnutím SDŽ. Dle odpovědi respondentky je tento vztah kladný, vymezený primárně stanovami. Zmiňuje, že občas je možné se v rámci strany setkat s jedincem, který má negativní postoj k SDŽ kvůli členské struktuře tohoto hnutí: *„Je možné se ve straně setkat s předsudky vůči složení SDŽ. Někteří vnímají členky SDŽ jako důchodkyně, které si vymýšlí hlouposti. Ale to je jeden názor, který je často ovlivněn vlastní zkušeností z kraje či okresu.“* Blíže se ke vztahu strany a hnutí nevyjadřovala.

Následně se autorka dotazovala na to, jestli mohou SDŽ reálně ovlivňovat stranickou politiku strany. SDŽ se, stejně jako další zkoumané ženské frakce, snaží na politickou agendu ČSSD působit. Tento vliv má však především formu různých doporučení. Ty charakterizuje respondentka následovně: *„SDŽ vydá doporučení nebo usnesení, a to se předává dále po stranické linii, kde se jimi následně zabývají stranické orgány ČSSD. Ale nejsou pro ně zavazující. Je to spíše jen námět k další možné diskuzi.“* Dodává, že již zmíněná 40% kvóta pro opačné pohlaví, která je uplatňována v procesu sestavování kandidátních listin do zastupitelstev krajů a Poslanecké sněmovny vzešla z podnětu SDŽ a následně byla odhlasována ve vnitrostranickém referendu.

³⁹ Tato kvóta je ve stanovách ukotvena článkem 36, odstavcem čtvrtým, který říká: *„Volební řád pro volbu delegátů na OK, KK a Sjezd ČSSD, jakož i pro volbu členů KVV a ÚVV musí zabezpečovat zajištění podílu zastoupení žen ve výši nejméně 25 % a mladých členů ČSSD do 30 let věku ve výši nejméně 10 % z celkového počtu delegátů nebo členů těchto orgánů, pokud to stav členské základny umožňuje.“* Doplnuje ho odstavec pátý: *„Není-li podíl zastoupení žen a mladých členů ČSSD do 30 let věku zajištěn přímou volbou, rozhodne volbou o doplnění příslušný orgán ČSSD. V případě Sjezdu ČSSD je tímto orgánem ÚVV.“* (Stanovy ČSSD) Do roku 1999 mělo vedení SDŽ pravomoc doplňovat ženy do těchto orgánů z řad svých členek, aby byla naplněna ona 25% kvóta. Na sjezdu strany ve stejném roce došlo ke změnám stanov, které delegovaly toto právo na příslušné orgány. To vedlo ke snížení vlivu SDŽ ve stranické struktuře. Od roku 1999 jsou do výše zmíněných orgánů jmenovány ženy bez ohledu na jejich členství v SDŽ, což vede k tomu, že bývají nominovány ženy, které se o problematiku ženských práv nezajímají (Marksová-Tominová: 2005: 4).

5.1.2.5. Argumenty pro vyšší zastoupení žen v politice

V této části rozhovoru se autorka dotazovala respondentky na to, jaké jsou dle jejího názoru hlavní důvody podporující vyšší politickou reprezentaci žen v politice. Odpověď respondentky na otázku, proč bychom měli chtít víc žen v politice byla následující: „*Já si myslím, že ženy mají jiný pohled na svět a odlišné názory než muži. A je potřeba, aby politické orgány fungovaly jako vyvážená názorová fóra. V politice je zásadní, aby během rozhodovacího procesu zazněly obě životní perspektivy, mužů i žen.*“

Následně autorka zjišťovala, zda si respondentka myslí, že větší zastoupení žen v politice reálně ovlivní fungování českého politického systému. Představitelka SDŽ odpovídá takto: „*Já si myslím, že určitě. Politika by nebyla místy až tak tvrdá, jako je teď. Navíc by se jistě změnil i její obsah, protože ženy by přinesly nová témata, nové myšlenky, možná celkově nový směr politiky. Na druhou stranu, když vezmu čistě ženský kolektiv a čistě mužský, mám osobní zkušenosti s oběma. Tak ani jeden nefunguje dostatečně dobře.*“ Jako zásadní proto označuje komunikaci mezi muži a ženami, která může vést k opravdu efektivní spolupráci v oblasti politiky.

5.1.2.6. Budoucnost spolupráce a dosavadní největší úspěch SDŽ

Poslední část rozhovoru směřovala ke dvěma tématům. V rámci prvního z nich se autorka dotazovala respondentky na ustavení ženské organizace, která by sdružovala ženy napříč politickým spektrem. Respondentka se k možné spolupráci staví částečně negativně a zmiňuje, že takovéto spolupráci brání především názorové rozdělení žen, které působí v rámci jednotlivých politických subjektů napříč stranickým spektrem. Tento argument prezentuje na spolupráci SDŽ a Oranžového klubu: „*Důvod, proč spolu nespolupracujeme je právě ona názorová odlišnost. Jsou témata, na kterých se nikdy neshodneme.*“ Nakonec však toto téma uzavírá konstatováním, že tento typ spolupráce je nejspíše možný, vše záleží na individuálních ženách, které by se v tomto projektu angažovaly. Naznačuje však, že SDŽ by nejspíše nebyly hlavním iniciátorem podobné spolupráce.

V rámci druhého a současně i posledního tématu, na které se autorka v rozhovoru dotazovala, měla respondentka vyzdvihnout dosavadní největší úspěch SDŽ. Respondentka velice stručně odpovídá, že osobně považuje za největší úspěch hnutí SDŽ uskutečnění vnitrostranického referenda, na kterém byla odhlasována

již výše zmíněná 40% kvóta pro opačné pohlaví, která je uplatňována na kandidátních listinách pro volby do zastupitelstev krajů a Poslanecké sněmovny.

5.2. Ženská organizace v KDU-ČSL – Sdružení žen KDU-ČSL

Rozhovor autorce poskytla paní Marie Jílková. Sdružení žen KDU-ČSL (dále jen Sdružení žen) je jedinou ženskou organizací fungující ve straně KDU-ČSL, jak je již z názvu patrné. Tato ženská frakce byla založena ustavujícím sněmem Sdružení žen KDU-ČSL, který se konal 2. října 2004 v Praze (Stanovy Sdružení žen KDU-ČSL). Ustavujícímú sněmu však předcházelo dlouholeté snažení žen působících v KDU-ČSL o vytvoření organizace podobného typu. Respondentka k založení Sdružení žen říká: *„Sdružení žen KDU-ČSL opravdu vzniká až v roce 2004, nicméně v 90. letech existovaly kluby křesťanských žen, které zakládala Ivana Janů. Ty fungovaly jako taková neformální přidružená organizace ke KDU-ČSL, která sdružovala političky KDU-ČSL. Ale nebyla to formální ženská frakce, ta vzniká až ve zmiňovaném roce 2004. V tomto roce to začalo postupně vyrůstat. Motorem byly ženy ze Zlínského regionu. Především Eva Nováková, která byla poslankyně. Na její snažení navázala její dcera Michaela Šojdrová, která byla zvolena poslankyní, když už byla Eva Nováková senátorkou. Ve Zlínském kraji, tam tyto tendence vyrůstaly. Byla tam velmi silná ženská síla, která byla oním motorem vzniku celostátní organizace.“*

Aktivita poslankyně Šojdrové a dalších žen ze Zlínského kraje přitahovala stále více členek KDU-ČSL, které se tématu větší participace žen v politice začaly věnovat v rámci stranických diskuzí. To vedlo v březnu 2004 během konání semináře Žena a křesťansko-demokratická politika ke zformulování tzv. Domanínské výzvy, ve které členky KDU-ČSL iniciovaly vytvoření ženské frakce po vzoru západních demokratických stran (Matúšková 2004). A na začátku října 2004 byla vytvořena oficiální ženská organizace nesoucí název Sdružení žen KDU-ČSL dle platných stanov⁴⁰ KDU-ČSL.

Důvody vedoucí ke vzniku Sdružení žen popisuje respondentka takto: *„Myslím si, že tím hlavním důvodem byla právě dlouhodobě vnímaná nízká reprezentace žen*

⁴⁰ Sdružení žen KDU-ČSL vzniká dle § 9 odstavce 10: *„V rámci strany se mohou ustavit profesní, zájmová či regionální sdružení nebo kluby. Řídí se vlastními statuty, které nesmí být v rozporu se základními stranickými dokumenty a které schvalují příslušné výbory strany. V případě, že činnost nebo statuty těchto sdružení nebo klubů odporují základním stranickým dokumentům a současně se tato sdružení nebo kluby odvolávají na jakékoli spojení nebo závislost na KDU, pak celostátní výbor strany jejich činnost pozastaví, případně je rozpustí. Proti tomuto rozhodnutí se lze odvolat k celostátnímu rozhodčímu sboru do 15 dnů.“* (Stanovy KDU-ČSL)

v *politice. A to, že se tomu tématu nikdo nevěnoval.*“ To respondentka uvádí i ve svém výzkumu k diplomové práci, kde ustavení Sdružení žen vnímá jako završení dlouhodobých snah žen, ale i mužů o vybudování první řádné ženské frakce, která bude prosazovat rovné zastoupení žen, nejen v rozhodovacích procesech (Jílková 2005: 71).

5.2.1. Cíle a funkce Sdružení žen

Jak bylo uvedeno ve čtvrté kapitole této práce, neexistuje žádný univerzální předpis toho, jaké specifické funkce mají ženské organizace v konkrétním politickém systému či uvnitř politické strany plnit. Každá ženská frakce si stanovuje vlastní cíle, o jejichž dosažení usiluje. Sdružení žen definuje svoje cíle v těchto pěti oblastech:

- vyjadřovat se k aktuálním politickým a celospolečenským problémům a podávat návrhy a náměty podporující úsilí o jejich řešení
- reagovat na problémy, které se dotýkají ženy a rodiny a které jsou ovlivněny situací rodin. Formulovat, provádět a sledovat politiku s ohledem na ženu a rodinu
- spolupracovat s představiteli a orgány KDU-ČSL na všech úrovních
- prosazovat oprávněné nároky na zastoupení žen v orgánech KDU-ČSL a v zastupitelských sborech (minimální 30 % zastoupení žen)
- spolupracovat s ostatními i zahraničními, především ženskými, rodinnými a dalšími organizacemi v zájmu naplnění cílů sdružení
- V souladu s výše uvedenými cíli sdružení zaměří svoji činnost především na pořádání vzdělávacích, výchovných, kulturních a společenských akcí (Stanovy Sdružení žen KDU-ČSL)

Právě poslední bod, pořádání vzdělávacích, výchovných, kulturních a společenských akcí označuje respondentka jako prioritní oblast zájmu Sdružení žen. *„Hlavní věc je vzdělávání žen, tedy posilování jejich kompetencí, díky kterým se umí lépe interně obhájit.“* Dále vyzdvihuje aktivitu pražské organizace Sdružení žen, která se angažuje i v jiných oblastech. *„Hodně aktivní je pražská organizace, která se zapojila do podpory žen ve vědě prostřednictvím seminářů, což bylo téma před rokem, před dvěma. Takže postavení žen ve vědě, doktorandek a podobně. Potom řešily i samoživitelky. Ale vedle toho jsme dělaly různé vzdělávací akce na celkovou podporu žen.“* V rozhovoru také zdůraznila, že aktivity Sdružení žen jsou orientovány především dovnitř strany. Jejich úkolem je dále otevírat téma žen uvnitř stranické struktury.

5.2.2. Členství

Stanovy Sdružení žen shrnují podmínky členství velmi stručně: „*Členkou se může stát každá žena starší 18 let, která se chce podílet na činnosti Sdružení žen a souhlasí i s jeho stanovami.*“ (Stanovy Sdružení žen KDU-ČSL) Členství tedy není výlučně spjata se členstvím ve straně KDU-ČSL. Sdružení žen je otevřeno jak členkám, tak i ženám sympatizujícím s jeho činností. To autorka hodnotí velmi pozitivně. Stanovy Sdružení žen však vůbec nereflektují, zda je možné i členství mužů v této frakci. Respondentka hovoří o možném členství mužů následovně: „*Byli i takoví, co projevíli zájem o členství. Byl to zájem konkrétní. Ale bylo to vnímáno spíše jako bizarní legrace. Takže to nebylo bráno nijak vážně. Já si myslím, že z toho názvu jasně vyplývá, že je to sdružení žen. Není to Oranžový klub nebo něco podobného. Nemá to nějaký jiný název. Tím, že je tato organizace definovaná jako Sdružení žen, je de facto vyloučena účast mužů. Ale já to v poslední době vnímám jako hrozně silné téma. A různě si o tom čtu, že bez mužů se ta naše situace nepohne.*“ Respondentka spatřuje největší problém v tom, že se akcí, které Sdružení žen pořádá, účastní vždy pouze ženy. Muži a priori odmítají účast na těchto akcích, které pořádají ženy. Respondentka zdůrazňuje důležitost spolupráce těchto dvou skupin, tedy mužů a žen, která by mohla být efektivní strategií k dosažení změny. „*Mluvila o tom i poradkyně Hilary Clinton, která měla v jedné prezentaci slide, který říkal, že se ženy s muži musí domluvit.*“

Další oddíl otázek autorka směřovala na osobní rovinu členství respondentky v této ženské frakci. Tedy na vlastní motivy, které vedly respondentku k participaci ve Sdružení žen a zda měla i konkrétní očekávání od tohoto členství. „*Já o tom vlastně pořád přemýšlím, co jsou kořeny mého angažmá. Považuji se za feministku v KDU-ČSL, což je poměrně ojedinelé. Muži s tímto termínem hodně zápasí. A pro mě je hrozně důležité téma spravedlnosti. Takže když vnímám nějakou nespravedlnost, tak mám potřebu se vůči ní vymezit. Vlastně mě to téma žen v politice hrozně vnitřně vybudilo. Prostě jsem to pociťovala jako zásadní nespravedlnost. Proto když Sdružení žen v roce 2004 vzniklo, téměř okamžitě jsem do něj vstoupila. Následně jsem se tomu tématu věnovat i na vysoké škole, když jsem v roce 2005 psala magisterskou práci reflektující tuto problematiku. Od té doby se tomu věnuji pořád.*“ Respondentka celé téma ženské politické reprezentace vnímá velmi osobně. Jako jeden z dalších hlavních důvodů svého zapojení ve Sdružení žen označuje pomoc dalším ženám. Vidí zde možnost, že prostřednictvím působení v této organizaci může aktivně podporovat jiné ženy v jejich

politické kariéře. Je to reakce na níže popsanou situaci, kterou respondentka prožila. „Často se setkávám s tou situací, kdy ženy sice verbálně podporují ostatní ženy, ale když na to dojde, tak oni neudělají ty kroky, kterými by je podpořily. A znám pár výjimečných osobností, které tohle to dělají, že těm ostatním ženám otevírají dveře a tlačí je nahoru. A já se chci zařadit mezi ně.“ Následně popisuje další problém českých političek, kterým je nedostatek solidarity s jinými ženami-političkami: „Problém vidím v tom, že když se nějaká žena dostane do vyšší pozice, nepomáhá. Je to asi logické, že pokud se dostanete do nějaké pozice chcete si jí užít. A je jen několik málo žen, které dělají opak viz. Michaela Šojdrová. Ta se aktivně snaží pomáhat. Autenticky podporuje ženy a je jen málo takových, které jiné ženy vytahují, oslovují a podporují.“ Členství ve Sdružení žen respondentka vnímá jako možnost, jak se stát jednou z těchto výjimečných ženských osobností, které aktivně pomáhají zvyšovat politickou reprezentaci žen.

Na otázku, směřující ke konkrétním očekáváním, která si respondentka pojila s participací ve Sdružení žen či celkovým fungováním této ženské frakce, reaguje poměrně negativně: „Myslela jsem si, že celá ta organizace bude respektovanější. Vím, jak to funguje v západní Evropě, kdy to jsou opravdu standartní a respektované součásti politických stran. Konkrétně v CDU, Frauen Union je prostě špička. A to se tady vůbec nepodařilo. Muži na to koukali s hrozným pohrdáním. A řekli si, no, tak ženský se ‚vyskáčou‘ a bude klid. A tímto způsobem k tomu přistupovali. Já jsem měla očekávání, že se posuneme k tomu západnímu standardu víc. Zatím to tak nefunguje.“ Potenciální změnu k lepšímu vidí v generační obměně Sdružení žen. První generace, která ženskou frakci v roce 2004 zakládala, již dle slov respondentky, „pomalou dodýchává“. A je potřeba, aby byla nahrazena novými tvářemi. Naopak poměrně pozitivně hodnotí vliv Sdružení žen na její vlastní politickou kariéru: „Ve volbách do Evropského parlamentu jsem kandidovala dvakrát a jednou v parlamentních na poměrně vysokých pozicích. A myslím si, že kdybych nebyla ve Sdružení žen nebo nebyla tak hlasitá, já jsem byla hodně hlasitá a hodně radikální. Tak kdybych nebyla a neměla za sebou tu organizaci nebo minimálně ty ženy, které v té organizaci byly, typu Michaela Šojdrová, tak bych nebyla tak vysoko. Takže si myslím, že to efekt na moji kariéru mělo.“

Poslední otázka z oblasti věnované členství, směřovala na obecný zájem o členství v ženské organizaci tohoto typu. Respondentka popisuje zájem o participaci ve Sdružení

žen jako spontánní a sporadický. Jako hlavní důvod tohoto stavu označuje negativní vnímání jakéhokoli spojení se stranickostí. To se týká především starších žen, které za sebou mají již pracovní zkušenost a objeví v sobě potřebu se nějakým způsobem zapojit do veřejného dění. Ty si následně vybírají raději aktivitu v rámci komunitních věcí, protože stranickost je pro ně kontaminována. Potenciální členky vidí v mladých ženách, jejichž důvody participace jsou pragmatického rázu. *„Mladé to baví, protože je to nějakým způsobem spojené s vysokou školou s vytvářením vztahů, networkingem. Ale to „dospělé“ ženy už to nemají za potřebí. Pro ně je to další schůzování navíc. Takže se do toho úplně nehrnou.“*

5.2.3. Bariéry a strategie

Respondentka považuje zastoupení žen v české politice za nedostatečné. Autorka rozhovor dále směřovala na oblast bariér, které znesnadňují ženám působení v politice. Jako zásadní překážku, která působí na ženy při vstupu, ale i během jejich dalšího kariérního postupu v politice, označuje respondentka individuální bariéry v kombinaci se stereotypním vnímáním ženy pouze jako matky: *„Myslím si, že první důvod, proč se do toho ty ženy neženou je zásadní vliv individuální bariéry. U nás je adorovaný kult mateřství, tudíž to, že by se žena v rámci svého produktivního věku stala poslankyní nebo ministryní, to není vnímáno úplně dobře. Pokud se do toho přesto pustí, musí s tím být ona sama velmi dobře srovnaná a musí to mít doma zajištěné. Hlavní je to samotné rozhodnutí, že se do toho chce pustit.“* Působení této bariéry pozoruje i na své politické kariéře. *„Já to mám v tuhle chvíli třeba takhle. Mám dvě malé děti a v tuhle chvíli stojím stranou, protože se nechci připravit o to, jak vyrůstají. Já bych z toho neměla dobrý pocit.“* Jako další silnou vnitřní překážku v rozhovoru identifikovala nízké sebevědomí žen, které jim může bránit v angažování se v politice: *„Ženy často trpí tím, že ty věci některé neznají tak dokonale, nebo většinou mají jen ten pocit, že to téma tak neovládají, že nejsou tak dobré jako muži, že kdyby je postavily vedle Kalouska, tak že by si s ním neporadily.“* S čímž respondentka určitě nesouhlasí.

Následující část rozhovoru se zabývala institucionálními bariérami, které jsou badateli velmi často označovány jako hlavní důvody, které způsobují nedostatečné politické zastoupení žen. Konkrétně proces sestavování kandidátních listin však členka Sdružení žen nevnímá jako nějaký zásadní problém, který v KDU-ČSL znesnadňuje zastoupení žen v politice. Uvádí příklady mechanismů primárních voleb, které předchází

sestavování kandidátních listin pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Ty se v KDU-ČSL liší kraj od kraje. Respondentka představuje situaci ve třech regionech, s jejichž fungováním byla během své politické kariéry blíže seznámena: „V Praze je to tak, že každý člen hlasuje pro kandidáta. Tam kdyby byla výrazná ženská osobnost, která nebude kontroverzní, tak by měla určitě šanci. Ale Praha tam teď nikoho takového nemá. Ale osobně si umím představit několik konkrétních žen, které kdyby o to měly zájem, tak je okamžitě lidi dostanou nahoru. Tam je to opravdu otevřená soutěž. Zatímco v Pardubickém kraji je zásadní rozhodnutí krajského předsedy. Ten byl v době mého působení tam, poměrně osvícený a řekl, že bez účasti žen na kandidátce to nepůjde, takže pojďme a na prvních třech místech jsme byly dvě ženy. Ale bylo to jeho rozhodnutí a jeho sdělení delegátům nominační konference, která potom rozhodla. Posledním krajem, kde vím, jak to chodí, je Jihomoravský kraj, kde jsem se účastnila primárek teď⁴¹. V tomto kraji je ta situace mnohem více kompetitivní.“

Dále respondentka popisuje element ženské solidarity a spolupráce, pomocí kterého vybojovaly umístění ženské kandidátky na jednom z předních míst kandidátní listiny Jihomoravského kraje: „U nás hrozilo, že by první žena-kandidátka obsadila až sedmé místo, což bylo pro ostatní ženy nepřijatelné. V první desítce jsme sice kandidovaly tři nebo čtyři ženy, ale v té první sedmičce byla největší přetlačovaná mezi delegáty. Takže jsme se těmi ostatními ženami, které kandidovaly v té první desítce, dohodly, že tu jednu společně podpoříme. Ať nám ostatní nedávají hlasy, ale dají ho jí, abychom podpořily její úspěch. A to se podařilo. Ona se dostala na myslím páté nebo čtvrté místo, ale bylo to přesně jenom proto, že jsme projevíly ženskou solidaritu a řekly jsme OK, my o to nestojíme, dejte to jí. I když jsme věděly, že není úplně optimální kandidátka. Ale v zájmu toho, aby tam byla alespoň jedna žena, jsme tento úrok udělaly a podařilo se to. To bylo poměrně šokující pro Stanislava Juránka, který je velká celebrita na jižní Moravě a usilovat o páté místo na kandidátce namísto ní. Takže jak říkám, záleží kraj od kraje, jak si ty vnitrostranické mechanismy nastaví. Občas to je to o těžkém vyjednávání a tady u nás obzvlášť. Víím, že jiné strany fungují na základě toho, kolik, kdo zaplatí. Úplně reálně je to příklad ANO. ANO má odstupňovaná místa na kandidátkách a k tomu je přiřazena finanční částka.“ Respondentka také podotýká, že vliv institucionálních bariér klesá úměrně s úrovní politiky: „Co se týkalo evropských voleb,

⁴¹ Ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 2017.

tak tam ty primárky byly na sjezdu dvakrát. Protože to jsou volby druhého až třetího řádu, nevýznamné pro lidovce, tak tam stačilo mít dobrý projev. Krajské nevím, ty se řeší méně a komunální ty jsou nejjednodušší, tam stačí říct. A myslím si, že je to možné být nahoře.“

Další otázka směřovala na možné strategie či mechanismy, kterými by se daná ženská organizace snažila působení těchto bariér zmírňovat. V rámci Sdružení žen můžeme za tento typ činnosti označit školení a semináře, které frakce pořádá“ *„Jsou to převážně školení, která jsme dělaly před volbami pro kandidátky. Jsou to klasické akce zaměřené na takové ty soft skills – měkké věci. Měly jsme jeden seminář, ten byl velmi zajímavý. Kam se nám podařilo pozvat muže i ženy a bavili jsem se o tom, jestli mají kvóty smysl nebo ne.“* Jak už je výše zmíněné, a priori odmítání participace mužů na akcích pořádaných Sdružením žen, respondentka chápe jako zásadní problém. Proto tento konkrétní seminář vnímala pozitivně. Sama jej hodnotí jako velmi zajímavý moment, kdy během semináře přítomní muži pochopili některé argumenty, proč je důležité se o toto téma zajímat a proč jsou kvóty tím zásadním mechanismem pro řešení této problematiky.

Autorka se dále v kontextu výše zmíněných strategií tázala na to, zda má Sdružení žen jakoukoli možnost zasahovat do mechanismu sestavování kandidátních listin a ovlivňovat ho ve prospěch vyššího zastoupení žen. Účast na tomto procesu by mohla mít pozitivní účinek na snižování vlivu institucionálních bariér. Respondentka odpovídá takto: *„Jak už jsem říkala, v jednotlivých krajích jsou aplikovány různé mechanismy sestavování kandidátek. Sdružení žen nemá žádné pravomoci zasahovat do kandidátních listin. Nemáme ani žádná vyhrazená místa. Jediným orgánem, který může do již uzavřených listin zasahovat, je celostátní výbor. Je to druhý nejvyšší orgán strany, který má asi 13-14 lidí a ten má právo zasahovat do už uzavřených kandidátek z krajů. Takže kraj se dohodne na nějakém pořadí, pošle to do centrály a celostátní výbor má ještě možnost udělat změny, přehodit místa, někoho vyškrtnout a podobně. Párkrát se to stalo, ale nebylo to nikdy ve prospěch žen.“*

5.2.4. Vztah KDU-ČSL a Sdružení žen – ovlivňování stranické politiky

Další podkapitola přibližuje vztah, který panuje mezi danou politickou stranou a její ženskou frakcí. Respondentka popisuje vztah mezi KDU-ČSL a Sdružením žen následovně: *„Formálně je tento vztah velmi blízký, protože ve stanovách KDU-ČSL je § 9, který říká, že v rámci strany mohou vznikat sdružení, která jsou součástí strany.*

Z toho vyplývají určitá práva těchto organizací. Jsou zvané na sjezd, mají přístup na jednání orgánů, pokud o to požádají a podobně. A Sdružení žen vzniklo právě podle tohoto modelu. Není to samostatná právní entita, není to občanské sdružení, je to přidružená organizace, takže jsme součástí KDU-ČSL. Ten formální vztah je z tohoto hlediska velmi blízký. Dostáváme peníze na provoz od strany, počítá s námi a jsme prostě standartní součástí politické strany.“ Vymezení vztahu pouze v rovině formálnosti vedlo autorku k doplňujícím otázkám, které by vztah více konkretizovaly. Autorka se dotazovala, jestli má tato vazba i svou praktickou rovinu. Tedy zda ženská frakce funguje například jako konzultační a poradní orgán strany pro ženská témata? Odpověď byla velmi stručná. „*Ne.*“ Respondentka pokračovala v bližším představení vzájemného vztahu strany a Sdružení žen: „*Já bych to nazvala dimenzí osina. Víme, že to musíme mít. V KDU je silný rozměr do EPP (Evropská lidová strana). A tam vidí, že je to žádoucí z hlediska vnímání dané strany jako prozápadně orientované, standartní a proevropské. Takže z tohohle důvodu to jakoby trpí, ale nijak významně se v tom neangažují. Když je třeba zveme na sněmy nebo tak, tak o to není úplně zájem. To je takový indikátor toho vztahu. Nicméně máme prostor vystoupit na sjezdu jako jedna z organizací. Takže bych řekla, že je to spíše takový trpěný vztah. Jak jsem však zmínila před tím, vztah funguje na bázi formálnosti. Odškrtli jsme, že máme ženskou frakci, to nám stačí a dělejte si, co chcete. Ale moc nás nezajímá, co děláte.“*

Autorka se po tomto vyjádření ptala na existenci reálného odporu v rámci strany KDU-ČSL vůči fungování Sdružení žen. Otázka vyvstala z výše uvedeného, ze kterého je patrné, že velkou podporu tato ženská frakce zevnitř vlastní politické strany nemá. „*Odpor tam vyloženě není, ale podpora tam také chybí. A myslím si, že ta opatření, která navrhujeme třeba i v jiných oblastech, nejen ta politická, tak jsou a priori vnímaná už s odstupem. Tam už je ten předsudek, že je to a priori hlupost, protože to vzešlo od kabrhelky⁴², které navrhují kvóty, takže to pojd'me shodit ze stolu.“* Jaké jsou hlavní důvody, které stojí za takto vymezeným vztahem? Respondentka zmiňuje vliv ideologie lidové strany a jistou konzervativnost v myšlení mužského vedení strany. „*Jsou to prostě konzervativní kluci, kteří v tomto duchu byli vychovávaní a neumí přemýšlet jinak o světě. Byli tam i světlé výjimky, to byl Gabal, který je ale sociolog a ty věci má nasáté odjinud.*

⁴² Jako „kabrhelky“ byly v době komunistického režimu označovány členky Československého svazu žen. Takto titulovány byly podle své předsedkyně Marie Kabrhelové (Sígl nedatováno). Dodnes bývá toto pojmenování používáno pro hanlivé označení žen aktivních v politice.

Postupně musíme ty muže trochu upravovat, aby byli vůči této problematice citlivější, a i obecně vůči ženám. Oni je prostě opravdu mají jako servis. Ale není to pejorativní, že by se k nim nechovali hezky. Ale pro ně jako žena, ne že by vyloženě patřila do kuchyně, ale myslí si, že je to tak správnější. Respektují, že jsou ženy političky, ale pro ně je to spíše anomálie. Jak říkám, oni to respektují, ale určitě tomu nebudou napomáhat. Navíc je jejich voličské skupiny v tomto konzervativním vidění světa utvrzují. Takže oni se trochu bojí vystoupit.“

V rámci tohoto oddílu otázek se autorka mimo jiné dotazovala i na to, jak ženská frakce ovlivňuje stranickou politiku. Otázky by měly mapovat reálný vliv Sdružení žen na politickou agendu KDU-ČSL. Jednou z hlavních funkcí ženských frakcí působících ve vnitřní struktuře politických stran by mělo být ovlivňování stranických politik z ženské perspektivy, tak jak je uvedeno ve čtvrté kapitole. Plní tuto funkci Sdružení žen? Respondentka reaguje takto: *„Snažíme se o to, ale je to spíše nahodilé a nesystémové. My to můžeme dělat prostřednictvím již existujících odborných komisí v KDU-ČSL, které se k jednotlivým tématům životního prostředí, zemědělství, sociální politiky vyjadřují, a my se do nich můžeme klidně zapojit. V tom nám nikdo nebrání. A co prosadíme v rámci těchto komisí, tak se podaří nebo nepodaří.“* Respondentka uvádí příklad své participace v interním týmu, který připomínkoval činnost KDU-ČSL ve vládě ministrům: *„Tady jsem tyto věci prosazovala. Ale bylo to vždy přes bariéru mužů, kteří to následně museli posoudit a poslat dál do těch připomínkových řízení. Takže tam jsem narážela, ale to byla spíš moje osobní aktivita tam do toho to Sdružení žen nějak moc nezasahovalo a nebylo přizváno.“* Následně však dodává, že se Sdružení žen snaží nově tuto funkci více zastávat v kontextu stranické politiky KDU-ČSL. Tyto snahy konkretizuje takto: *„Ted' se o to snažíme, kdy se z Brna budeme chtít podílet na nějakém formování rodinné politiky KDU. Tak to je jeden záměr a ještě vím, že v Pardubickém kraji se chtějí více zaměřit na sociálně právní záležitosti typu jako sociální politika, sociální bydlení, sociálně právní ochrana dětí. Tam je k tomu mezi ženami z praxe úplně odlišný názor proti tomu, co prosazují muži v KDU-ČSL, a vím, že to chtějí měnit.“*

Z výše uvedeného je patrné, že funkci poradního orgánu artikuluující ženská témata Sdružení žen prozatím neplní zcela efektivně. Proto se autorka dotazovala na to, zda v rámci politické agendy podporuje KDU-ČSL, alespoň strategie Sdružení žen, kterými se snaží zvýšit zastoupení žen v politice. Respondentka zmiňuje, že podpora

je většinou verbální, kdy KDU-ČSL samozřejmě navenek podporuje ženy v politice. Ale konkrétní kroky v podobě tvrdých opatření naprosto odmítají. Sdružení žen má ve svých stanovách pevně ukotvený požadavek na 30% zastoupení žen ve stranických orgánech KDU-ČSL, ale i v ostatních rozhodovacích orgánech. Tento požadavek navrhuje Sdružení žen na každém sjezdu do změny stanov, ale vždy je zamítnuto. Vztah vedení strany k reálné podpoře žen v politice popisuje respondentka takto: *„Strana je v přímém kontrastu s naším snažením. Legendární byla tisková konference, když byl volební zákon, který dával Dienstbier s kvótami. My jsme jako Sdružení žen vydaly usnesení, že ho podporujeme a chceme, aby naši poslanci tento zákon schválili. A Pavel Bělobrádek, dva dny potom vytáhl ženy odsud z Brna a měl tiskovou konferenci, kde řekl, že tento zákon je hrozná hloupost a že ženy u nás v KDU nepotřebují nic takového podstupovat. Jednu z těchto žen vzal, postavil ji tam a ona řekla: ‚ano, já jsem se ke svému postu dostala vlastní pílí a úsilím. A myslím si, že ženy mají prostor se prosadit, takže kvóty určitě nejsou potřeba a je to něco, co nás ženy ponižuje.‘“*

5.2.5. Argumenty pro vyšší zastoupení žen v politice

Tato podkapitola odkazuje na třetí kapitolu této práce, ve které autorka představila několik tradičních i méně tradičních argumentů, které zaznívají při obhajobě vyšší politické reprezentace žen. Respondentka byla dotázána na jednoduchou otázku, proč bychom vlastně měli chtít více žen v politice. V její odpovědi zazněl důvod jiné životní zkušenosti žen, který označuje jako zásadní v kontextu této společenské diskuze: *„Základním argumentem pro mě je to, že ženy mají úplně jinou životní zkušenost. A to si myslím, že je zásadní. A ženy jsou prostě průřezová charakteristika. Takže muž nikdy nemůže být ženou a myslím si, že některé situace v životě vůbec nezažívá. Právě proto, že není žena.“*

Autorka následně zjišťuje postoj respondentky k otázce, zda by více žen v politice mohlo ovlivnit reálná politická rozhodnutí. Pokud ano, co konkrétně by se v politické agendě změnilo? Respondentka reaguje následovně: *„Ženy určitě politiku ovlivní. Neříkám, že pozitivně nebo negativně. Dráždí mě názory, že by ženy měly kultivovat politiku, protože ženy nejsou jednoznačně pozitivní element. Jsou zlé ženy a hodné ženy. Stejně jako zlí a hodní muži. Ale ženy do politiky vnesou jinou energii, jiný obsah, jiný způsob přemýšlení o věcech a jinou zkušenost. A možná trochu přenastaví pravidla toho, jak ta politika funguje. Nechci říct, že hned bude kooperativnější, ale moje zkušenost*

taková je. Nesoutěžit za každou cenu, ale je fajn zkusit to jít vyřešit.“ Zásadní je však pro respondentku ona dimenze obsahová. Přínos žen vidí v artikulaci témat, která jsou pro samotné ženy velmi důležitá. K tomu argumentu dodává: „Mě fascinuje, že netrvá vůbec dlouho rozšíření bloku jaderné elektrárny, když to přeženu, ale strašně dlouho se neustále budeme bavit o tom, jestli se má zvýšit mateřská, jestli mají jít otcové na rodičovskou dovolenou. A přitom to jsou úplně bezvýznamná témata v porovnání s tím, jestli budeme mít jádro nebo ne. Ale na těchto věcech se muži zaseknou a mají dojem, že je to hrozně důležité, anebo vlastně hrozně nedůležité. Ve výsledku se to vůbec neřeší a zase se to odsune někam pryč. Takže si myslím, že by se změnil obsah.“ Zdůrazňuje také dopady vyšší politické reprezentace žen na celou společnost, nejen na projednávanou politickou agendu. Větší zapojení žen do politiky vnímá jako možnost, jak u této konkrétní skupiny obyvatel vzbudit silnější pocit toho, že je reprezentována. Jak říká respondentka: „Že tam za ně taky někdo je. Protože u žen cítím hodně znechucení politikou. A že je to vlastně nezajímá. Proč by je to mělo zajímat, když se jich to vůbec netýká.“

5.2.6. Budoucnost spolupráce a dosavadní největší úspěch Sdružení žen

Poslední část rozhovoru byla věnována dvěma tématům. První z nich se dotýkalo otázky, zda by bylo možné v prostoru ČR vytvořit ženskou organizaci, ve které by participovaly ženy napříč politickým spektrem. Tento mechanismus spolupráce byl zmíněn ve čtvrté kapitole této práce. Respondentka upozorňuje na iniciativu Moniky Horákové, místopředsedkyně strany Zelených. Ta na svém facebookovém profilu zveřejnila výzvu podněcující tento typ spolupráce v prostoru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. „Chtěla, aby ženy, které se k této výzvě přihlásí a budou zvoleny ve volbách, tak aby napříč Poslaneckou sněmovnou spolupracovaly. Bylo to hezky napsané. Přihlásily se k tomu téměř všechny strany napříč politickým spektrem. Ale strana Zelených se tam bohužel nedostala. Tím to spadlo pod stůl.“ I přes neúspěch této iniciativy věří, že by ženy, které jsou organizované v rámci jednotlivých ženských frakcí byly schopné spolupracovat. „S ostatními organizacemi se setkáváme na akcích neziskovek, setkávaly jsem se ve Výboru pro vyrovnané zastoupení mužů a žen, což byl poradí orgán Rady vlády pro lidská práva. A tam jsme se setkávaly a bylo to fajn. Myslím si, že bychom se byly schopné shodnout.“

Rozhovor byl zakončen dotazem na dosavadní největší úspěch Sdružení žen. Respondentka identifikovala několik úspěchů. Jako jeden z nich vnímá osobnost Michaely Šojdové. *„Já si myslím, že ona se na tom hrozně naučila. Hrozně hezky se v tom vyprofilovala. A i sama se naučila. Ze začátku byla odpůrkyní kvót. Ale teď už vidí, že to prostě jinak nejde.“* Jako další velký úspěch spatřuje v tom, že se Sdružení žen daří generovat další silné politické osobnosti, uvádí příklad Pavly Tůmové v Praze: *„Myslím, že se nám daří ty ženy takhle trochu tlačit. Jsme něco jako svépomocná skupina. Podporujeme je v tom ve smyslu jdi do toho, zvládneš to, máš za sebou nás, máš na to.“* Na závěr zdůrazňuje, že naprosto zásadním úspěchem bylo samotné založení Sdružení žen v rámci KDU-ČSL v roce 2004 a to, že funguje již dlouhých 13 let.

5.3. Ženské organizace v KSČM

Třetí podkapitola praktické části této práce se věnuje ženským frakcím, které jsou napojeny na strukturu KSČM. V této straně se odehrává velmi podobná situace jako v ČSSD. I u této politické strany můžeme konstatovat, že spolupracuje se dvěma ženskými organizacemi. První z nich je Komise žen ÚV KSČM, která je poměrně novým prvkem ve struktuře strany. Druhou organizací jsou Levicové kluby žen (dále jen LKŽ). I když LKŽ nikdy nefungovaly jako ženská frakce uvnitř této strany, někteří čeští výzkumníci s tímto spolkem takto pracovali (viz. Šprincová 2007). To je důvod, proč jsou do analytické části zařazeny oba tyto subjekty.

5.3.1. Komise žen ÚV KSČM

Rozhovor autorce poskytla paní Soňa Marková. Komise žen ÚV KSČM (dále jen Komise žen) vznikla článkem 41 dle platných stanov KSČM⁴³, ve kterém je definována jako stálé poradní, iniciativní a metodické aktivum ÚV KSČM pro prosazování rovného postavení žen a mužů (Statut Komise žen ÚV KSČM). Oficiálně byla založena v roce 2012, poté, co bylo její vytvoření iniciováno na VIII. sjezdu KSČM v Liberci. Respondentka byla hlavní hybnou silou během procesu ustavování tohoto orgánu. Ke vzniku Komise žen říká následující: „*Ano, iniciovala jsem vznik Komise žen. Na VIII. sjezdu KSČM jsem vystoupila s tím, že bych chtěla, aby něco takového vzniklo. Naše strana se dlouhodobě účastní soutěže Fóra 50 %, která nese název Strana otevřená ženám. A vždy jsme se umísťovali na nějakém tom přednějším místě⁴⁴. S tím, že jedna věc nám byla opakovaně kladena na srdce. To, že ještě nemáme žádnou takovouto frakci. Jak já říkám „nátlakovou“, která by prosazovala to vyrovnané zastoupení.“*

Autorka se ptala, proč byla Komise žen ustavena v této podobě, jako jeden z formálních orgánů KSČM a nemá formu oné standartní ženské frakce uvnitř

⁴³ Článek 41 říká: „*Stranické orgány spolupracují s dobrovolným aktivem členů a sympatizujících s KSČM. Podle potřeby vytvářejí stálé nebo dočasné komise, pracovní skupiny, sekce či rady pro odbornou a koordinační činnost. Do nich podle podmínek zařazují zejména odborníky jednotlivých profesí.*“ (Stanovy KSČM)

⁴⁴ V roce 2013 se strana KSČM umístila v této soutěži, kterou pořádá Fórum 50 % na třetím místě. O dva roky později, v roce 2015 obsadila dokonce místo druhé. Nejvyšší příčku pravidelně získává strana Zelených. Nejhůře je hodnocena strana ODS. Odborná porota hodnotí hned několik faktorů, soustředí se například na zastoupení žen ve vedení strany, ve vedení Parlamentu ČR, mezi kandidujícími do Poslaneckých voleb apod., na nastavení vnitřních pravidel, strategii strany vůči veřejnosti, spolupráci s českými i zahraničními organizacemi či volební program (Fórum 50 % 2015).

dané strany. Respondentka ihned vysvětluje, že Komise žen, ale onou ženskou frakcí opravdu je. Upozorňuje, že každá strana má své vlastní postupy, kterými si podobné instituce vytváří. V KSČM funguje tento mechanismus komisí. Samotný vznik těchto orgánů je dán rozhodnutím sjezdu, jakožto nejvyššího stranického orgánu. Respondentka říká: „*Takže celý ten proces má nějaké postupy a má to i určité možnosti, jak to pojmenovat. Ale skutečně to je v podstatě frakce, která vznikla v rámci KSČM. A vlastně slouží jenom pro ženy, členky strany.*“

Sama představitelka Komise žen se zmiňuje o existenci LKŽ: „*My máme ještě v podstatě jednu organizaci, kde mohou být jak členky, tak sympatizantky KSČM. A tou jsou Levicové kluby žen. Ty vznikly mnohem, mnohem dříve než naše Komise.*“ Následuje otázka, zda by respondentka mohla blíže specifikovat vztah mezi Komisí žen a LKŽ. Vztah popisuje takto: „*My spolu velmi úzce spolupracujeme, vzájemně se podporujeme. S paní předsedkyní Květou Šlahůnkovou máme dlouhodobou spolupráci. Vzájemně se účastníme akcí, které ta druhá organizace pořádá. Jestliže Komise žen pořádá seminář, jsou samozřejmě pozvané i členky LKŽ. Členky komise žen a členky LKŽ jsou často propojené. Dokonce to bývá tak, že členky Komise žen jsou zároveň členkami LKŽ. Ta propojenost a vzájemná spolupráce je tam naprosto normální.*“ Respondentka dodává, že má dokonce osobní zkušenost s fungováním LKŽ, protože dva roky působila jako jejich předsedkyně. Tato zkušenost ji však vedla k rozhodnutí usilovat o vytvoření ženské frakce přímo uvnitř struktury KSČM. Respondentka říká: „*Uvědomila jsem si jednu věc, že proto, co já chci, tedy skutečně udělat frakci v rámci strany, která by tlačila na ty politické věci, především na větší zapojení žen do stranické politiky a vlastně do celé politiky zastupitelské. Tak to může udělat skutečně jen organizace uvnitř strany, něco, co má ten status a co se můžeme do celého toho systému strany zařadit.*“ To u LKŽ již nebylo možné, protože se dodnes jedná o samostatnou organizaci nepůsobící v žádné stranické struktuře.

Před samotnou myšlenkou ustavení Komise žen se respondentka snažila o transformaci LKŽ. Chtěla, aby se z této organizace stala reálná ženská nátlaková skupina působící na KSČM: „*Původně jsem chtěla LKŽ více směřovat k té činnosti, abychom prosazovaly vyrovnané zastoupení žen ve stranických orgánech, ale i na kandidátkách, které KSČM sestavuje.*“ S touto zásadní změnou dalšího směřování však sympatizovala jen malá část členek LKŽ. Postoj členek LKŽ k možnému procesu

transformace popisuje respondentka takto: „Vždy jsem narazila na nechuť části těch žen v LKŽ, které se chtěly věnovat činnosti, která jakoby k ženám více patří. Takové to pletení, háčkování, vaření, pečení. Řada žen změnu nechtěla, což se potom ostatně ukázalo. Po těch dvou letech, kdy jsem celou organizaci někam směřovala se ukázalo, že ty ženy to takto nechtějí.“

Z výše nastíněné situace vyplývají i konkrétní důvody, které vedly k vytvoření Komise žen. Za hlavní důvod můžeme označit neefektivnost působení LKŽ v politické oblasti. Na to se navázala potřeba několika členek KSČM mít vlastní ženskou frakci uvnitř struktury strany, která by měla mnohem silnější vliv na KSČM než LKŽ. Respondentka však obecné působení LKŽ nevnímá vůbec negativně. V rozhovoru se vrací k době krátce po pádu komunismu, kdy LKŽ vznikají: „LKŽ založila před mnoha lety moje bývalá kolegyně poslankyně Květa Čelišová. Ta věděla, že v té době bylo nejlepším řešením ustavit tuto organizaci mimo strukturu KSČM. Víte, po tom roce 1989 nebyla KSČM ve zrovna záviděníhodné situaci a všechno bylo velmi složité. Bylo jednodušší založit takovouto organizaci, která na sebe navazovala i ty nestraníky, ženy, které nebyly členky strany, ale byly pouze sympatizantky. LKŽ se neprofilovaly politicky a tehdy to bylo dobře. Přes organizaci různých dětských dnů, draakiád a další akcí pro širší veřejnost, zůstávalo v povědomí lidí to, že ti komunisti nejsou tak špatní, jak se o nich říká.“

5.3.1.1. Cíle a funkce Komise žen ÚV KSČM

Ve statutu Komise žen ÚV KSČM, což je oficiální dokument této ženské organizace najdeme tři oblasti, na které tento orgán soustředí své působení. Komise žen:

- připravuje pro ÚV KSČM návrhy na prosazování genderových zásad a opatření ve prospěch rovného postavení žen a mužů v politice a praktické činnosti KSČM
- pro potřeby ÚV KSČM a jeho Výkonného výboru posuzuje a konzultuje návrhy a iniciativy jiných úseků a stupňů výstavby strany i subjektů mimo strukturu KSČM, vztahující se k otázkám rovného postavení žen a mužů, a připravuje k nim svá vlastní doporučení
- pořádá vzdělávací a osvětové semináře i podobné akce, své členky zapojuje do různorodých genderových aktivit (Statut Komise žen ÚV KSČM)

Z výše uvedených cílů je patrné, že Komise žen se primárně orientuje na politickou oblast. Respondentka v rozhovoru reflektovala především téma prosazování rovného postavení žen a mužů v KSČM a osvětovou činnost Komise žen: *„Jedním z našich hlavních cílů je prosazení rovnoprávného postavení žen v KSČM. Máme téměř polovinu žen ve členské základně, a to by se mělo odrazit i ve stranických orgánech, od předsedkyň základních organizací, přes předsedkyně okresních výborů, členky plén okresních výborů, kraje, až po Ústřední výbor. Odrážet by se to mělo i ve vedení strany, prostě v celé struktuře KSČM. A zároveň, i při tvorbě kandidátek do jakýkoliv voleb, bychom měli ctít rovnoprávné postavení žen. To většinou není samozřejmost, tak prosazujeme určitou kvótu. Dlouhodobě prosazujeme povinnou, ale ta se nedaří prosadit. Takže máme dobrovolnou.“* Vzdělávací a osvětovou činnost Komise žen komentuje následovně: *„Kromě toho, co jsem zmínila, chceme pomoci ženám k tomu, aby se vůbec o tyto funkce ucházely. To je princip toho systému vzdělávání, osvěty. A to ne jenom u žen, ale i mužů.“* Zdůrazňuje, že je důležité, aby si muži uvědomili, že pro ženu-političku není jednoduché se v mužském prostředí, kterým politika je, sama prosadit. Komise žen usiluje o to, aby se toto pokřivené vidění narovnal a muži i ženy si byli vědomi tím, že zapojení obou pohlaví do rozhodovacího procesu je prospěšné pro celou politickou stranu.

Respondentka ještě blíže představuje vzdělávací a osvětové akce Komise žen: *„Velkou část našeho snažení tvoří právě vzdělávání a osvěta. Takže systém seminářů, systém akcí, které pořádáme. Připomínání si některé důležité dny – mezinárodní den žen a den rovnosti žen a mužů. Ale také upozorňujeme na významné osobnosti z dějin ženského hnutí a řekněme, že nejen toho levicového, komunistického ale celkově významné osobnosti patřící do historie ženského hnutí.“* V rámci osvěty se snaží Komise žen i o určitou propagaci tématu rovného zastoupení žen a mužů v politice prostřednictvím oficiálního média KSČM: *„Podařilo se nám prosadit v našem tisku, což jsou Haló noviny, že máme jednou za měsíc rubriku Žena a společnost. Zde se věnujeme právě problematice žen.“* Zmiňuje, že o propagaci se snaží i prostřednictvím webových stránek, kam jednotlivé členky Komise žen přispívají svými články.

5.3.1.2. Členství

V Komisi žen neexistuje institut členství jako takový. Důvodem je to, že Komise žen je formálně jedním z oficiálních orgánů KSČM. Jednotlivé členky jsou tedy do tohoto orgánu delegovány jako zástupkyně jednotlivých krajů a ze svého středu volí svou předsedkyni. Respondentka říká: „*A to je všechno ohledně členství.*“ I když členství jako takové neexistuje Komise žen má mnoho sympatizantek a sympatizantů, které můžeme teoreticky považovat za potenciální členy. Pro tyto své podporovatele, muže i ženy, pořádá výše zmíněné akce, které jsou volně dostupné každému.

Další série otázek mapuje osobní důvody, které respondentku vedly k participaci v Komisi žen. Hlavní motivací této konkrétní členky byla snaha změnit stávající situaci ve straně, kterou popisuje následovně: „*V KSČM se někdy muži chovají opravdu velmi patriarchálně. Naše strana je patriarchální. Ženy jsou tam maximálně od toho, aby na schůzích vařily kávu. A Maruško ty výborně pečeš ty věnečky, tak by si nám taky mohla donést. A to jsou věci, které přetrvávají v myslích těchto mužů, ale i těch žen. A i když se 100x ukáže, že ta žena je stejně dobrá, že například řídí okres stejně dobře jako muži, tak ona Maruška při tom ještě stihne napéct a uvařit tu kávu na schůzi. A ta motivace byla v tom, že jsem tyto věci chtěla změnit. Cítila jsem potřebu to změnit.*“ Dodává, že změnit tyto zavedené stereotypy v hlavách jednotlivců je však tou nejobtížnější věcí.

Autorka se také dotazovala na konkrétní očekávání, která respondentka měla od působení v Komisi žen. Odpověď naznačuje, že respondentka měla větší očekávání od činnosti tohoto orgánu, než která se ve skutečnosti naplnila: „*Měla, jsem očekávání, že to půjde lépe, že některé ty věci se budou prosazovat jednodušeji. Očekávala jsem, že se to bude neustále zlepšovat.*“ I přes tato nenaplněná očekávání pozoruje progres, kterého bylo v této problematice dosaženo: „*Vývoj tu samozřejmě je. Dneska už je běžné, když krajské reprezentace tvoří kandidátní listiny, že berou v úvahu participaci žen, protože je to součást kritérii pro sestavování kandidátky. Také se o tom mnohem více mluví, ženy si to více uvědomují. Tady bych ten posun opravdu viděla.*“ Dodává, že věci se postupně zlepšují, ale je to běh na dlouhou trať, který se nedá uspěchat.

Zajímavé je, jak respondentka hodnotí vliv své angažovanosti v Komisi žen na svou politickou kariéru. Vnímá, že působení v tomto orgánu, mohlo mít negativní efekt

na její další politické směřování: *„Myslím, že svým způsobem to mou politickou kariéru ovlivnilo trochu negativně. V tom smyslu, že pokud prosazujete témata, která nejsou příliš populární, tak vám to může přinést takové to ‚no ty seš ta bojovnice za ty ženský, no jo, ty jsi naše feministka‘. Takové hodnocení může vést k tomu, že někteří, převážně muži, se proti vám negativně vyhraňují. Vedlo to dokonce k tomu, že mi kolegové nabízeli sex, protože takováto témata prosazují jen ošklivé ženy, které mají nedostatek sexu.“* Tuto konkrétní situaci hodnotí respondentka s nadhledem. Doplnuje, že dnes se už nic takové nestává. Dále zmiňuje, že je nositelkou více neoblíbených témat. Prosazuje protikuřácký zákon či rovnoprávnost gayů a lesbiček. Popisuje situaci, kdy byla přímo vyzvána k tomu, aby se k podobným tématům nevyjadřovala na veřejnosti: *„A dokonce mi bylo řečeno, že bych o těchto věcech měla na veřejnosti mlčet, protože nejsou tato témata oblíbená. A to mi mohlo vzít nějaké body v politické kariéře, při volbách a podobně. Ale to jsou věci, které nezměním, já se nebudu měnit jen proto, abych dostala některým lidem, kteří si nevidí ani na špičku nosu.“* To je velmi zajímavá rovina, kdy se úspěšná žena pohybující se ve vysoké politice setkává s takovýmto jednáním.

Poslední otázka z oddílu, který byl zaměřený na členství, zjišťuje, zda je mezi českými ženami zájem o členství v ženských organizacích. V tomto konkrétním případě, jak bylo výše upřesněné, institut členství jako takový neexistuje. Respondentka proto mluví obecně o zájmu participovat v podobných typech organizací. Říká: *„Na můj vkus je ten zájem menší, než by měl být. Ženy by měly být aktivnější. Tedy ony jsou aktivní, ale převážně v charitativní a neziskové sféře, protože mají pocit, že jsou v těchto věcech prospěšnější. Ale možná si neuvědomují jednu věc, že kdyby se dostaly do těch skutečně rozhodovacích pozic i v té politické oblasti, že mohou udělat ještě víc v tom, co teď dělají.“* Do těchto pozic jim může pomoci i působení v jedné z ženských organizací. Tuto svoji argumentaci pro větší angažovanost žen v politické oblasti dokládá osobní zkušeností. Zmiňuje: *„Já jsem ty charitativní projekty začala dělat, když jsem vstoupila do Poslanecké sněmovny a silou své funkce jsem pro to začala dělat mnohem víc, protože jsem měla mnohem více možností. Můžete prostě v té věci, kterou chcete dělat, udělat víc.“*

5.3.1.3. Bariéry a strategie

Další podkapitola reflektuje názor respondentky na zastoupení žen v českém politickém systému. Představitelka Komise žen hodnotí stav politické reprezentace žen v ČR následovně: *„Ženy určitě nejsou dostatečně zastoupeny v české politice. Od doby první republiky, kdy ženy dostaly volební právo se počty žen příliš nezměnily. Začínalo to na nějakých 8 % a dneska jsme někde na zhruba 20 %, což není za těch 100 let úplně dobrá bilance. Takže 20 % samozřejmě nepovažuji za dostatečné. A to беру v tuto chvíli jen Poslaneckou sněmovnu jako nejdůležitější zákonodárný orgán. Obecně hůř je na tom ještě Senát. Býval na tom vždycky hůř kvůli většinovým volbám. Víme, že většinové volby neprospívají většímu zastoupení žen. Poměrný systém je samozřejmě lepší, proto, aby byly voleny i ženy. Ale 20 % je prostě nedostatečných, měly bychom se dostat až na nějakých 40 %, aby to mělo teda nějaký smysl.“* Na poměrně silnou kritiku stávajícího stavu politické reprezentace žen v ČR, navazuje respondentka argumenty, které tento relativně malý počet žen v politice vysvětlují: *„Už jsem to jednou zmiňovala, ještě jsme se nějak tak úplně nevymanili z patriarchální společnosti. A také ono nastavení volebního systému“*

Jako hlavní bariéru, která ovlivňuje počet žen v politice, však vnímá součinnost všech tří typů překážek, které popisuje druhá kapitole této práce, tedy souběžné působení institucionálních, individuální a společenských bariér. K vlivu těchto překážek dodává: *„Já bych neřekla, že ta zásadní bariéra, je myslím opravdu komplex toho všeho. Je to zaprvé sestavování kandidátních listin, tedy pravidla pro sestavování kandidátních listin v těch jednotlivých politických stranách a také neexistence žádného podpůrného obecného zákona, který by sankcionoval ty politické subjekty, které ho nenaplní. Tedy ty, které nerespektují to rovnoprávné zastoupení žen i mužů.“* V kontextu institucionálních bariér má respondentka potřebu vysvětlit, jak by měl reálně fungovat kvótní systém, jehož je zastánkyní: *„Povinná kvóta neznamená, že musíte naplnit určité procento a je jedno, kdo se tam je. Ta povinnost by měla vyplývat z toho, že jestliže máme dva stejně dobré uchazeče a jedním z nich je žena, tak v případě nedostatku žen bychom měli na tento post podpořit ženu. Ale ne, že je tou horší uchazečka, ale je žena, tak ji tam dáme. Ta podstata kvót není v tom, aby se tam dostal kdokoliv, ale jen ten, kdo je stejně dobrý. A v tom je to základní nepochopení kvóty.“* Následně upozorňuje, že s neustálým růstem vzdělanosti, pracovitosti a vytrvalosti žen v české společnosti, se může v budoucnu stát, že kvóty budou sloužit jako prostředek podporující vyšší

reprezentaci mužů v politice. Diskuze o zavedení kvót však není tématem této práce, proto se autorka této problematice dále v rozhovoru nevěnuje.

V rámci komplexního působení všech tří typů bariér, které znesnadňují ženám působení v politice zdůrazňuje respondentka i významnou roli stereotypů: *„Druhá věc je skutečně i v těch předsudcích, které máme ve společnosti jako takové. Už od malička automaticky předpokládáme, že holčičky budou ty maminky, co si budou hrát s panenkami, kupují se jim kuchyňky, vysavač, mixér atd. Tlačíme je do některých věcí a chlapečky taky. Chlapeček si nesmí hrát s panenkou, musí mít autíčko a nesmí plakat. Proč by chlapeček nemohl plakat stejně jako holčička? To znamená, že překážkou jsou stereotypy, které jsou zakořeněné nejen ve vzdělávacím systému, ale i v přístupu rodičů k výchově.“*

Upozorňuje ale i na roli médií, což je poměrně zajímavá rovina. O jejich působení říká: *„A myslím, že svoji negativní úlohu sehrávají také média všeho druhu. Protože vezměte si, kdy se věnují tématům rovného postavení žena mužů. Je to okolí svátku MDŽ, v létě, když je okurková sezóna, a to je tak asi všechno. Nebo když nedej bože vystoupí nějaká žena ve vyšším postavení a udělá nějakou botu.“* Respondentka zastává názor, že alespoň veřejnoprávní média by se těmito tématům měla systematicky věnovat a informovat veřejnost o dané problematice.

Další otázka směřovala na existenci strategií, kterými se Komise žen snaží snižovat vliv těchto výše zmíněných bariér. Členky jsou v této oblasti aktivní především prostřednictvím osvětové činnosti. Tu popisuje respondentka následovně: *„Ano snažíme se bourat stereotypy za pomoci seminářů a mentoringů. Je důležité ukazovat správné příklady, vzory. Celkově mluvit o tom a ukazovat, co je a není správně.“* V reakci na neadekvátní úlohu českých médií v dané problematice, vyzdvihuje respondentka činnost působení vlastní médií KSČM, která se pravidelně tématu žen v politice věnují, jak bylo naznačeno výše.

Většina výzkumníků považuje jako zásadní překážku vyššího zastoupení žen v politice nastavení volebního systému a proces sestavování kandidátních listin. Má Komise žen nějaké konkrétní strategie, jak snížit vliv i těchto institucionálních bariér? Autorka se respondentky dotazovala, zda má Komise žen možnost zasahovat a ovlivňovat proces sestavování kandidátních listin ve prospěch žen. Její odpověď zní takto: *„U nás*

je to tak, že Ústřední výbor jako nejvyšší stranický orgán schvaluje kritéria pro sestavování kandidátních listin. Mezi těmito kritérii je i naše doporučení. Doporučení, aby na prvních dvou místech byl zip. Ale doporučení je samozřejmě dobrovolné. Ani tam nejsou žádné sankce, když není dodrženo. Ale většinou jsme se k tomu dopravovali, že v první trojce či první pětce ta žena vždy je. A potom už je ten proces na konkrétních krajských reprezentacích, které vlastně volí kandidátní listinu podle různých klíčů. Zásadní problém vidím v tom, že u nás je ta samosprávnost krajů na takové úrovni, že z centra se to nedá ovlivnit.“ Respondentka také zdůrazňuje zásadní faktor, kterým jsou konkrétní voličské preference, které nakonec ve volbách rozhodují. Odkazuje na aktuální situaci, která v KSČM po volbách nastala: „My většinou dostaneme do první trojky nebo první pětky ženu, ale potom to samozřejmě záleží na tom, kolik vám nakonec zvolí poslanců a poslankyň. Když například dojde k tak významnému propadu jako tomu bylo letos, tak i když jsem byla dvojka na kandidátce, nebyla jsem zvolena. To, jak budou postupovat voliči nemůžeme ovlivnit.“

5.3.1.4. Vztah KSČM a Komise žen – ovlivňování stranické politiky

Tato část rozhovoru mapuje vztah panující mezi KSČM a Komisí žen, která zastává roli ženské frakce uvnitř této strany. Respondentka charakterizuje tento vztah jako vztah vzájemného respektu, který funguje na bázi formálnosti: „*Vztah je formální, naše doporučení jsou vyslechnuta, ale potom nejsou odhlasována. Když to řeknu jinak, nevyhodí mě přímo, ale oklikou. Ale jinak mezi námi panuje vzájemný respekt.*“ Autorka se v reakci na tuto odpověď dotazuje na existenci otevřeného odporu u nějaké části členů KSČM vůči Komisi žen. Respondentka k tomu říká následující: „*Otevřený odpor vůči Komisi žen je malý, možná je to tím, že se mě bojí. Ale vždycky se najde určitá skupina těch, kteří na každém sjezdu zpochybní vůbec existenci této komise.*“ S nadsázkou dodává, že v této oblasti dochází rok od roku k určitému pokroku správným směrem: „*Na minulém sjezdu se už ale nikdo neodvážil říci, že je Komise žen k ničemu, pojd'me ji zrušit. Pokrok tam tedy je, ale na můj vkus je malý. Postupně nás začínají vnímat jako celek pozitivně – jako něco prospěšného, nikoli jako něco, co boří jejich mýtus o velikosti muže.*“

Z výše uvedeného je opět patrné, že vztah mezi stranou KSČM a Komisí žen nenapomáhá efektivnímu fungování tohoto orgánu. Další otázka tedy logicky směřovala na možnosti reálného ovlivňování stranické politiky KSČM, jež by měla být jednou

z hlavních funkcí Komise žen. Odpověď respondentky značí aktivní snahu o zapojení Komise žen do ovlivňování politické agendy KSČM. Ač má Komise žen přímo statut poradního orgánu KSČM, jehož úkolem je dávat doporučení a navrhopvat změny, tato její aktivita poměrně často naráží na nezájem ze strany vedení či jiných orgánů KSČM. Jak respondentka již jednou zmínila, konkrétní doporučení a návrhy Komise žen jsou vyslechnuty, ale nejsou odhlasovány. Podporu strany má Komise žen alespoň v oblasti osvěty a vzdělávání: *„Děláme právě tu osvětu a vzdělávání. Ze strany KSČM máme, alespoň formálně, podporu této činnosti, jak předseda strany Vojtěch Filip, tak místopředseda strany Jiří Dolejš, jsou muži, kteří tyto věci chápou a podporují je.“*

5.3.1.5. Argumenty pro vyšší zastoupení žen v politice

V rámci této podkapitoly autorka zjišťovala, jaké jsou hlavní důvody argumentující pro vyšší politickou reprezentaci žen. Odpověď členky Komise žen na otázku, proč bychom měli chtít více žen v politice je následující: *„Já si myslím, že demokratický argument je jeden z hlavních, protože opravdu pokud ženy zastupují polovinu lidstva, té populace, tak by jejich zastoupení mělo být jaksi odpovídající.“*

Následně respondentka reflektuje ještě další zásadní důvod, kterým je jiná perspektiva mužů a žen při řešení problémů: *„Muži a ženy vnímají některé problémy různě. Muži nějak vnímají realitu a ženy nějak vnímají realitu. A to je věc, která je velmi důležitá. V politice musí dojít k doplnění pohledů na svět. Je to důležité pro ta rozhodnutí, která politika dělá. To je pro mě další argument, proč bychom měli prosazovat rovné zastoupení obou pohlaví v jakémkoli rozhodovacím procesu, na kraji, ve Sněmovně, ale i ve vládě.“* Podstatu tohoto argumentu ilustruje respondentka na konkrétní situaci, která dokládá důležitost zapojení obou pohlaví do politického rozhodování: *„Na jakékoli úrovni je důležité toto genderové rozhodování. To znamená, že jestliže se na zastupitelstvu města bavíme o tom, jestli v situaci, kdy máme málo peněz, podpoříme finančně stavbu fotbalového hřiště nebo mateřské školy. Tak by tam v tuto chvíli měly zaznít názory obou skupin, mužů i žen. A teď nemyslím, že by mi bylo automaticky jasné, že musí zvítězit mateřská školka. Zastupitelstvo by mělo znát argumenty těch, kteří prosazují hřiště, protože to například bude sloužit i jako prostor pro mimoškolní činnost dětí. A třeba ta školka není v tuto chvíli tak potřebná. Když víme, že demograficky nám ještě letos bude stačit, tak finančně podpoříme hřiště. A další rok podpoříme školku.“* Za zásadní považuje respondentka zastoupení obou životních perspektiv v procesu rozhodování. Jen ten orgán,

který reflektuje požadavek rovného zastoupení žen a mužů, může opravdu správně rozhodovat. Tímto respondentka odpověděla i na další otázku, ve které se autorka ptala na to, zda by větší zastoupení žen v politice přineslo nějakou konkrétní změnu projednávaných politik. Hlavní je pro členku Komise žen obsahová dimenze, tedy to, že ženy do politiky přinesou nový pohled, jinou životní perspektivu. To vysvětluje následovně: *„Já si myslím, že je to pořád o tom, abychom vyslechli všechny názory, všechny pohledy. Jestliže budeme poslouchat jen jednu skupinu, jen muže, nemůžeme nikdy dostat komplexní obraz. Ten potřebujeme proto, abychom spravedlivě a demokraticky rozhodovali ve prospěch lidí, kteří v této zemi žijí.“*

5.3.1.6. Budoucnost spolupráce a dosavadní největší úspěch Komise žen

Poslední série otázek směřovala ke dvěma tématům, k možnému ustavení ženské organizace, která by sdružovala ženy napříč politickým spektrem a dosavadní největší úspěchy Komise žen. Ke spolupráci žen napříč politickým spektrem, v kontextu problematiky vyššího zastoupení žen v politice, zastává respondentka kladný postoj. Popisuje, že s ženami, které se tímto tématem zabývají se již nyní potkávají prostřednictvím akcí, které organizuje Fórum 50 %. Také zmiňuje, že mezi političkami již existuje snaha o ustavení spolupráce napříč politickými stranami: *„Snaha tu je. Teď jsme podepisovaly Memorandum političek napříč politickým spektrem. Určitě by to stálo za to posunout to do nějaké formy nátlakové skupiny. Potřebujeme nějaký základ, který by mohly akceptovat všechny ty jednotlivé ženské frakce. Někaké to minimum, za které bychom se mohly společně stavět a prosazovat. Memorandem to začíná, to nás sdružuje a možná by se to na tom dalo vystavět. Musí být samozřejmě někdo, kdo to bude organizovat.“* V tomto směru si však respondentka nemyslí, že by bylo vhodné, aby v čele této možné organizace stála jedna z ženských frakcí, která v politickém systému ČR působí. Vyzdvihuje roli Fóra 50 %, které je uznávanou a respektovanou organizací v této oblasti a mohlo by tedy podobnou formu spolupráce mezi političkami napříč politickými stranami iniciovat.

V závěru rozhovoru se autorka dotazuje na dosavadní největší úspěchy Komise žen ÚV KSČM. Ty hodnotí respondentka následovně: *„Když to řeknu s nadsázkou, tak to, že nás ještě nechtěli rozpustit. To si myslím, že je důležité, že jsme prokázaly za dobu naší existence, že máme svoje místo ve struktuře KSČM.“* Ale opravdu největší

úspěch komentuje respondentka takto: „*To, že se nám daří, i když pomalu, zvyšovat sebevědomí, vzdělání a chuť žen více pracovat jak pro stranu, tak pro společnost. A také to, že se nám i v té stranické kultuře daří pomalu měnit ty názory a bourat předsudky a bariéry.*“ S dávkou sebereflexe dodává, že ač se výše zmíněné úspěchy mohou jevit jako velmi malé, v politické straně, kde je obtížné prosadit i minimální změny, je tento progres opravdu vnímán jako velký úspěch.

5.3.2. Levicové kluby žen

Jak bylo uvedeno na začátku této podkapitoly s politickou stranou KSČM jsou spojovány dvě ženské organizace, tou druhou jsou Levicové kluby žen (dále jen LKŽ). Je nutné opětovně zmínit, že LKŽ nejsou přímou součástí vnitřní struktury KSČM. Přesto spolu tyto dva subjekty velice úzce spolupracují. Formálně tedy LKŽ nesplňují kritérium ženské organizace fungující uvnitř dané politické strany, které bylo stanoveno v úvodu práce. Veronika Šprincová v článku *Pomohou si strany samy? Úloha ženských sdružení uvnitř politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR* z roku 2008 však uvádí, že LKŽ v této době fungovaly jako ženská nátlaková organizace, která bojovala za lepší postavení žen uvnitř KSČM (Šprincová 2008: 26). Po konzultaci s vedoucím této práce se autorka rozhodla zahrnout do analýzy i tento subjekt. Rozhovor autorce poskytla paní Květa Šlahůnková, která byla dotazována na stejný set otázek jako ostatní respondentky z jiných ženských frakcí.

LKŽ vznikají 16. 12. 1992 jako občanské sdružení dle zákona 83/1990 Sb., o sdružování občanů (Stanovy Levicových klubů žen). První kluby jsou ustavovány v Ostravě a v Ústí nad Labem. Jak již bylo řečeno, LKŽ vznikají nezávisle na vnitřní struktuře KSČM. Autorka tedy zjišťuje, co bylo příčinou ustavení LKŽ ve formě občanského sdružení namísto ženské frakce v rámci KSČM. Respondentka odpovídá: „*Nechtěly jsme. Nechtěly jsme, aby nám někdo diktoval, co máme dělat. A to si držíme dodnes. My, když jsme vznikaly v těch 90. letech, byla to doba po revoluci. Rozpadal se Svaz žen, nejprve se rozdělil na českou a slovenskou část a poté obě přestaly fungovat. Ale ženám je prostě dané, že chtějí něco dělat. Nechtějí stát v pozadí, ale v tuto dobu mezi nimi panovala nálada, že nechtěly být vyloženy pod stranou. Navíc se do našich klubů hlásily i politicky neangažované ženy, které nechtěly být spojované s KSČ, ani s nově vznikající KSČM.*“ Dle tvrzení respondentky chtěly tyto aktivní ženy ustavit specificky svou, levicovou organizaci. Uvedená odpověď naznačuje i důvody vzniku

LKŽ, které respondentka konkretizuje takto: „LKŽ vznikají v 90. letech, proto abychom my ženy nestály bokem, nestály mimo dění, protože ta politika šla trochu jiným směrem, než bylo slibované.“ Hlavní důvod ustavení LKŽ spatřuje tato členka v tom, že se v roce 1989 rozpadla veškerá občanská struktura a všechny společenské organizace. A levicově orientovaným ženám, které v nich byly do té doby aktivní, angažovanost chyběla.

Tak jako se autorka v předchozí podkapitole dotazovala členky Komise žen na vymezení vztahu mezi Komisí žen a LKŽ. Ptala se na stejnou otázku i představitelky LKŽ. Ta popisuje vzájemný vztah těchto dvou organizací následovně: „S Komisí žen je to úplně naprosto jednoduché. Když byla v roce 2012 ustavena, tak jsme si jasně vymezily rozdíly, ale spolupracujeme spolu. Spolupracujeme v rámci různých akcí, kdy my podporujeme Komisi žen a ony zase nás. Propojení existuje i prostřednictvím členství, kdy členky Komise žen jsou většinou i členkami LKŽ.“ Hlavní rozdíl spatřuje respondentka v orientaci obou subjektů. LKŽ jsou apolitickou organizací, byť levicovou. Zatímco Komise žen se primárně soustředí právě na politickou činnost. Jak říká respondentka: „Komise žen do své činnosti zamotává tu politiku.“ Z obou výpovědí je patrné, že mezi těmito subjekty panuje oboustranné uznání, kooperace a podpora vzájemné činnosti.

5.3.2.1. Cíle a funkce Levicových klubů žen

Další část rozhovoru mapuje cíle a funkce LKŽ. Ve stanovách LKŽ jsou definovány tyto základní cíle sdružení:

- Usilovat o rovnoprávné postavení žen ve společnosti v souladu s přijatými zákony a mezinárodními dokumenty
- Přispívat k rozvoji svých členů/členek, jejich zájmů a potřeb
- Organizování a podpora sportovních, kulturních a vzdělávacích akcí pro členy/členky sdružení a jejich rodinné příslušníky
- Spolupráce s městy, obcemi a dalšími občanskými sdruženími
- Organizace práce s dětmi a mládeží se zaměřením na jejich východu k fyzické a psychické odolnosti, odvaze a samostatnosti (Stanovy Levicových klubů žen)

Na oficiálních webových stránkách sdružení je však možné najít velmi podrobný výčet aktivit⁴⁵, kterým se v rámci své činnosti LKŽ věnují. Tyto aktivity představují konkrétní kroky, kterými chtějí LKŽ dosáhnout svých základních cílů, jež jsou definovány ve stanovách sdružení. Svou činnost rozdělují LKŽ do čtyři hlavních oblastí zájmu, kterými jsou:

- Osvětová a vzdělávací činnost: věnují se historii ženského hnutí; významným ženám ze všech oblastí společenského života; současnému feminismu; politickému systému; aktuálnímu stavu společnosti a jiným tématům, které se dotýkají dalších aspektů života žen (ochrana zdraví, zdravý životní styl, zdravotní prevence, domácí násilí a jeho prevence)
- Zájmová a spolková činnost: pořádají kroužky a kurzy různého zaměření (vše, co ženy zajímá); organizují turistické výlety; různé společenské a kulturní akce (taneční večírky, folklor, koncerty, návštěvy divadel); i akce pro děti (letní tábory, dětské dny, zájmová odpoledne)
- Charitativní činnost: organizují sbírky; participují s jinými subjekty ve prospěch lidí v nouzi, zdravotně postižených, dětských domovů, obětí živelných katastrof; pomáhají domovům důchodců
- Politická a veřejná činnost: jsou aktivně činné v politických stranách, hnutích, odborech, občanských sdruženích i nadacích; vybírají a připravují své členky pro práci v zastupitelstvech obcí, krajů i Parlamentu České republiky; stále se snaží o zvýšení počtu zastupitelek-žen a to na všech úrovních (Levicové kluby žen nedatováno).

Tento opravdu dlouhý seznam aktivit je doplněn o bod týkající se podpory KSČM, kterou LKŽ také považují za svou prioritu. Na webových stránkách je pod uvedenými cíli sdružení uvedeno, že jednotlivé místní kluby LKŽ neplní veškeré výše vyjmenované činnosti.

Autorka se respondentky ptala, zda je možné jednu z výše představených oblastí, označit jako prioritní. Ta odpovídá: „*To se nedá říci, co je hlavní v té naší činnosti. Protože se to všechno prolíná. Jeden rok se může zdát, že se více věnujeme té sociální*

⁴⁵ Autorka při bližším představování jednotlivých oblastí zájmu LKŽ neuvádí všechny konkrétní činnosti, které jsou v dané kategorii uvedeny na webových stránkách sdružení. Důvodem je to, že aktivity, které autorka v práci uvedla, zcela dostačují k pochopení toho, co je cílem LKŽ v dané oblasti.

oblasti, druhý rok se zdá, že se věnujeme jiné sféře. Prostě se to všechno prolíná. Máme celorepublikovou strukturu, nyní máme 80 klubů. A každý klub LKŽ se specifikuje na něco jiného. Ale celorepublikově ta témata střídáme. Ono se může zdát, že jen pleteme, vyrábíme, pečeme perníčky, ale tímto děláme výrobky, které prodáváme, abychom měly na činnost. Nás nikdo nedotuje. Máme samozřejmě sponzory, které si najdeme, to ano. Ale ze státního rozpočtu se na spolky tohoto typu nedává ani koruna, takže kdo si, co najde, ten to má.“

Další otázka směřovala na to, jak důležitá je konkrétní angažovanost LKŽ v oblasti politiky v kontextu jejich celkové činnosti? Respondentka říká, že *„Politická oblast není určitě prioritou. Samozřejmě máme mezi sebou ženy, které jsou političkami. A my je podporujeme, jejich kampaň a podobně.“* Ale dle jejich dalších slov se této agendě přednostně věnuje Komise žen, jak již bylo uvedeno výše.

5.3.2.2. Členství

Podmínky členství jsou v tomto občanském sdružení velmi otevřené. Ve stanovách LKŽ je psáno, že: *„Členem/členkou Levicového klubu žen se může stát každý/každá, kdo souhlasí s posláním Levicového klubu žen (dále jen LKŽ), zajímá se o jeho činnost a hodlá se jí účastnit.“* Není tedy omezeno ani pohlavím, ani stranickou příslušností. Respondentka k této otevřené formě členství říká následující: *„Ano, našimi členkami jsou, členky KSČM, sociální demokracie, KDU, jsou z jakékoli strany, my tohle neřešíme. My řešíme, aby ta členka dodržoval naše stanovy. A členy mohou být klidně i muži. Ted' máme pět mužů v LKŽ.“* Participaci mužů v LKŽ hodnotí pozitivně. Konstatuje, že na místní úrovni jednotlivých klubů LKŽ patří muži mezi velmi aktivními členy. Respondentka uvádí konkrétní příklad aktivity mužského člena z Písku, který v loňském roce dokonce inicioval založení klubu LKŽ v tomto městě.

Další série otázek mapuje osobní rovinu členství této konkrétní členky LKŽ. Autorka se nejprve dotazovala, jaké důvody vedly respondentku ke vstupu do LKŽ. *„Já jsem vstoupila v roce 2003, což je už pár let, jako řadová členka. Život mě svým způsobem zavál mezi tuto strukturu. Vlastně jsem teprve zjišťovala, že takový spolek existuje. Do té doby jsem o tom nevěděla, neslyšela.“* Hlavním důvodem participace respondentky byla snaha ovlivňovat společenské dění, které ji nebylo lhostejné prostřednictvím činnosti v LKŽ. *„Asi to byla ta ženská vlastnost, že nechceme stát mimo dění, když se nám něco nelíbí. Ono je moc hezké kritizovat, ale co ten dotyčný udělá*

pro konkrétní změnu? Když už jsem něco kritizovala, tak jsem hned měla nějaký námět, jak by se to mohlo řešit. Námět jsem tedy měla, ale neměla jsem ho komu říct. A právě v LKŽ jsem ho mohla někomu říct a měla jsem pocit, že se to může následně poslat i někam dál, aby to mělo nějaký smysl.“

Následně autorka zjišťovala konkrétní očekávání, která od svého angažování v LKŽ respondentka měla. Jak bylo výše zmíněné, respondentka do doby svého vstupu v roce 2003, nevěděla o existenci sdružení LKŽ, neznala ani jeho činnost. Žádná konkrétní očekávání tedy od participace v LKŽ neměla. Doufala však, že se jednou stane platným členem a bude dělat věci, které mají smysl, k čemuž ji LKŽ postupem času opravdu napomohly.

Poslední otázka z tohoto oddílu byla směřována na zájem o členství v těchto typech organizací. Respondentka je přesvědčena, že tento zájem naprosto chybí. Vnímá to však jako problém celospolečenský, kdy ani ženy, ani muži nemají obecně zájem o participaci v jakémkoli typu spolků. Celkovou občanskou angažovanost v ČR hodnotí poměrně kriticky: *„Dnešní společenská poptávka není po účasti v politických stranách či společenských organizacích. Protože pořád je přemílané, že do 1989 bylo všechno povinné, ale ani tehdy nebylo nic povinného. Pokud člověk nechtěl, nemusel se angažovat.“* Negativní postoj především mladší generace k angažování se ve spolcích a organizacích komentuje následovně: *„Vidíte to třeba na spolcích včelařů, zahrádkářů, prostě mladého člověka tam nepotkáte. Jen výjimečně. Přitom zájem o ty včely má také, ale to sdružování je vnímané jako přežitek komunismu, má to tu negativní konotaci. Spolkový život se v nové generaci nenesí. Možná tak dobrovolní hasiči, to je jediné.“*

5.3.2.3. Bariéry a strategie

Další část rozhovoru otvírala otázka, ve které se autorka tázala na to, zda respondentka považuje zastoupení žen v politickém systému ČR za dostatečné. Respondentka na začátku své odpovědi proklamuje, že ač sama není v žádném případě feministka, ani obhájkyně kvót, samozřejmě si myslí, že žen je v politice málo. Dále dodává: *„Já si myslím, že ten člověk, ať je to muž nebo žena, že tam má svoje místo, když se tam vypracuje a na to nepotřebuje kvóty. Musí odvést tu práci. Když to vezmu na příkladu Sněmovny, k čemu mi tam je žena, nebo muž, poslankyně a poslanci, kteří za 15 let nezvedli ani jednu ruku. Co tam dělá poslankyně, která byť by byla zpravodajkou nějakého zákona, tak ani jednou nedala interpelaci, nevystoupila kromě*

onoho zpravodajství ve Sněmovně. To si myslím, že aktivní není. Že by tam místo ní mohl být někdo aktivnější.“ Dle vyjádření respondentky není primárně důležité, zda je zvolený zástupce muž či žena, zásadní je jeho aktivita během procesu tvorby politické agendy.

Následně se autorka snažila identifikovat důvody, které dle respondentky způsobují tento stav relativně nízké politické reprezentace žen v ČR. Respondentka nejprve argumentuje tím, že prostředí politiky je pro ženy příliš tvrdé. *„Je to těžký konkurenční boj. Je to hodně o penězích a o ambicích.“* Jako další důvod označuje vnímání politiky jako prioritně mužské záležitosti. *„Hlavně u té starší generace, těch 50 let plus, u těch přežívá, že je politika opravdu jen mužská záležitost. Já, když jsem do politického prostředí přišla v roce 2002, tak jsem při sestavování kandidátek byla svědkem, jak ti muži otevřeně říkají ženám, ty si vezmi raději zástěru a zůstaň u sporáku a něco doma navař. A tak to fungovalo. A tohle tu pořád svým způsobem přežívá.“* Respondentka tedy upozorňuje i na působení genderových stereotypů, které jsou dle jejích slov přítomny v celé šíři politického spektra, od levice až po pravici. Vysvětluje, že tato bariéra je v naší společnosti dlouhodobě zakotvena a není jednoduché se s tímto historickým zařazením ženy k plotně vyrovnat: *„Vy mladí to máte složité, protože překonat tohle to myšlení starých lidí je těžké.“* Nakonec dodává, že nedostatečný počet žen v politice není důsledkem vlivu pouze jednoho faktoru, ale výsledek součinného působení více bariér společně. Nicméně výše uvedené překážky osobně vnímá jako zásadní.

Další otázky směřovaly na strategie či mechanismy, kterými se LKŽ snaží mírnit působení výše uvedených bariér, jež způsobují nízké zastoupení žen v politice. Z rozhovoru vyplynulo, že konkrétní strategie LKŽ nemá. Snaží se však usilovně pomáhat mladým ženám v boji proti zmiňovaným stereotypům prostřednictvím své osvětové činnosti. *„V rámci osvětové činnosti děláme vyloženě věci pro mladé, byť je většina členek v kategorii 65 let plus nebo dokonce 70 let plus. Mladým pomáháme nejen teoreticky prostřednictvím seminářů, ale i prakticky se snažíme dělat workshopy.“* Do praktické roviny zahrnuje i účast mladých členek LKŽ na mezinárodním setkání žen, které se v září 2017 uskutečnilo v Rakousku. Tyto mechanismy prosazuje a organizuje Republiková rada LKŽ (dále jen RR LKŽ), což je ústřední orgán LKŽ.

Jednotlivé místní kluby sdružení mají vlastní aktivity, které jsou přizpůsobeny konkrétní situaci v místě, kde LKŽ působí. U těchto klubů se nedá hovořit o strategiích,

kterými by se snažily mírnit vliv výše zmíněných bariér. Činnost místních klubů LKŽ se soustředí především na sociální, kulturní a společenské akce. Autorka uvede několik příkladů specifických činností, které místní LKŽ organizují. V Jihočeském kraji LKŽ pořádají přednášky s odbornými lektory například na téma zavádění účetnictví ve společenských organizacích. LKŽ v Praze se v rámci svých aktivit věnují ručním pracím. Své výrobky následně prodávají na různých akcích. A ve Zlínském kraji pořádají LKŽ poznávací a kulturní zájezdy (LKŽ 2017). Respondentka dodává, že: *„Aktivita záleží na konkrétní iniciativě předsedkyní jednotlivých klubů. Jsou v tom velké rozdíly. Některé kluby jsou velmi aktivní a některé skomírají, což vás samozřejmě mrzí, že nevíte, jak to tam rozproudit.“* V této části rozhovoru rezonuje téma věku. Respondentka zdůrazňuje problém věkové struktury klubů LKŽ, kdy je většina členek v důchodovém věku, jak bylo zmíněno výše. Proto je naprosto logické, že RR LKŽ svou činností podporuje mladé členky v jejich dalším rozvoji.

V rozhovorech s ostatními členkami ženských organizací se autorka dotazovala na to, zda mají dané ženské frakce možnost mírnit vliv institucionálních bariér, které jsou v odborné literatuře označovány za hlavní bariéru způsobující nízké zastoupení žen v politice. V kontextu LKŽ se tato otázka zdá jako zbytečná, přihlédneme-li především k tomu, že nejsou součástí vnitřní struktury KSČM. Nicméně bylo zmíněné, že všechny respondentky odpovídaly na stejný set otázek, a proto se autorka ptala i členky LKŽ, zda jejich kluby mohou nějakým způsobem zasahovat do procesu sestavování kandidátních listin, který je vnímán jako zásadní institucionální překážka. Respondentka zmiňuje zajímavý fakt. Z podnětu LKŽ bylo vytvořeno doporučení prosazující ženy na volitelná místa, které ÚV KSČM následně přijalo. *„Toto doporučení prosazovalo, aby byla žena na třetím místě na kandidátce. Cít se to nectí, to už je věc každého okresu.“* Z rozhovoru vyplynulo, že toto doporučení vzešlo z LKŽ, ale v KSČM ho prosadily členky strany, které působily ve vedení LKŽ. Respondentka dále ve své odpovědi potvrzuje předpoklad, že LKŽ z důvodu své pozice, která je ukotvená mimo vnitřní strukturu KSČM, opravdu nemají reálný vliv na sestavování kandidátních listin. V minulosti však na stranu poměrně silně působily členky KSČM, které současně zastávaly vysoké funkce ve vedení LKŽ. Tomuto fenoménu se více věnuje další podkapitola. Respondentka ještě podotýká, že i když formálně LKŽ nemají možnost působit na proces sestavování kandidátních listin, vždy své členky v politické soutěži

podporují. „Snažíme se ženy na kandidátkách podporovat. Třeba v Jihočeském kraji jsme měly na prvních pěti místech hned tři ženy a všechny tři jsou naše členky.“

5.3.2.4. Vztah KSČM a LKŽ – ovlivňování stranické politiky

Následující podkapitola se zabývá vzájemnými vztahy LKŽ a KSČM. Respondentka vysvětluje, že forma vztahu s KSČM je silně ovlivněna konkrétní osobou, která stojí ve vedení LKŽ, tedy osobou předsedkyně RR LKŽ. Pro blízkost vztahu je zásadní, aby předsedkyně LKŽ zastávala vysokou funkci ve straně nebo získala mandát poslankyně či senátorky za KSČM. Respondentka uvádí příklad Soni Markové, která působila jako předsedkyně RR LKŽ v letech 2008–2010. „Soňa Marková, ta byla jak poslankyně, tak i členka ÚV KSČM. Takže ty ženy, které ve struktuře KSČM pracovaly, měly velmi blízký vztah ke straně samotné.“ Poslední dvě předsedkyně RR LKŽ Suzana Exnerová a Květa Šlahůnková nezastávaly žádné vyšší postavení ve vedení KSČM a nebyly ani poslankyněmi či senátorkami KSČM. Respondentka upřesňuje, že: „Paní Exnerová dokonce nebyla ani členkou KSČM. Já sice členkou strany jsem, ale nejsem ani poslankyní, ani členkou ÚV, takže ten vztah není tak těsný, jak býval.“ Výše uvedené informace by však neměly indikovat negativní vztah těchto dvou subjektů. Respondentka ke vztahu s KSČM dodává: „Ale na druhou stranu máme dobré vztahy s předsedou Vojtěchem Filipem nebo s ostatními, že když něco LKŽ potřebují, tak za nimi jdeme a domluvíme se, co by šlo udělat. Ale tímto samým způsobem jednáme například i s ČSSD.“ Právě možnost jednat i s jinými politickými subjekty vnímá členka LKŽ jako velkou výhodu toho, že LKŽ funguje jako občanské sdružení mimo stranickou strukturu KSČM.

V kontextu tohoto oddílu se autorka dotazovala i na možnosti reálného ovlivnění stranické politiky mateřské strany, ve které daná ženská frakce působí. V případě LKŽ narážíme na již jednou diskutovaný problém toho, že LKŽ funguje vně KSČM. V oblasti ovlivňování konkrétní politické agendy strany plní zásadní roli opět osoba předsedkyně RR LKŽ. Pokud současně s touto funkcí zastávaly i významnější post v rámci strany, měly LKŽ mnohem více možností, jak ovlivňovat stranickou politiku KSČM, viz. již zmiňované doporučení o umístění ženské kandidátky na třetí místo na všech kandidátních listinách KSČM. Respondentka upřesňuje, že: „Tehdy, když jsme dávaly to doporučení, tak byla poslankyní za KSČM předsedkyně LKŽ Květa Čelišová a ta měla ke straně velmi blízko.“ Jak bylo výše uvedeno, impuls k vytvoření tohoto doporučení

vzešel z diskuzí v rámci LKŽ, ale usilovně se o jeho přijetí ve straně zasadila především tato žena společně s jinými členkami LKŽ, které také působily ve straně. V současné době je tedy možnost aktivně ovlivňovat politickou agendu KSČM oslabená, protože ve vedení LKŽ stojí žena, která neparticipuje ve vysoké politice.

5.3.2.5. Argumenty pro vyšší zastoupení žen v politice

Tato podkapitola odkazuje na třetí kapitolu této práce. Autorka se členky LKŽ ptala na otázku, proč bychom vlastně měli chtít více žen v politice, jejímž prostřednictvím zjišťovala, jaké konkrétní důvody považuje za důležité při argumentaci za vyšší politické zastoupení žen. Respondentka odpovídá takto: *„Chybí tomu ta ženskost. Když se muži mezi sebou hádají, tak ta žena to dokáže zjemnit. Takže tohle to tam chybí určitě.“* Dále uvádí argument odlišné životní perspektivy. *„Ženy do té politiky vnesou úplně jiný pohled. Protože to ženské myšlení je jiné než mužské. Ale to je naprosto správné, že jsme každý jiný. Ženské myšlení přinese takové to, nevím, jak bych to definovala. Ženy umí věci uchopit tak, ať reálně fungují v běžném životě, protože politika není odtržena od reálného života. Ženy si dokáží domyslet důsledky, které ta daná politika bude mít na konkrétní rodiny.“* Tím odpověděla i na další otázku týkající se konkrétního vlivu většího zapojení žen na projednávanou politickou agendu.

5.3.2.6. Budoucnost spolupráce a dosavadní největší úspěch LKŽ

Předposlední otázka celého rozhovoru mapovala názor respondentky na ustavení celorepublikové ženské organizace, která by ve svém středu sdružovala všechny ženy napříč politickým spektrem, které se tématu vyššího zastoupení žen věnují. K možnosti vytvoření reálné organizace zaujímá respondentka negativní stanovisko. Nemyslí si, že by bylo v budoucnu možné podobnou organizaci vytvořit. Dodává však, že již od března tohoto roku⁴⁶ probíhají neoficiální setkávání političek, které společně diskutují o této problematice. *„My jsme 7. března letošního roku založily takové nezávislé neorganizované něco, říkáme tomu Političky napříč spektrem. A tam opravdu jsme ze všech možných politických stran. My jsme tam jediná taková třešnička, která nefunguje v rámci nějaké politické strany. Takže ta spolupráce jde, ale aby vznikl tehdejší Svaz žen, tak to asi ne.“*

⁴⁶ Od března 2017.

Respondentka pokračuje v představování této platformy: *„Ted' v těch Politických napříč spektrem jde o podporu nějakých společných témat. Diskutujeme o nich, měly jsme už školství, ted' v září jsme měly porodnictví.“* Za celým projektem Poličky napříč spektrem stojí počáteční aktivita mladých političek ze strany Zelených, které iniciovaly tuto dobrovolnou činnost. Respondentka dodává: *„Můžu říci, že se setkáváme pravidelně. Říkáme tomu ‚pátečnice‘. Je jedno kdo s tématem přijde, kdo to zorganizuje, ale dáme si vědět, že v pátek tehdy, tam a tam se potkáme. Oni ted' vyšťouchávají témata, která je baví. Vím, že jsou témata, na která se nenajde ta shoda, ale existuje spousta témat, která rezonují napříč spektrem a je třeba napříč spektrem je nějak dát dohromady.“* V tomto dobrovolném mechanismu setkávání respondentka spatřuje velký potenciál. Jako velmi pozitivní hodnotí to, že v rámci tohoto diskuzního fóra zaznívají názory z celého politického spektra, které nabízí odlišné pohledy na důležitá společenská témata. To by jistě mohlo mít kladný dopad na další politická rozhodnutí: *„Ty názory jsou pravice, střed, levice, tak tím by se pro ty občany mohlo udělat mnohem víc. Protože jeden to vidí z tohoto pohledu, jiný z dalšího, ale ten průsečík musí někde být.“*

Poslední otázkou se autorka táže na dosavadní největší úspěch LKŽ. Tím je pro respondentku tato událost: *„Za největší úspěch považuji asi to, že v loňském roce jsem byla v Bogotě na 16. kongresu žen. To je mezinárodní federace demokratických žen. Vlastně to v roce 1946 zakládaly československé ženy v Paříži. Ale v roce 1989–1990 se z toho Československo vytratilo. Český svaz žen z toho vycouval a nám se v minulém roce podařilo vrátit ty české ženy na mezinárodní scénu.“* Jako další velký úspěch označuje fakt, že LKŽ fungují již dlouhých 25. let. Letos v létě toto výročí oslavily v Kroměříži.

5.4. Srovnání zkoumaných ženských organizací

K větší přehlednosti výše uvedené analýzy dat, které autorka získala z uskutečněných rozhovorů s představitelkami pěti zkoumaných ženských organizací, slouží tato tabulka č. 2.

Tabulka č. 2: Srovnání zkoumaných ženských organizací

Ženské organizace v ČR					
Témata	Oranžový klub	SDŽ	Sdružení žen	Komise žen	LKŽ
Priorita: politické zastoupení žen	Ne	Ne	Ne	Ano	Ne
Zastoupení žen v politice	Není dostatečné	Není dostatečné	Není dostatečné	Není dostatečné	Není dostatečné
Bariéry	Individuální a společenské	Individuální	Individuální a společenské	Součinné působení tří bariér	Individuální a společenské
Strategie	Mentoring, semináře a workshopy	Předávání zkušeností a semináře	Školení a semináře	Mentoring a semináře	Přednášky
Ovlivňování kandidát. listin	Ne	Nezávazná doporučení	Ne	Nezávazná doporučení	Ne
Vztah s mateřskou PS⁴⁷	Partnerský vztah	Formální	Formální	Formální	Ovlivněn osobou předsedkyně RR LKŽ
Vliv na stranickou agendu	Jednotlivé členky O. Klubu ⁴⁸	Nezávazná doporučení	Jednotlivé členky Sdružení žen	Nezávazná doporučení	Osoba předsedkyně RR LKŽ
Argumenty pro vyšší zastoupení žen	Demokrat. a diverzita	Diverzita	Diverzita	Demokrat. a diverzita	Diverzita

Zdroj: zpracováno autorkou na základě dat z uskutečněných rozhovorů.

⁴⁷ PS – Politická strana

⁴⁸ O. Klubu – Oranžový klub

V tabulce č. 2 je zobrazeno osm témat, kterým se autorka věnovala v rozhovorech s jednotlivými respondentkami. Tyto konkrétní oblasti nejvíce reflektují skutečnou roli zkoumaných ženských frakcí v problematice politické podrepräsentace žen. V prvním řádku tabulky vidíme, že pouze představitelka Komise žen v rozhovoru označila požadavek vyššího zastoupení žen v politice za primární cíl této ženské frakce. Deklarace tohoto cíle jako prioritního je velmi důležitou podmínkou pro to, aby daná ženská frakce opravdu zastávala zásadní roli v této problematice, která následně povede k efektivnímu řešení aktuálního stavu politické repräsentace žen v ČR. Ostatní čtyři zkoumané ženské frakce mají prioritní cíle ukotvené v jiné zájmové oblasti.

Na druhém tématu panuje mezi oslovenými respondentkami naprostá shoda. Všechny oslovené představitelky jednotlivých ženských frakcí v rozhovorech souhlasí s tím, že zastoupení žen je v celém politickém systému ČR nedostatečné. Na to navazuje poslední téma uvedené v tabulce č. 2, kterým jsou argumenty podporující vyšší zastoupení žen v politice. Všechny představitelky pěti zkoumaných ženských organizací uvedly téměř stejné důvody, jimiž odpovídaly na základní otázku *Proč bychom měli chtít více žen v politice?* Z tabulky je zjevné, že nejdůležitější je argument diverzity. Všechny respondentky v rozhovorech zdůrazňovaly odlišnou životní perspektivu a jiné zkušenosti žen, které by měly být zohledněny v politických rozhodnutích. Jen ty politické orgány, které ve svých stanoviscích reflektují pohledy mužů i žen, mohou spravedlivě rozhodovat ve prospěch celé společnosti.

Dále se v rozhovorech autorka dotazovala na bariéry, které znesnadňují ženám působení v politice. Autorka se těmito překážkám blíže věnuje ve druhé kapitole této práce. Zajímavá je skutečnost, že ač jsou odborníky jako zásadní bariéry považovány institucionální překážky, konkrétně nastavení volebního systému a celý proces sestavování kandidátních listin, ani jedna z respondentek vliv tohoto typu bariér takto nevnímá. Institucionálním bariérám se blíže věnuje členka Komise žen, která je zdůrazňuje v rámci součinného působení všech tří základních typů bariér na ženy-političky. O institucionálních překážkách se zmiňuje i představitelka Sdružení žen, která v rozhovoru vysvětluje, proč tento typ bariér nevnímá jako zásadní překážku pro participaci žen v KDU-ČSL. A členka Oranžového klubu v rozhovoru pouze konstatovala existenci tohoto typu bariér. Jak je možné vidět v tabulce č. 2, představitelky jednotlivých ženských frakcí zdůrazňují především vliv individuálních a společenských překážek. V rámci individuálních bariér oslovené respondentky hovoří o vnímání politiky

jako ryze mužského prostředí či o problému nízkého sebevědomí žen. Mezi společenskými překážkami mají zásadní vliv genderové stereotypy.

Následující část tabulky reflektuje konkrétní strategie, kterými jednotlivé ženské frakce mírní působení výše uvedených bariér. Zde se ukazuje, že všechny zkoumané organizace se primárně soustředí na vzdělávací činnost. Mezi nejrozšířenější aktivity, napříč všemi pěti ženskými frakcemi, patří vzdělávací semináře a workshopy. Další důležitou strategií je mentoring, tedy předávání zkušeností. Dle rozhovorů probíhá mentoring mezi členkami Oranžového klubu, SDŽ a Sdružení žen.

Na téma strategií, které zmírňují působení zmíněných překážek, navazuje konkrétní možnost jednotlivých ženských organizací jakýmkoli způsobem ovlivňovat proces sestavování kandidátních listin ve prospěch žen. Pokud by zkoumané ženské organizace disponovaly pravomocemi v tomto procesu, měly by poměrně velké možnosti pozitivně působit na vyšší politické zastoupení žen v ČR. Bohužel Oranžový klub, Sdružení žen ani LKŽ nemají žádné formální pravomoci, jak tento proces ovlivnit. Zbylé dvě organizace, SDŽ a Komise žen, mají pouze omezené možnosti působení v této oblasti. Obě frakce mohou ve straně, ve které působí během procesu sestavování kandidátních listin podávat doporučení, aby na volitelná místa byly nominovány ženy. Tato doporučení však mají charakter dobrovolnosti, nemusí být tedy respektována příslušnými orgány. Ve čtvrté kapitole této práce je uvedeno, že ovlivňování tohoto procesu ve prospěch žen je esenciální pro řešení problému nedostatečné politické reprezentace žen. Z tabulky č. 2 je patrné, že české ženské organizace nedisponují dostatečnými pravomocemi, které by výrazně pomáhaly vyššímu zastoupení žen v politice ČR. Částečnou výjimkou jsou SDŽ, ty se zasadily o to, aby se v rámci vnitrostranického referenda v roce 2015 hlasovalo i o kvótě, která by zajistila vyšší zastoupení žen v politice. Tato vnitrostranická kvóta byla schválena a je uplatňována na kandidátních listinách pro volby do krajských zastupitelstev a Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Kvóta stanovuje, že alespoň 40 % všech kandidátů musí být opačného pohlaví.

Následujícím tématem je vzájemný vztah mezi ženskou organizací a politickou stranou, v jejíž vnitřní struktuře funguje nebo s ní spolupracuje. Od tohoto konkrétního vztahu se odvíjí postavení ženské frakce v hierarchii strany. V kontextu řešené problematiky nedostatečné politické reprezentace žen je zásadní, aby vztah těchto dvou

subjektů byl partnerský, tzn. aby daná politická strana respektovala a aktivně podporovala činnost těchto ženských frakcí. To povede k tomu, že se ženské organizace stanou hlavní hybnou silou v řešení problému podrepräsentace žen v politice. Z výše uvedených rozhovorů i tabulky č. 2 je zjevné, že tento typ vztahu mezi českými politickými stranami a jejich ženskými frakcemi neexistuje. Tento vztah je možné spatřit mezi jednotlivými politiky ČSSD a Oranžovým klubem. Jedná se opravdu jen o několik jednotlivců, kteří zastávají významné posty v rámci této strany a podporují činnost Oranžového klubu. Nejde však o podporu celé strany. Obdobnou situaci můžeme sledovat v LKŽ. Zde je vztah mezi KSČM s LKŽ ovlivněn osobou, která zastává post předsedkyně RR LKŽ. Vztah mezi těmito dvěma subjekty odpovídá tomu, do jaké míry je předsedkyně RR LKŽ spojena se stranou. Pokud zastává vyšší pozici ve straně, je tento vztah poměrně blízký. Pokud ne, je vztah těchto dvou subjektů omezený. U zbývajících třech ženských organizací je tento vztah primárně formální. To lze v kontextu českého politického systému chápat jako vztah minimální. Ten charakterizuje jedna z respondentek takto: *„Vztah je formální, naše doporučení jsou vyslechnuta, ale potom nejsou odhlasována. Když to řeknu jinak, nevyhodí mě přímo, ale oklikou.“* Z tohoto konstatování je zcela patrné, že ženské frakce nemají příliš silnou pozici v rámci svých mateřských stran, což snižuje jejich roli v boji za vyšší zastoupení žen v politice.

Jejich omezená role v této problematice je ještě viditelnější v oblasti vlivu na stranickou agendu. Působení na stranickou politiku a ovlivňování procesu sestavování kandidátních listin ve prospěch žen jsou dvě naprosto zásadní funkce ženských organizací. V obou těchto činnostech mají české ženské organizace pouze omezené pravomoci. To následně snižuje jejich efektivitu v řešené problematice podrepräsentace žen v politice. V tabulce č. 2 je vidět, že pouze dvě ženské frakce mají možnost formálně ovlivňovat stranickou politiku ve prospěch žen. SDŽ a Komise žen mohou působit na stranickou agendu opět pouze pomocí doporučení, která jsou nezávazná. Autorka tuto formu vlivu hodnotí jako poměrně neefektivní, jelikož nepřijetí těchto doporučení není nikterak sankcionováno. Ostatní tři ženské frakce nemají žádné formální pravomoci, jak se podílet na stranické politice, proto se o to snaží neformálně. V rámci Oranžového klubu, Sdružení žen i LKŽ pozorujeme zvláštní fenomén, kdy se o ovlivňování stranické agendy ve prospěch žen zasazují individuálně jednotlivé členky daných frakcí. Nejúspěšnější jsou v tomto ohledu členky Oranžového klubu, které působí na důležitých politických postech, kde prosazují myšlenky Oranžového klubu. Obdobně se o to snaží

členky Sdružení žen, které aktivně prosazují ženská témata v odborných komisích KDU-ČSL. Toto sdružení může straně navrhnout i politická opatření, tato činnost však není systematická. V kontextu ovlivňování stranické agendy zůstává primární individuální činnost jednotlivých členek Sdružení žen. V případě LKŽ má prioritní vliv na stranickou politiku KSČM osoba předsedkyně RR LKŽ. Zde je opět určující postavení předsedkyně RR LKŽ v rámci strany. Pokud tato žena společně s nejvyšší funkcí v LKŽ, zastává i vysokou funkci ve vedení KSČM nebo je poslankyní či senátorkou za tuto stranu, dává jí to poměrně silné možnosti prosazovat myšlenky LKŽ do politické agendy KSČM. Pokud však toto provázání mezi vedením LKŽ a stranou neexistuje, nemá toto sdružení fungující vně dané politické strany žádné formální pravomoci ovlivňovat stranickou politiku, jak bylo již uvedeno.

Z výše uvedeného je zřejmé, že ženské organizace nemají v rámci českých politických stran příliš silné postavení, které následně ovlivňuje i jejich skutečnou roli v boji za vyšší politickou reprezentaci žen. Tu můžeme hodnotit jako značně omezenou. Ženské frakce by měly disponovat mnohem silnějšími pravomocemi, než jakými jsou nezávazná doporučení, aby jejich role byla v této problematice opravdu zásadní a klíčová. Tomu však brání především vedení zkoumaných politických stran ČR, která omezují vliv těchto ženských organizací prostřednictvím právě slabých pravomocí. Prozatím zůstává v boji za vyšší politickou reprezentaci žen v ČR nejdůležitější vlastní aktivita jednotlivých členek ženských frakcí, které se v rámci své politické činnosti snaží prosazovat požadavek rovného zastoupení mužů a žen v politice.

Závěr

Předkládaná diplomová práce se zabývala ženskými organizacemi a politickou reprezentací žen v ČR. Zaměřila se na přiblížení role ženských frakcí, které fungují uvnitř politických stran nebo jsou s nimi spojovány, v problému nedostatečného zastoupení žen v českém politice. Ve čtvrté kapitole této práce bylo uvedeno, že právě mechanismus ženských organizací může potenciálně výrazně ovlivnit tuto problematiku směrem k většímu zastoupení žen v politice.

Hlavním cílem práce bylo analyzovat roli ženských frakcí v problému podreprezentace žen v politickém systému ČR. Autorka práce se snažila zjistit, zda tyto ženské frakce mohou efektivně působit na změnu současného stavu českého politického systému, který je takový, že ženy jsou nedostatečně zastoupeny ve všech jeho úrovních.

Celá práce byla rozdělena do dvou hlavních částí, teoretické a praktické. První teoretická část se zabývala několika tématy. Čtyři kapitoly reflektovaly teorii politické reprezentace, včetně zastoupení žen v české i světové politice; koncept bariér; argumenty zdůvodňující vyšší reprezentaci žen v politice a teoretické představení mechanismu ženských frakcí. V páté kapitole, jež tvoří druhou hlavní část této práce, bylo analyzováno pět rozhovorů s jednotlivými představitelkami zkoumaných ženských organizací. Na základě informací a dat z těchto pěti kapitol bylo možné odpovědět na výzkumné otázky, které byly stanoveny v úvodu práce. Jejich zodpovězení vedlo k naplnění hlavního cíle práce.

První výzkumná otázka se ptala na to, zda *Je politická podreprezentace žen opravdovým problémem českého politického systému?* Odpověď byla obsažena v první teoretické kapitole této práce. Z informací a dat v ní uvedených vyplynulo, že politická podreprezentace žen je skutečným problémem české politiky. Autorka tuto skutečnost prezentovala prostřednictvím konkrétních počtů žen, jež participují v jednotlivých úrovních politiky. Podreprezentace je skutečným problémem, pokud tento jev studujeme perspektivou deskriptivní politické reprezentace žen. Tento teoretický koncept byl také popsán v první kapitole. Dle teorie deskriptivní reprezentace žen by měly ženy ve volitelných orgánech zastávat takové procento mandátů, které odpovídá jejich podílu v populaci dané země. Pokud studujeme reprezentaci žen v ČR optikou této konkrétní

teorie, je z doložených dat v této kapitole patrné, že ženy jsou v české politice opravdu podreprezentovány. Nejvyšší míru reprezentace žen nalezneme na lokální úrovni, kde ženy tvoří 27 % zastupitelů. Toto číslo se jeví jako poměrně vysoké, porovnáme-li ho s procentním zastoupením žen na jiných úrovních české politiky. Nicméně v kontextu používané teorie politické reprezentace, dokazuje opravdovost podreprezentovanosti žen v ČR. Ženy totiž tvoří celkem 50,9 % české populace, ale na žádné z jednotlivých úrovní politiky doposud nikdy tolik mandátů nezískaly. K této výzkumné otázce se vyjadřovaly i jednotlivé respondentky. Všechny shodně ohodnotily zastoupení žen v českém politickém systému za nedostatečné. V rozhovorech se také vyjadřovaly k tomu, proč je žádoucí tento současný stav změnit. Nejčastěji v rozhovorech zazníval argument diverzity, kterému se autorka věnuje ve třetí kapitole této práce. Pro respondentky je zásadním důvodem, v debatě za zvýšení počtu žen v politice, odlišná životní perspektiva žen, která by měla být zastoupena v politických rozhodnutích. Jen ten orgán, který ve svých rozhodnutích reflektuje oba životní pohledy, mužů i žen, může opravdu spravedlivě rozhodovat ve prospěch všech.

Na další výzkumné otázky odpovídá autorka především v praktické části práce. Druhá výzkumná otázka zněla takto: *Za jakým účelem zkoumané ženské organizace fungují, tedy co je jejich hlavním cílem?* Jak bylo uvedeno ve čtvrté kapitole této práce, neexistuje univerzální seznam cílů, o které musí všechny ženské frakce na světě shodně usilovat. Na tuto výzkumnou otázku odpovídají dílčí podkapitoly věnované jednotlivým ženským frakcím, které mapují konkrétní cíle těchto organizací. Ve zkoumaném vzorku pěti ženských frakcí je u každé z nich možné objevit hned několik cílů, o které v rámci své činnosti usilují. Ve čtvrté kapitole je však zmíněno, že aby mohly ženské frakce zastávat významnější roli v problematice podreprezentace žen v politice, je nutné, aby požadavek vyššího politického zastoupení žen deklarovaly jako svou prioritu. V oficiálních dokumentech pěti zkoumaných organizací téměř všechny, kromě LKŽ, deklarují prosazování vyššího počtu žen jako jeden ze svých programových cílů. V osobních rozhovorech se autorka respondentek dotazovala, zda je tento cíl prioritou v rámci činnosti jejich frakce. Pouze představitelka Komise žen označila tento cíl jako nejdůležitější, společně s osvětovou činností. Ostatní frakce se prostřednictvím svých činností také snaží dosáhnout tohoto deklarovaného cíle, ale není to pro ně zásadní aktivita. Více se angažují v jiných oblastech.

Třetí výzkumná otázka byla v úvodu práce položena takto: *Mají dané ženské organizace konkrétní strategie, kterými snižují vliv bariér, které znesnadňují ženám působení v politice?* Do kontextu této otázky uvádí čtenáře druhá teoretická kapitola této práce, která představuje bariéry, které působí na ženy během vstupu do politiky, ale i během jejich další politické kariéry. Autorka blíže představuje koncept bariér Petry Rakušanové a Lenky Václavíkové-Helšusové, které popisují tři hlavní typy bariér, kterými jsou institucionální, individuální a společenské bariéry. Na výzkumnou otázku však opět odpovídají dílčí podkapitoly, které mapují toto téma v kontextu rozhovorů s jednotlivými představitelkami zkoumaných ženských frakcí. Téměř všechny respondentky souhlasně označily vliv individuálních bariér společně se stereotypním vnímáním ženy jako manželky a matky, jako zásadní překážku znesnadňující ženám působení v politice. Konkrétní strategie, kterými ženské organizace s těmito bariérami bojují, se tedy velmi podobají. Všechny zkoumané ženské frakce pořádají osvětové a vzdělávací semináře a workshopy. Oranžový klub prosazuje mentoringové programy, v jejichž rámci úspěšné ženy-političky předávají své zkušenosti mladším kolegyním. Předávání zkušeností hodnotí jako pozitivní strategii i SDŽ. Sdružení žen a Komise žen se kromě pořádání seminářů angažují i v popularizaci tématu nedostatečného zastoupení žen v politice, mezi muže i celou širokou veřejnost, což je další strategie používaná českými ženskými frakcemi ke zmírnění vlivu těchto bariér.

V souvislosti s hlavním cílem práce se autorka v rámci tématu bariér dotazovala na to, jak jednotlivé organizace mírní působení institucionálních bariér – konkrétně, zda mohou nějakým způsobem ovlivňovat proces sestavování kandidátních listin. Tento typ bariér, jak je naznačeno ve druhé kapitole této práce, je výzkumníky vnímán jako nejzásadnější překážka, která ovlivňuje míru politické reprezentace žen. Oranžový klub, Sdružení žen ani LKŽ nemají žádnou formální možnost tento proces ovlivňovat ve prospěch žen. Komise žen, která funguje ve vnitřní struktuře KSČM, může pouze navrhnout doporučení týkající se tohoto procesu. Ta jsou však dobrovolná, a většinou spíše nerespektovaná. Obdobná situace panuje v ČSSD. V této straně se však v roce 2015 podařilo ve vnitrostranickém referendu schválit kvótu, která říká, že alespoň 40 % kandidátů na kandidátních listinách do krajských zastupitelstev a do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR musí být opačného pohlaví. O její schválení se zasadily SDŽ i Oranžový klub. Přijetí této kvóty je jistě posunem v kontextu řešené problematiky nedostatečného zastoupení žen v politice. Ale jelikož tato kvóta blíže nespécifikuje

pořadí, na které má být těchto 40 % kandidátů opačného pohlaví nominováno, téměř nic to reálně neřeší. Ženy, které aktuálně tvoří méně zastoupené pohlaví na kandidátních listinách a aplikuje se na ně tedy tato kvóta, budou stále nominovány převážně na nevolitelná místa.

Další výzkumná otázka byla položena takto: *Mohou tyto ženské organizace ovlivňovat politickou agendu strany, v jejichž vnitřní struktuře fungují, ve prospěch žen?* Odpověď je opětovně uvedena v dílčích podkapitolách praktické části této práce, které se věnují jednotlivým ženským organizacím. Oranžový klub nemá žádné oficiální pravomoci ovlivňovat stranickou politiku ČSSD, jelikož stojí vně vnitřní struktury strany. Neformálně se o to však usilovně snaží prostřednictvím svých členek, které zastávají důležité politické posty, v rámci kterých prosazují myšlenky Oranžového klubu. Obdobná situace se odehrává v LKŽ. Tato organizace také funguje mimo strukturu mateřské politické strany, v tomto případě KSČM. Ovlivňování stranické politiky je v tomto sdružení primárně svázáno s aktivitou osoby, která stojí v čele LKŽ. Pokud se jedná o ženu, která zastává kromě funkce předsedkyně RR LKŽ i vysokou stranickou funkci, či je poslankyní nebo senátorkou za KSČM, má možnost svoji pozici ve straně využívat k prosazování idejí LKŽ v rámci stranické agendy. Poslední dvě předsedkyně RR LKŽ ve vysoké politice však nepůsobily, čímž se reálná možnost působit na stranickou politiku ze strany LKŽ minimalizovala. Tak jako členky Oranžového klubu a LKŽ, se snaží angažovat i jednotlivé členky Sdružení žen. Ty prosazují ženská témata a myšlenky Sdružení žen v odborných komisích KDU-ČSL. Sdružení žen se i jako celek, společně s dalšími dvěma zkoumanými ženskými frakcemi, tedy s SDŽ a Komisí žen, snaží aktivně ovlivňovat politickou agendu svých mateřských politických stran z ženské perspektivy. Představitelky Sdružení žen a Komise žen v rozhovorech zmiňují, že jejich snahy velmi často naráží na nezáměr stranického vedení či jiných orgánů strany. Všechny tři výše uvedené ženské organizace mohou na stranickou politiku působit především prostřednictvím svých doporučení, která nejsou pro vedení strany ani pro její orgány závazná. Pouze respondentka SDŽ uvedla, že se strana jejich doporučeními dále zabývá a slouží jako podmět k možné diskuzi. Představitelky Sdružení žen a Komise žen v rozhovorech zmiňují, že jejich doporučení jsou stranickým vedením či příslušným orgánem vyslechnuta, ale nejsou ve většině případů odhlasována. Respondentka Sdružení žen sama přiznává, že snahy působit

na stranickou agendu nejsou ze strany sdružení příliš nesystematické, což by chtěly v budoucnu změnit.

To, jak jsou ženské frakce úspěšné ve svých snahách ovlivnit stranickou politiku z ženské perspektivy, je často způsobeno samotným vztahem, který panuje mezi stranou a ženskou organizací. Ve většině zkoumaných organizací popisují respondentky tento vztah jako ryze formální. Neoficiálně jej jedna respondentka označuje dokonce jako tzv. trpěný vztah. Dle autorky tento termín velmi přesně vystihuje reálnou povahu tohoto vztahu. Stranické vedení si je vědomo, že je žádoucí mít ve své struktuře tento typ organizace, jak bylo zmíněno ve čtvrté kapitole této práce. Ale její činnost, myšleno politicky orientovanou činnost, tedy ovlivňování stranické politiky, zasahování do procesu sestavování kandidátních listin apod., nechce výrazně podporovat. Strana podporuje pouze takové aktivity, které neposilují postavení ženských organizací ve struktuře strany. Respektované a silné postavení v rámci strany je však zásadní pro efektivní fungování těchto frakcí.

Výše zrekapitulované odpovědi na jednotlivé výzkumné otázky, které byly stanoveny v úvodu této práce, přispěly k naplnění hlavního cíle práce. K jeho naplnění došlo v páté kapitole. V této části práce autorka analyzuje uskutečněné polostrukturované rozhovory s jednotlivými představitelkami zkoumaných ženských organizací, které zásadní měrou přispěly k objasnění role těchto frakcí v problematice nedostatku žen v politice. Na základě dat a informací uvedených v pěti kapitolách této práce je možné konstatovat, že role ženských organizací v problematice podrepräsentace žen v politice je omezená. Autorka spatřuje dva hlavní důvody, proč tomu tak je. Především je to povaha strategií, které respondentky popisují v dílčích podkapitolách praktické části. Ty se v kontextu řešeného problému jeví jako nedostatečné. Primární aktivitou těchto ženských frakcí je všeobecně vzdělávací a osvětová činnost, která se nejeví jako dostatečně účinná. Je třeba prosazovat efektivnější strategie a aktivity na podporu vyššího zastoupení žen v politice. Vítanou změnou by bylo rozšíření reálných pravomocí ženských frakcí, například v oblasti sestavování kandidátních listin. Esenciální by bylo, kdyby tyto organizace mohly promlouvat do procesu sestavování kandidátních listin a prosazovat ženy-kandidátky na volitelná místa. V současné době totiž do těchto procesů nemůže formálně zasahovat ani jedna ze zkoumaných ženských frakcí. Druhým problémem, který silně ovlivňuje jejich roli v problematice nedostatečné reprezentace žen v politice, je nemožnost

efektivně působit na politickou agendu mateřské strany. Většina zkoumaných ženských organizací může navrhnout svá doporučení k prováděné politice strany, ale tato doporučení jsou poměrně často zamítnuta. Pokud dojde k jejich schválení, nabývají formu pouze dobrovolného doporučení, jehož nerespektování není samozřejmě sankcionováno.

Zásadní problém tedy autorka spatřuje v chování samotných politických stran, které omezují potenciál ženských organizací. Tím se celý mechanismus ženských frakcí stává „bezzubým“. Tento argument podporuje i fakt, že představitelky Sdružení žen a Komise žen hodnotí jako jeden z největších dosavadních úspěchů svých organizací to, že byly v rámci struktury strany založeny a stále v ní ještě existují. Řešením výše zmíněných problémů je vytváření silnějšího tlaku na vedení strany a usilování o větší pravomoci v těchto dvou oblastech. To by v budoucnu mohlo vést k tomu, že tyto ženské frakce získají mnohem silnější postavení v hierarchii strany, které je zásadní pro jejich efektivitu. Dalším možným řešením by mohlo být ustavení ženské organizace, která by sdružovala všechny ženy aktivní v problematice nedostatečného zastoupení žen v politice napříč politickým spektrem, které by společně usilovaly o zlepšení současného stavu. Představitelky jednotlivých ženských frakcí v rozhovorech podpořily ustavení podobného mechanismu spolupráce.

V úvodu této práce byl stanoven také dílčí cíl práce, jehož podstatou bylo představení těchto frakcí a přiblížení jejich fungování. Tento cíl byl naplněn v průběhu hledání odpovědí na výzkumné otázky. Především ve čtvrté kapitole, která představuje teorii fungování těchto ženských organizací a poté v páté kapitole, která podrobně představuje jednotlivé ženské frakce, kterými se tato práce zabývá.

Jedním z limitů této práce byla minimální reflexe tématu ženských frakcí v odborné literatuře. Autorka několikrát v práci zdůraznila, že tato problematika je marginalizována především v prostoru české odborné literatury. Hledání adekvátních zdrojů bylo tedy poměrně časově náročné. Hlavním limitem práce, kterým si je však sama autorka vědoma, je podkapitola zabývající se SDŽ, která neodpovídá standardu ostatních čtyř podkapitol, které se věnují dalším ženským frakcím. Jak bylo vysvětleno v úvodu, autorka zařazení tohoto rozhovoru spatřovala jako vhodnější řešení nastalé situace. Limitem práce je tedy možné obecně označit neochotu či nepružnost

představitelk jednotlivých ženských organizací během celého procesu spolupráce na tomto výzkumu.

Přínosem této práce je již samotná problematika, které se věnuje. Téma ženských frakcí je naprosto minimálně reflektovaným tématem v české odborné literatuře. Tuto závěrečnou práci je možné považovat za průlomovou v této oblasti výzkumu. Práce by mohla podnítit diskuzi o dalších mechanismech, které by mohly efektivněji působit na zvýšení politické reprezentace žen v české politice. Tímto směrem by se mohl ubírat i příští výzkum. Ten by mohl být zaměřen na analýzu vlivu neziskových ženských organizací na tuto problematiku. Další výzkum by se mohl zabývat silou veřejné poptávky po vyšším zastoupení žen v politice. Autorka se o tomto fenoménu zmiňuje ve druhé kapitole této práce. Z výzkumů veřejného mínění vyplývá, že česká veřejnost dlouhodobě deklaruje pozitivní vztah k vyššímu zapojení žen do politiky. Výzkum by mohl mapovat vývoj a reakce jednotlivých politických subjektů na tuto veřejnou poptávku. Jistě by však bylo zajímavé zůstat u problematiky ženských organizací a pozorovat tento mechanismus spolupráce mezi ženami v rámci mezinárodních srovnávacích studií, které by přispěly k hlubšímu zmapování skutečného vlivu těchto frakcí na vyšší zastoupení žen v politice.

Použitou literaturu autorka v závěru práce hodnotí jako relevantní. Tématem politické reprezentace žen se do dnešního dne zabývalo poměrně velké množství výzkumníků. Mnohem výrazněji je tato problematika reflektovaná v zahraniční literatuře, ale i v té české najdeme několik publikací, které se tomuto tématu věnují. Z použité literatury je nutné vyzdvihnout dva české literární počiny, sborník *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989* a publikaci *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*, které se staly nepostradatelnými v průběhu psaní této práce. Zásadní je jejich komplexnost, se kterou pracují s tématem žen v politice. Ze zahraničních zdrojů je na místě zdůraznit důležitost článku *Maximizing Opportunities: Political Parties, Women's Wings and the Gender Agenda in Africa's Developing Democracies* od Rhody Ossei-Afful, ve kterém autorka našla velkou inspiraci pro strukturu čtvrté kapitoly této práce, která představuje mechanismus fungování ženských organizací. V praktické části autorka využívá oficiální dokumenty politických stran i jednotlivých ženských organizací. Naprosto esenciální jsou však rozhovory s představitelkami zkoumaných ženských frakcí, které umožnily autentický náhled do fungování těchto organizací v ČR.

Veškeré použité zdroje se jeví jako vhodně vybrané, jelikož dopomohly k naplnění cílů a zodpovězení všech výzkumných otázek, které byly stanoveny v úvodu práce.

Seznam literatury a pramenů

Allah-Mensah, Beatrix. 2007. „Women and Politics in Ghana, 1993–2003“ Pp. 11. kapitola (není stránkováno na books.google.cz) in Kwame Boafo-Arthur (ed.). *Ghana: One Decade of the Liberal State*. London: Zed Books. Dostupné z: <<https://books.google.cz>> (12. 11. 2017)

Analýza nízkého počtu žen v politických rozhodovacích funkcích. Zpráva o řešení projektu výzkumu a vývoje pro potřeby státu. 2004. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/12446/Nizky-pocet-zen-v-politice.pdf>> (20. 4. 2015)

Ballington, Julie. 2008. *Equality in Politics: A Survey of Women and Men in Parliaments*. Geneva: Inter-Parliamentary Union. Dostupné z: <<http://archive.ipu.org/PDF/publications/equality08-e.pdf>> (4. 11. 2017)

Barr, Rachel. 2013. *Guidelines for Women's Caucuses*. Geneva: Inter-Parliamentary Union. Dostupné z: <<http://archive.ipu.org/PDF/publications/caucus-e.pdf>> (13. 11. 2017)

Bennhold, Katrin. „The Stigma of Being a Housewife.“ *The New York Times*, 20. 6. 2010 (online). Dostupné z: <<http://www.nytimes.com/2010/07/21/world/europe/21iht-LETTER.html>> (31.10. 2017)

Brazil Population Clock (Live). 2017. Countrymeters.info. (Online). Dostupné z: <<http://countrymeters.info/en/Brazil>> (22. 10. 2017)

Budilová, Soňa. 2007. *Ženy v norské politice*. Diplomová práce. Brno: Masarykova Univerzita v Brně.

Buchert, Viliam. „Puč v Úsvitu: Okamura své hnutí tak dlouho ‚dojil‘ a omezoval, až ho to semlelo.“ Reflex, 25. 2. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.reflex.cz/clanek/komentare/62508/viliam-buchert-puc-v-usvitu-okamura-sve-hnuti-tak-dlouho-dojil-a-omezoval-az-ho-to-semlelo.html>> (19. 10. 2017)

Burns, Nancy, Kay Lehman Schlozman, Sidney Verba. 2001. *The Private Roots of Public Action: Gender, Equality, and Political Participation*. Cambridge: Harvard University Press. Dostupné z: <<https://books.google.cz>> (7. 11. 2017)

Caul, Miki. 1999. „Women’s Representation in Parliament: The Role of Political Parties.“ *Party Politics* 5 (1): 79–98. Dostupné z: <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.454.3989&rep=rep1&type=pdf>> (30. 10. 2017)

Compaoré, Nestorine. 2005. „Case studies – Burkina Faso.“ Pp. 132–138 in Julie Ballington, Azza Karam (eds.). *Women in Parliament: Beyond the Numbers*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Dostupné z: <<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/women-in-parliament-beyond-numbers-a-revised-edition.pdf>> (10. 11. 2017)

Cordenillo, Raul, Karin Gardes. 2013. „Introductions“ Pp. 15–24 in Raul Cordenillo, Karin Gardes (eds.). *Inclusive Political Participation and Representation: The Role of Regional Organizations*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Dostupné z: <<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/inclusive-political-participation-and-representation.pdf>> (6. 11. 2017)

Cowell-Meyers, Scott Patrick. 2017. „*Waiting in the Wings?: The Experience of Women's Wings of Political Parties in Multiple Regions*.“ Prezentováno na European Conference on Politics and Gender. Lausanne. Dostupné z: <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/cc069dc5-67c2-4bb6-8384-800d241f0323.pdf>> (13. 11. 2017)

Český statistický úřad. 2016. *Zaostřeno na ženy a muže 2016: Lidé a společnost*. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/32853391/30000216.pdf/b6da8d9a-d368-4068-8b7a-a69d350f64fd?version=1.8>> (26. 10. 2017)

Dahlerup, Drude, Zeina Hilal, Nana Kalandadze, Rumbidzai Kandawasvika-Nhundu. 2013. „*Atlas of Electoral Gender Quotas*.“ Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Dostupné z: <<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/atlas-of-electoral-gender-quotas.pdf>> (30. 10. 2017)

Decarli Valdřová, Jana, Lucie Jarkovská, Kateřina Machovcová, Hana Maříková, Marek Šálek, Iva Šmídová, Andrea Baršová, Věra Sokolová, Markéta Huňková, Klára

Skřivánková, Jolana Navrátilová, Kateřina Lišková, Iva Doležalová, Hana Havelková, Linda Sokačová, Dita Dražilová. 2004. *Abc feminismu*. Brno: NESEHNUTÍ.

Doley, Julia. „From Westminster to Washington, an ‚Old Boys Club‘ is Silencing Female Politicians.“ *Foreign Policy Rising* 27. 9. 2017 (online). Dostupné z: <<https://foreignpolicyrising.com/2017/09/28/how-the-old-boys-silence-female-politicians/>> (1. 11. 2017)

Ellis, Patricia. 2003. *Women, Gender and Development in the Caribbean: Reflections and Projections*. London: Zed Books. Dostupné z: <<https://books.google.cz>> (13. 11. 2017)

Esarey, Justin. Leslie Schwindt-Bayer. 2015. Women's Representation, Accountability, and Corruption in Democracies. (Online). Working Paper Version: 11. 3. 2015. Získáno z webu European Consortium for Political Research. Dostupný z: <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/ba408c61-5bcd-4372-b7be-0fabe50ae23a.pdf>> (3. 11. 2017)

Ferrarová, Eva. 2015. „Boj s genderovými stereotypy je pomalý.“ Pp. 23–25 in Pavla Frýdlová (ed.). *Jaké je to s genderovou demokracií v České republice? 20 let od Pekingské akční platformy*. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung e. V. Dostupné z: <<https://cz.boell.org/cs/2015/10/15/jak-je-s-genderovou-demokracii-v-ceske-republice-20-let-od-pekingske-akcni-platformy>> (17.10.2017)

Filadelfiová, Jarmila, Zora Bútorová, Oľga Gyarfášová. 2002. „Ženy a muži v politike.“ Pp. 333–345 in Miroslav Kollár, Grigorij Mesežnikov (eds.). *Slovensko 2002. Súhrnná správa o stave spoločnosti (Vnútorná a zahraničná politika)*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. Dostupné z: <http://archiv.aspekt.sk/download/eu_v_politike.pdf> (9. 11. 2017)

Fórum 50 %. (Nedatováno a). *Vláda ČR*. (Online). Dostupné z: <<https://padesatprocent.cz/cz/temata/statistiky-analyzy-vyzkumy/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/vlada-cr>> (2. 10. 2017)

Fórum 50 %. (Nedatováno b). *O nás*. (Online). Dostupné z: <<https://padesatprocent.cz/cz/o-nas>> (12. 11. 2017)

Fórum 50 %. 2009. *Více žen do politiky? Samozřejmě! Ale jak?* Praha: Fórum 50 %. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/docs/FORUM50p_vice_zen_do_politiky.pdf> (13. 11. 2017)

Fórum 50 %. 2015. *Titul Strana otevřená ženám opět získali Zelení. Nejhůře dopadla ODS.* (Online). Dostupné z: <<https://padesatprocent.cz/cz/titul-strana-otevrena-zenam-opet-ziskali-zeleni-nejhure-dopadla-ods>> (29. 11. 2017)

Gelnarová, Jitka. 2010. „Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb ‚Co všechno znamená, když se řekne, že jsou ženy v politice podreprezentovány.‘“ *Acta Politologica* 2 (2): 120–135. Dostupné z: <http://tarantula.ruk.cuni.cz/ACPO-25-version1-2010_Gelnarova_02_02.pdf> (14. 10. 2017)

Gimenez, Cristina. 2005. „Case Studies and Surveys in Supply Chain Management Research – Two Complementary Methodologies.“ Pp. 315–330 in Herbert Kotzab, Stefan Seuring, Martin Müller, Gerald Reiner (eds.). *Research Methodologies in Supply Chain Management*. New York: Physica-Verlag Heidelberg. Dostupné z: <<https://books.google.cz>> (10. 12. 2017)

Hatakka, Elina. 2015. *Gender Equality within Political Parties and Women's Cross-party Cooperation: How to Build the Capacities of Women Politicians and Political Parties*. Political Parties of Finland for Democracy – Demo Finland. Dostupné z: <https://demofinland.org/wp-content/uploads/2015/06/Gender_equality_within_political_parties_and_womens_cross_party_cooperation_WEB.pdf> (11. 11. 2017)

Havelková, Hana. 2006. „Jako v loterii: politická participace žen v ČR po roce 1989.“ Pp. 25–42 in Hana Hašková, Alena Křížková, Marcela Linková (eds.). *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR

Havelková, Jana. *Re: Žádost o pomoc při výzkumu k diplomové práci* [elektronická pošta]. Message to: eva.kreplova01@upol.cz. 16. března 2017 14:14. Osobní komunikace.

Hendl, Jan. 2016. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.

Hendlová, Tereza. 2008. „Proč česká vláda potřebuje genderový audit?“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 9 (1): 8–15. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/uploads/027875160d59f492761e7d8f35b77cd869d5afed_proc-ceska-vlada-potrebuje-genderovy-audit.pdf> (8. 11. 2017)

Htun, N., Mala. 2005. „Case studies – Latin America.“ Pp. 112–121 in Julie Ballington, Azza Karam (eds.). *Women in Parliament: Beyond the Numbers*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Dostupné z: <<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/women-in-parliament-beyond-numbers-a-revised-edition.pdf>> (10. 11. 2017)

Cheng, Christine, Margit Tavits. 2011 „Informal Influences in Selecting Female Political Candidates.“ *Political Research Quarterly* 64 (2): 460–471. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (3. 11. 2017)

Childs, Sarah, Joni Lovenduski. 2013. „Political Representation.“ Pp. 489–513 in Georgina Waylen, Karen Celis, Johanna Kantola, Laurel S. Weldon (eds.). *The Oxford Handbook of Gender and Politics*. Oxford: Oxford University Press. Dostupné z: <<https://books.google.cz>> (22. 10. 2017)

iKNOW Politics – International Knowledge Network of Women in Politics. 2007. *Consolidated Response on Establishing Women’s Party Sections*. Dostupné z: <<http://iknowpolitics.org/sites/default/files/consolidatedresponsewomenspartysectioniknowpolitics.pdf>> (13. 11. 2017)

iKNOW Politics – International Knowledge Network of Women in Politics. 2009. *Consolidated Response: Best Practices Used by Political Parties to Promote Women*

in Politics. Dostupné z: <http://iknowpolitics.org/sites/default/files/cr_best_practices_used_by_political_parties_to_promote_women_in_politics.pdf> (11. 11. 2017)

Inglehart, Ronald, Pippa, Norris. 2003. *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change around the World*. New York: Cambridge University Press. Dostupné z: <https://www.hse.ru/data/2013/02/20/1306830406/Inglehart&Norris_Rising%20Tide.pdf> (28. 10. 2017)

Inter-Parliamentary Union. (nedatováno a). *Brief History*. (Online). Dostupné z: <<http://www.ipu.org/english/history.htm>> (25. 9. 2017)

Inter-Parliamentary Union. (nedatováno b). *What is the IPU?* (Online). Dostupné z: <<http://www.ipu.org/english/whatipu.htm>> (25. 9. 2017)

Inter-Parliamentary Union. (nedatováno c). *An Approach to Democracy. Gender Partnership: What the IPU is Doing?* (Online). Dostupné z: <<http://www.ipu.org/english/whatipu.htm>> (25. 9. 2017)

Inter-Parliamentary Union. (Nedatováno d). *iKNOW Politics*. (Online). Dostupné z: <<https://www.ipu.org/iknow-politics>> (13. 11. 2017)

Inter-Parliamentary Union. 1997. *Women in National Parliaments: World Average*. (Online). Dostupné z: <<http://archive.ipu.org/wmn-e/arc/world010197.htm>> (26. 9. 2017)

Inter-Parliamentary Union. 2008. *Equality in Politics: A Survey of Women and Men in Parliaments*. Geneve: Inter-Parliamentary Union. Dostupné z: <<http://archive.ipu.org/PDF/publications/equality08-e.pdf>> (28. 10. 2017)

Inter-Parliamentary Union. 2016. *Geopolitical groups*. (Online). Dostupné z: <<http://archive.ipu.org/strct-e/geopol.htm>> (14. 11. 2017)

Inter-Parliamentary Union. 2017. *New IPU and UN Women Map Shows Women's Representation in Politics Stagnates*. (Press Release 7. 3. 2017). Dostupné z: <<http://archive.ipu.org/press-e/pressrelease201703151.htm>> (6. 11. 2017)

International Data Base – World Population by Age and Sex. 2017. Census.gov. (Online). Dostupné z: <<https://www.census.gov/population/international/data/idb/worldpop.php>> (29. 11. 2017)

Jachanová Doleželová, Alexandra. „Úmluva OSN o odstranění všech forem diskriminace žen vyzývá státy k posílení politické participace žen.“ *Feminismus.cz*, 31. 10. 2006 (online). Dostupné z: <<http://www.feminismus.cz/cz/clanky/umluva-osn-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-vyzyva-staty-k-posileni-politicke-participace-zen>> (8. 11. 2017)

Jílková, Marie. 2005. *Reflexe tématu rovných příležitostí v politice KDU-ČSL*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.

Karam, Azza, Joni Lovenduski. 2005. „Women in Parliament: Making a Difference.“ Pp. 187–213 in Julie Ballington, Azza Karam (eds.). *Women in Parliament: Beyond the Numbers*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.

Dostupné z: <<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/women-in-parliament-beyond-numbers-a-revised-edition.pdf>> (10. 11. 2017)

Karp, A., Jeffrey, Susan A. Banducci. 2008 „When Politics Is Not Just a Man’s Game: Women’s Representation and Political Engagement.“ *Electoral Studies* 2008 27 (1): 105–115. Dostupné z: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.jkarp.com/pdf/es_2008.pdf&gws_rd=cr&dcr=0&ei=zjb_WfbAAAtK1kwWV7rLIDQ#10> (3. 11. 2017)

Králíková, Alena. 2005. „Hlas ženám (a mužům)! aneb Proč prosazovat rovnou reprezentaci žen a mužů v politickém rozhodování na místní, regionální, celostátní i mezinárodní úrovni?“ *Genderový balíček 1/2005*: 26–28. (Online). Dostupné z: <http://genderstudies.cz/download/GB_politika.pdf> (6. 11. 2017)

Kreplová, Eva. 2015. *Ženy a politika. Případová studie participace žen v okrese Šumperk*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Kunštát, Daniel. 2006. *Postavení žen v politice očima české veřejnosti. Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Dostupné z: <http://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/zaverecna-zprava_forum50.pdf>

Levicové kluby žen. (Nedatováno). *O nás*. (Online). Dostupné z: <http://levicovyklubzen.cz/?page_id=21> (1. 12. 2017)

Levicové kluby žen. 2017. *25. výročí založení LKŽ: listopad 1992–listopad 2017*. Vsetín: LAGOONFOTO.

Lipovetsky, Gilles. 2000. *Třetí žena. Neměnnost a proměny ženství*. Praha: Prostor.

Llanos, Beatriz, Kristen Sample. 2008. *From Words to Action: Best Practices for Women’s Participation in Latin American Political Parties*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Dostupné z: <<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/from-words-to-action-womens-participation-in-latin-american-political-parties.pdf>> (30. 10. 2017)

Lombardo, Emanuela, Petra Meier. 2014. *The Symbolic Representation of Gender: A Discursive Approach*. Farnham: Ashgate Publishing Limited. Dostupné z: <<https://books.google.cz>> (22. 10. 2017)

Macková, Martina. *Re: Žádost o pomoc při výzkumu k diplomové práci* [elektronická pošta]. Message to: eva.kreplova01@upol.cz. 14. březen 2017 15:58. Osobní komunikace.

Mansfeldová, Zdenka, Petra Rakušanová Guasti. 2009. „Úvod.“ Pp. 11–21 in Zdenka Mansfeldová, Lukáš Linek (eds.). *Český parlament ve druhé dekádě demokratického vývoje*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Marksová-Tominová, Michaela. 2005. „Ženy v mocenských a rozhodovacích pozicích.“ *Genderový balíček 1/2005*: 2–8. (Online). Dostupné z: <http://genderstudies.cz/download/GB_politika.pdf> (3. 12. 2017)

Maříková, Hana. 1997. „Ženy ve vrcholných politických funkcích.“ *Sociologický časopis* 33 (4): 435–443. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (1. 11. 2017)

Maříková, Hana. 2015. „Kam jsme došli na cestě genderové rovnosti během uplynulých desetiletí?“ Pp. 28–32 in Pavla Frýdlová (ed.). *Jaké je to s genderovou demokracií v České republice? 20 let od Pekingské akční platformy*. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung e. V. Dostupné z: <<https://cz.boell.org/cs/2015/10/15/jak-je-s-genderovou-demokracii-v-ceske-republice-20-let-od-pekingske-akcni-platformy>> (17.10.2017)

Matland, E., Richard. 1998. „Women’s Representation in National Legislatures: Developed and Developing Countries.“ *Legislative Studies Quarterly* 23 (1): 109–125. Dostupné z: <<http://orion.luc.edu/~rmatlan/pdf/1998WomensRepresentationinNationalLegislatures.pdf>> (30. 10. 2017)

Matland, E., Richard. 2004. „*The Representation of Women in Political Parties in Central and Eastern Europe*.“ Paper prepared for the European Consortium for Political Research in Uppsala. Dostupné z: <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/60a089f6-c316-4881-9930-b587c5d26436.pdf>> (30. 10. 2017)

Matland, E., Richard. 2005. „Enhancing Women’s Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral Systems.“ Pp. 93–111 in Julie Ballington, Azza Karam (eds.). *Women in Parliament: Beyond the Numbers*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Dostupné z: <<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/women-in-parliament-beyond-numbers-a-revised-edition.pdf>> (10. 11. 2017)

Matúšková, Štěpánka. „Frakce žen v rámci českých parlamentních stran.“ *Feminismus.cz*, 2. 6. 2004 (online). Dostupné z: <<http://www.feminismus.cz/cz/clanky/frakce-zen-v-ramci-ceskych-parlametnich-stran>> (29. 11. 2017)

Onyido, Ikenna. 2008. „Galvanising Competitiveness For Agricultural Development in sub-Saharan Africa.“ Pp. 14–30 in Joseph Atehnkeng, Cecilia Nwigwe, Eugene Agbicodo, Andrews Opoku, Jude Obidiegwu, Ivo Acha. *Sustainable Agriculture in sub-Saharan Africa: A Critical Look into the Constraints and Prospects*. Ibadan: International Institute of Tropical Agriculture. Dostupné z: <<https://books.google.cz>> (11. 11. 2017)

Osei-Afful, Rhoda. „Maximizing Opportunities: Political Parties, Women’s Wings and the Gender Agenda in Africa’s Developing Democracies.“ *Africa up Close*, 23. 6. 2014 (online). Dostupné z: <<https://africaupclose.wilsoncenter.org/maximising-opportunities-political-parties-womens-wings-and-the-gender-agenda-in-africas-developing-democracies/>> (11. 11. 2017)

Palmieri, Sonia. 2011. *Gender-Sensitive Parliaments: A Global Review of Good Practice*. Geneva: Inter-Parliamentary Union. Dostupné z: <<http://archive.ipu.org/pdf/publications/gsp11-e.pdf>> (11. 11. 2017)

Palmieri, Sonia, Kareen Jabre. 2005. „Inter-Parliamentary Union.“ Pp. 214–229 in Julie Ballington, Azza Karam (eds.). *Women in Parliament: Beyond Numbers*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Dostupné z: <<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/women-in-parliament-beyond-numbers-a-revised-edition.pdf>> (6. 11. 2017)

Pantoja, D., Adrian, Gary M. Segura. 2003. „Does Ethnicity Matter? Descriptive Representation in Legislatures and Political Alienation Among Latinos.“ *Social Science Quarterly* 84 (2): 441–460. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1540-6237.8402014/epdf?r3_referer=wol&tracking_action=preview_click&show_checkout=1&purchase_site_license=LICENSE_DENIED_NO_CUSTOMER> (7. 11. 2017)

„Parlamentní volby 2017: Předvolební debata, společnost a kvalita života.“ *ČT24*, 20. 9. 2017 (televizní pořad). Dostupné z:

<<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11966400156-parlamentni-volby-2017/217411033210920-predvolebni-debata>> (3. 12. 2017)

Passinger, Milan. *Re: Žádost o pomoc při výzkumu k diplomové práci* [elektronická pošta]. Message to: eva.kreplova01@upol.cz. 15. listopad 2017 19:33. Osobní komunikace.

Pavlík, Petr. 2015. „Pekingská akční platforma: Česká republika je stále na začátku.“ Pp. 33–35 in Pavla Frýdlová (ed.). *Jaké je to s genderovou demokracií v České republice? 20 let od Pekingské akční platformy*. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung e. V. Dostupné z: <<https://cz.boell.org/cs/2015/10/15/jak-je-s-genderovou-demokracii-v-ceske-republice-20-let-od-pekingske-akcni-platformy>> (7. 11. 2017)

Paxton, Pamela, Sheri Kunovich. 2003. „Women’s Political Representation: The Importance of Ideology.“ *Social Forces* 82 (1): 87–113. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (1. 11. 2017)

Petrová, Hana. 1994. „ČSSD – Sociálně demokratické ženy (SDŽ)“ Pp. 98–99 in Eva Hauserová (ed.). *Alty a soprány (kapesní atlas ženských iniciativ)*. Praha: Gender Studies Centre.

Pitkin, F. Hanna. 1967. *The Concept of Representation*. Berkley: University of California Press. Dostupné z: <<https://books.google.cz>> (22. 10. 2017)

Rakušanová, Petra. 2006. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* Praha: Fórum 50 %.

Rakušanová, Petra, Lenka Václavíková-Helšusová. 2006. „Ženy v mužské politice.“ Pp. 43–60 in Hana Hašková, Alena Křížková, Marcela Linková (eds.). *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR

Rakušanová, Petra, Lenka Václavíková-Helšusová. 2008. „Odcházení: Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 9 (1): 16–25. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/uploads/c1ca526067c6b664a2a9f759cba7563be29f0b39_odchazeni-politivky-odchazejici-z-politicke-sceny.pdf> (30. 10. 2017)

Roza, Vivian, Beatriz Llanos, Gisela Garzón de la Roza. 2011. *Gender and Political Parties: Far From Parity*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral

Assistance. Dostupné z: <<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/gender-and-political-parties.pdf>> (10. 11. 2017)

Sacchet, Teresa. 2005. *Political Parties: When Do They Work for Women?* Prezentováno na Expert Group Meeting on Equal Participation of Women and Men in Decision-making Processes, with Particular Emphasis on Political Participation and Leadership. Addis Ababa. Dostupné z: <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/eql-men/docs/EP.10_rev.pdf> (10. 11. 2017)

Shvedova, Nadezhda. 2005. „Obstacles to Women’s Participation in Parliament.“ Pp. 33–51 in Julie Ballington, Azza Karam (eds.). *Women in Parliament: Beyond Numbers*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Dostupné z: <<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/women-in-parliament-beyond-numbers-a-revised-edition.pdf>> (20. 10. 2017)

Schwindt-Bayer, A., Leslie. 2010. *Political Power and Women’s Representation in Latin America*. New York: Oxford University Press. Dostupné z: <<https://books.google.cz>> (22. 10. 2017)

Sígl, Miroslav. „Kalendárium roku 1989: prosincové události.“ *Totalita.cz* (nedatováno). (Online). Dostupné z: <http://www.totalita.cz/kalendar/kalend_1989_12.php> (1. 12. 2017)

Silverman, David. 2005. *Ako robiť kvalitatívny výskum: praktická príručka*. Bratislava: Ikar.

Smiggels Kavková, Jana. 2015. „Ženy zájem o politiku mají.“ Pp. 47–52 in Pavla Frýdlová (ed.). *Jaké je to s genderovou demokracií v České republice? 20 let od Pekingské akční platformy*. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung e. V. Dostupné z: <<https://cz.boell.org/cs/2015/10/15/jak-je-s-genderovou-demokracii-v-ceske-republice-20-let-od-pekingske-akcni-platformy>> (17.10.2017)

Smiggels Kavková, Jana, Veronika Šprincová. „Proč usilovat o vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice?“ *Hospodářské noviny*, 9. 4. 2013 (online). Dostupné z: <<https://kavkova.blog.ihned.cz/c1-59624680-proc-usilovat-o-vyrovnane-zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice>> (25. 10. 2017)

Sladování rodinného a pracovního života v EU a ČR. Euractiv.cz 3. 7. 2015. (Online). Dostupné z: <<http://euractiv.cz/factsheet/socialni-politika/sladovani-rodinneho-a-pracovniho-zivota-v-eu-a-cr-000132/>> (14. 11. 2017)

Stanovy ČSSD. 2015. Dostupné z: <<https://www.cssd.cz/data/files/aktualni-standovy.pdf>> (7. 12. 2017)

Stanovy KDU-ČSL. 2017. Praha. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/getattachment/O-nas/Dokumenty/Stanovy/Stanovy-KDU-CSL_2017.pdf.aspx> (29. 11. 2017)

Stanovy KSČM. 2016. Dostupné z: <https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Stanovy/standovy_kscm_2016.pdf> (29. 11. 2017)

Stanovy Levicových klubů žen. (Nedatováno). Dostupné z: <<http://kupredu.webnode.cz/standovy-lkz/>> (29. 11. 2017)

Stanovy Oranžového klubu. 2016. Přerov. Dostupné z: <<http://oranzovy-klub.cz/uploaded/standovy-ok-schvalene-12112016.pdf>> (29. 11. 2017)

Stanovy Sdružení žen KDU-ČSL. (Nedatováno). Dostupné z: <<http://zeny.kdu.cz/o-nas/dokumenty>> (29. 11. 2017)

Statut Komise žen ÚV KSČM. 2012. Dostupné z: <<http://komisezenkscm.cz/?p=92>> (29. 11. 2017)

Šmausová, Gerlinda. 2011. „Emancipace, socializace a feminismus.“ Pp. 195–206 in Libora Oates-Indruchová (ed.). *Tvrdošijnost myšlenky. Od feministické kriminologie k teorii genderu.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Šnýdrová, Ivana. 2006. *Manažerka a stres.* Praha: Grada Publishing. Dostupné z: <<https://books.google.cz>> (1. 11. 2017)

Šprincová, Veronika. 2007. *Vývoj myšlenky podpory politické participace žen uvnitř českých politických stran po roce 1989.* Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova.

Šprincová, Veronika. 2008. „Pomohou si strany samy? Úloha ženských sdružení uvnitř politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.“ *Gender, rovné příležitosti a výzkum* 9 (1): 26–32. Dostupné z:

<http://www.genderonline.cz/uploads/e6035e97f65f0ccaf031c58c8cb81749ff7dc9da_pomohou-si-strany-samy.pdf> (14. 11. 2017)

Šprincová, Veronika. 2015. *Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice*. Praha: Fórum 50 %. Dostupné z: <https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/kvoty_a_dalsi_opatreni_pro_vyssi_zastoupeni_zen_v_politice.pdf> (19. 11. 2017)

Šprincová, Veronika. „Podpora vyššího zastoupení žen v politice k udržitelnějšímu rozvoji ve městech.“ (Prezentace). Prezentováno na konferenci *Ženy jako aktérky udržitelného rozvoje* 24. 2. 2017. Dostupné z: <http://pestujplanetu.cz/images/Prezentace_konference/Veronika_Sprincova_Podpora_vy%C5%A1%C5%A1%C3%ADho_zastoupen%C3%AD_%C5%BEen_v_politice_k_u dr%C5%BEiteln%C4%9Bj%C5%A1%C3%ADmu_rozvoji_ve_m%C4%9Bstech.pdf> (31. 10. 2017)

Šprincová, Veronika, Markéta Mottlová. 2016. *Více žen – jiná politika?* Praha: Fórum 50 %. Dostupné z: <https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/vice_zen_jina_politika_forum.pdf> (3. 11. 2017)

Šuráňová, Veronika. 2013. „Interpretativní fenomenologická analýza (IPA)“ Pp. 105–116 in Lenka Gulová, Radim Šíp (eds.). *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s.

Tate, Katherine. 1991. „Black Political Participation in the 1984 and 1988 Presidential Elections.“ *The American Political Science Review* 85 (4): 1159–1176. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (7. 11. 2017)

Thomas, Sue. 1991. „The Impact of Women on State Legislative Policies.“ *Journal of Politics* 53 (4): 958–476. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (7. 12. 2017)

Thomas, Sue, Susan Welch. 1991. „The Impact of Gender on Activities and Priorities of State Legislators.“ *Western Political Quarterly* 44 (2): 445–456. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (7. 12. 2017)

United Nations. 1948. „Universal Declaration of Human Rights.“ (Online). Dostupné z: <<http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html>> (8. 11. 2017)

United Nations. 1979. „The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW).“ (Online). Dostupné z: <<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>> (8. 11. 2017)

United Nations. 2005. *Women&Elections: Guide to Promoting the Participation of Women in Elections*. Published by United Nations. Dostupné z: <<http://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/publication/WomenAndElections.pdf>> (2. 11. 2017)

Vláda České republiky. (nedatováno a). *Členové vlády*. (Online). Dostupné z: <<https://www.vlada.cz/cz/vlada/>> (2. 10. 2017)

Vláda České republiky. (nedatováno b). Přehled členů vlády Bohuslava Sobotky, kteří již ve vládě nejsou. (Online). Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2013-cr/bohuslav_sobotka/prehled-clenu-vlady-bohuslava-sobotky-29-01-2014---trva-124534/> (14. 11. 2017)

Vláda České republiky. 2015. *Pekingská deklarace a akční platforma – i po dvaceti letech jsou její cíle stále aktuální*. (Online). Dostupné z: <<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/pekingska-deklarace-a-akcni-platforma--i-po-dvaceti-letech-jsou-jeji-cile-stale-aktualni-134637/>> (8. 11. 2017)

Vodáková, Alena, Olga Vodáková. 2003. „O prostoru veřejném.“ Pp. 127–141 in Alena Vodáková, Olda Vodáková (eds.). *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Vohlídalová, Marta. 2015. *Výzkumná zpráva z dotazníkového šetření „Ženy a muži v rovnováze“*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Dostupné z: <http://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/vyzkumna-zprava-z-dotaznikoveho-setreni_postoje-verejnosti-k-pusobeni-zen-v-politice.pdf> (16. 10. 2017)

Vohlídalová, Marta, Hana Maříková, Marie Čermáková, Romana Volejníčková. 2016. *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR

Wagnerová, Alena. 2009. „Co přinesl a co nepřinesl českým ženám socialistický model rovnoprávnosti – aneb nejen jesle a traktoristky.“ Pp. 11–19 in Linda Sokačová (ed.). *Gender a demokracie: 1989 – 2009*. Praha: Gender Studies.

Yoder, D., Janice. 1991. „Rethinking Tokenism: Looking beyond Numbers.“ *Gender&Society* 5 (2): 178–192. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (7. 12. 2017)

Zahidi, Saadia. „What Maket the Nordic Countries Gender Equality Winners?“ *Huffpost*, 23. 1. 2014 (online). Dostupné z: <https://www.huffingtonpost.com/saadia-zahidi/what-makes-the-nordic-cou_b_4159555.html> (16. 10. 2017)

Zachariášová, Lucia. 2015. „Často děláme krok dopředu a dva zpátky.“ Pp. 38–41 in Pavla Frýdlová (ed.). *Jaké je to s genderovou demokracií v České republice? 20 let od Pekingské akční platformy*. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung e. V. Dostupné z: <<https://cz.boell.org/cs/2015/10/15/jak-je-s-genderovou-demokracii-v-ceske-republice-20-let-od-pekingske-akcni-platformy>> (7. 11. 2017)

Zilvar, Jan. *Re: Žádost o pomoc při výzkumu k diplomové práci* [elektronická pošta]. Message to: eva.kreplova01@upol.cz. 14. března 2017 3:35. Osobní komunikace

„Ženské stereotypy v reklamě.“ *Mediaguru.cz*, 22. 5. 2012. (online). Dostupné z: <<https://www.mediaguru.cz/2012/05/zenske-stereotypy-v-reklame/>> (2. 11. 2017)

Seznam použitých zkratk, tabulek a grafů

Seznam zkratk

ČR – Česká republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

IDEA – Mezinárodní institut pro demokracii a volební podporu

iKNOW Politics – International Knowledge of Women in Politics.

IPU – Inter-Parliamentary Union (Meziparlamentní unie)

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KK – krajská konference

KSČ – Komunistická strana Československa

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

KVV – krajský výkonný výbor

LKŽ – Levicové kluby žen

MDŽ – Mezinárodní den žen

ODS – Občanská demokratická strana

O. Klub – Oranžový klub

OK – okresní konference

OSN – Organizace spojených národů

PES – Evropská sociálně demokratická strana

PS – Politická strana

RR LKŽ – Republiková rada Levicových klubů žen

SDŽ – Sociálně demokratické ženy

SIW – Mezinárodní strana socialistických žen

Sociologický ústav AV ČR – Sociologický ústav Akademie věd České republiky

SPD – Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura

Úsvit – Úsvit – Národní koalice

ÚV KSČM – Ústřední výbor Komunistické strany Čech a Moravy

ÚVV ČSSD – Ústřední výkonný výbor České strany sociálně demokratické

Seznam grafů

Graf č. 1 – Působení poměrného volebního systému na zastoupení žen v politickém systému ČR – zastoupení žen v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 1996–2013

Graf č. 2 – Působení většinového volebního systému na zastoupení žen v politickém systému ČR – zastoupení žen v Senátu Parlamentu ČR v letech 1996–2016

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Ženy v národních parlamentech – progres během 20 let monitoringu

Tabulka č. 2 – Srovnání zkoumaných ženských organizací

Abstrakt

Hlavním cílem této magisterské práce je objasnit úlohu ženských organizací v problému podrepräsentace žen v české politice. V práci jsou zjišťovány postoje představitelk jednotlivých ženských frakcí k několika tématům. Autorka zkoumá jejich stanoviska k samotnému problému nízkého politického zastoupení žen či k působení bariér, které znesnadňují ženám vstup do politiky. Práce také mapuje důvody vzniku a hlavní cíle těchto organizací. Dílčím cílem práce je seznámit čtenáře s existencí organizací tohoto typu v politickém systému ČR, jelikož je to doposud poměrně málo reflektované téma v české odborné literatuře. Práce využívá metodu případové studie, která je aplikována pouze na ženské organizace, které fungují ve stranické struktuře parlamentních stran ČR nebo jsou s nimi spojovány. K objasnění role ženských frakcí ve zkoumané problematice povede analýza dat, které autorka získala prostřednictvím individuálních rozhovorů se členkami těchto organizací.

Celá práce je členěná do pěti kapitol. Ty se zabývají teoretickým konceptem politické reprezentace žen, vývojem reprezentace žen v české i světové politice v průběhu času, konceptem bariér, argumenty podporujícími vyšší politické zastoupení žen a představením mechanismu vytváření ženských organizací a zpracováním uskutečněných rozhovorů.

Na základě dat a informací uvedených v těchto pěti kapitolách, je možné konstatovat, že role ženských organizací v problematice podrepräsentace žen v politice je omezená. Hlavním důvodem, který snižuje jejich efektivitu v činnostech podporujících vyšší politické zastoupení žen, je dle autorky chování jednotlivých politických stran, které nerozvíjí potenciál ženských organizací, naopak ho výrazně omezují. Cíl práce byl tímto zjištěním naplněn. Práce ukázala, že mechanismus ženských frakcí fungujících uvnitř politických stran není dostatečně efektivní k tomu, aby výrazně přispěl ke zlepšení současného stavu politické reprezentace žen. Další výzkum by se mohl zabývat rolí nestátních ženských organizací v řešení této problematiky.

Klíčová slova: ženy a politika, politická reprezentace, deskriptivní reprezentace, ženské frakce, bariéry

Abstract

The main aim of this thesis is to clarify the role of women's organizations in the area of under-representation of women in the Czech politics. Opinions of the representatives of individual women's factions on several topics are discussed. The author examines their views on the low political representation of women, and on the barriers, which make it difficult for them to enter politics. The thesis also deals with the reasons that lead to establishment of women's organizations as well as their main goals. Partial aim of this thesis is to introduce the reader to the existence of such organizations within the political system of the Czech Republic as this is still a relatively overlooked topic in the Czech literature. For the research, method of a case study is used. This is applied only to women's organizations that exist within, or are associated with the party structure of parliamentary parties of the Czech Republic. In order to clarify the role of female factions in this area, data obtained by the author through individual interviews with members of these organizations will be analyzed.

This thesis is divided into five chapters. There, theoretical concept of women's political representation, development of women's representation in the Czech and world politics over time, concept of barriers, arguments supporting higher political representation of women, and the introduction of a mechanism for the formation of women's organizations as well as the analysis of the actual interviews, are discussed.

Based on the data and information presented, it can be concluded that the role of women's organizations in the area of under-representation of women in politics, is very limited. The key factor that reduces their efficiency in activities supporting higher political representation of women is, according to the author, the behavior of individual political parties. These do not help to develop the potential of women's organizations. Quite the opposite, they significantly reduce it. This finding means that the aim of this thesis has been met. Thesis has shown that the mechanism of female factions operating inside political parties is not effective enough to make any improvements in the current state of women's political representation. Further research could address the role of non-governmental women's organizations within this area.

Key words: women and politics, political representation, descriptive representation, female fractions, barriers